CHILD PROTECTION HUB
FOR SOUTH EAST EUROPE
WWW.CHILDHUB.ORG

unicef

Terre des hommes
Helping children worldwide. tdh.ch

Izbjeglička i migrantska kriza
Intervencija sustava za zaštitu djece

Tdh / Peter Käser

Projekt „Child Protection Hub za Jugoistočnu Europu“ financira Austrijska Agencija za Razvoj, Europska Unija, Zaklada Oak, Terre des Hommes i Zürich Lottery

Mišljenja iznesena u ovom dokumentu su stavovi autora i ne odražavaju politiku ili stavove UNICEF-a, Europske Unije, Zaklade Oak, Austrijske Agencije za Razvoj i Zürich Lottery.

Sva prava zadržavaju UNICEF i Terre des Hommes. Paket za izgradnju kapaciteta može se koristiti i distribuirati davanjem odgovarajućih zasluga izdavačima.

Objavljuje: Child Protection Hub, Svibanj 2016

Izbjeglička i migrantska kriza Intervencija sustava za zaštitu djece

'Zaštita djece izbeglica i migranata u pokretu'

Srbija, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija i Hrvatska

Višeagencijski resursi za izgradnju kapaciteta

Svibanj 2016

Zahvale

Zahvaljujemo svima koji su pridonijeli razvoju konačnih materijala koji se pojavljuju u ovom resursu za treninge, a posebno polaznicima treninga u Srbiji, Hrvatskoj i Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji i na taj način pomogli da se usavrši i poboljša originalni sadržaj.

SADRŽAJ

Zahvale **2**

Sadržaj **3**

Kontekst i upoznavanje s resursima **5**

Kontekst za razvoj resursa 5
Pristup razvoju resursa 5

Pregled materijala za trening **7**

Opća svrha i ciljevi treninga 7
Struktura tečaja 7
Osnovni moduli 8
Metodologija tečaja 8
Sadržaj materijala 8
Upotreba i prilagođavanje materijala 9
Smernice za moderatore/trenere 9
Prethodna priprema za trenere 10
Neki savjeti za postizanje učinkovitosti treninga 10

Planovi sastanaka – Četiri osnovna bloka **13**

Plan sastanaka – Makedonija (samo na makedonskom jeziku) 13
Plan sastanaka – Srbija (samo na srpskom jeziku) 29
Materijali, vježbe i studije slučaja – Srbija i Makedonija (samo na srpskom jeziku) 45
Plan satanaka – Hrvatska 55
Materijali i vježbe – Hrvatska 69

Izborni dodatni blok – PFA (samo na srpskom jeziku) **87**

Jednostavni obrazac za evaluaciju treninga **97**

KONTEKST I UPOZNAVANJE S RESURSIMA

Kontekst za razvoj resursa

Ovaj paket za izgradnju kapaciteta je razvijen u okviru UNICEF Regionalnog ureda za Centralnu i Istočnu Europu te Zajednice neovisnih država (CEE/CIS), implementiranog od strane Child Protection Huba za Jugoistočnu Europu i Regionalnog ureda za Centralnu i Jugoistočnu Europu Terre des Hommesa (Tdh) u svojoj ulozi koordinatora Child Huba.

Svrha ove inicijative je da se izgradi kapacitet onih koji reagiraju na izbjegličku i migrantsku krizu, kako bi mogli odgovoriti na brige vezane uz zaštitu djece u kontekstu uglavnom tranzitnih zemalja, konkretno Hrvatske, Srbije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije (BJRM). Ova inicijativa je priznanje da su razumijevanje i metode rada s djecom izbeglicama i migrantima posebno otežani kod velikih populacija koje se kreću i provode relativno malo vremena u državi.

Opći cilj bio je da se podrže radnici na terenu u kratkom roku, zbog fluidne i promjenjive prirode krize.

Nije predviđeno da trening bude opsežan i dubinski, nego da "popuni praznine" i djeluje kao osnova za identifikaciju i razvoj ostalih potreba za izgradnjom kapaciteta te načina da se na njih odgovori na opsežan i sistematičan način u dugoročnom smislu.

Pristup razvoju resursa

Kako bi se osiguralo da su materijali za trening relevantni za kontekst, provedene su istraživačke misije u Srbiji i BJRM (kraj 2015.) te u Hrvatskoj (početkom siječnja 2016.).

Ove misije obuhvatile su terenske posjete tranzitnih i prihvatnih centara u zemljama te intervjue i rasprave s nizom učesnika, uključujući radnike na terenu, voditelje i osoblje na političkom nivou. Imajući u vidu vremenska ograničenja, a posebno želju da se što prije razvije trening, nije bilo mogućnosti za detaljnu procjenu potreba svog osoblja - umjesto toga razmotren je reprezentativni uzorak.

Svrha istraživačke misije bila je prvenstveno identifikacija:

- Ograničenja i izazova s kojima se suočava osoblje

- Trenutnih praznina u kapacitetu za zaštitu djece

Jednostavan **ALAT ZA PROCJENU** (vidi Prilog) je razvijen da omogući standardizacija informacija prikupljenih na svakoj lokaciji. Iako je početni plan bio da se obuhvati agencije koje rade direktno sa djecom (naprimjer, omogućavanje Sigurnih mjesta za djecu), ubrzo je postalo jasno, tijekom istraživačkih misija, da zbog ograničenog vremena koje izbjeglice provode na svakoj lokaciji i zbog broja izbjeglica prisutnih u bilo koje vrijeme, treba uzeti u obzir mnogo širi raspon potencijalnih sudionika treninga, s ciljem povećanja mogućnosti osiguravanja zaštite djece i postizanja usklađenog pristupa.

Zbog toga je odlučeno da trening treba obuhvatiti sve one koji eventualno imaju kontakt s djecom. To uključuje specijalizirane agencije koje su fokusirane na djecu i druge organizacije koji dolaze u kontakt sa djecom i mogu potencijalno biti u poziciji da identificiraju ili pruže podršku djetetu u opasnosti. Ove druge organizacije i agencije su iz srodnih područja kao što su zdravstvo, WASH itd. **S obzirom na njihovu ključnu ulogu, prevoditelji i kulturalni posrednici također trebaju biti uključeni u inicijative izgradnje kapaciteta i osposobljavanja.**

Jedan od ključnih uvjeta za osoblje na terenu je da trening treba biti fleksibilan, kako bi se prilagodio smjenskom radu, i da ne bi smio trajati više od jednog dana. Osoblje je također procijenilo da žele praktično znanje koje mogu koristiti na terenu u kontekstu užurbane i ponekad kaotične situacije, a ne teorijski pristup.

Tjedan dana nakon istraživačke misije u Srbiji i BJRM, materijali su pripremljeni od strane Terre des Hommes u suradnji s UNICEF BJRM te uz doprinos UNCIEF Srbije i UNICEF CEE/CIS RO. Trening je proveden u i Srbiji i u BJRM, s više od 180 radnika iz više od 30 agencija uključenih u krizu. Materijali su pripremani iterativno – što znači da su početni materijali treninga prerađeni i validirani na temelju povratnih informacija i iskustava sa svakog dana treninga.

I Terre des Hommes i UNICEF smatraju da je bitno ne samo osigurati trening, nego i uključiti element coachinga / praćenja. Stoga, za podršku radnicima i njihovim voditeljima pri prijenosu naučenog tijekom treninga u praksu na terenu, razvijena su dva kratka ALATA ZA PRIMJENU (vidi Prilog).

PREGLED MATERIJALA ZA TRENING

Opća svrha i ciljevi treninga

Opća svrha i ciljevi tečaja su:

- Ispunjavanje hitnih potreba za izgradnjom kapaciteta vezanih uz zaštitu djece, uključujući podizanje svijesti te ključne aktivnosti i pristupe kod reakcije prevencije.
- Povećanje samopouzdanja i svijesti u radu s izbjegličkim i migrantskim obiteljima, uključujući pomaganje u smanjivanju sagorijevanja i stresa.
- Stvaranje usklađenog pristupa i razumijevanja zaštite djece među svim učesnicima.
- Razjašnjenje uloga i mandata te stvaranje prilika za umrežavanje, s nastojanjem da se poboljša interagencijska suradnja i zajednički rad (na određenoj lokaciji, između različitih lokacija i preko granica) .
- Doprinos u identifikaciji daljnjih potreba za razvojem i strategije / planova za izgradnju kapaciteta.

Struktura treninga

U svrhu prilagođavanja izraženim željama za fleksibilnošću, umjesto razvoja jednodnevnog tečaja koji podrazumijeva postepeno i linearno učenje (tj. teče logički od sesije 1 do kraja dana), razvijena su četiri posebna 'bloka' oko tematskih područja (identificirani tijekom istraživačke misije kao potrebe u izgradnji kapaciteta) . Iako je svaki blok samostalan i može da se izvesti odvojeno, blokovi su povezani i tako zajedno čine integrirani paket za trening.

Napominjemo da su materijali za trening za Bivšu Jugoslavensku Republiku Makedoniju dostupni na makedonskom jeziku, dok su materijali za Srbiju i za Fakultativni dodatni blok – PFA – dostupni samo na Srpskom.

Publikacija je dostupna na engleskom i možete je pronaći na ovom linku: childhub.org

Osnovni moduli

Četiri osnovna modula koji čine jedan cijeli dan treninga su:

BLOK A **KULTURALNA OSJETLJIVOST**
Uključuje aktivni angažman, izgradnju povjerenja, razumijevanje kulturalnih razlika, prepoznavanje naših ponašanja i kako to utječe na dinamiku / rad s drugima.

BLOK B **UTJECAJ IZBJEGLIČKOG / MIGRANTSKOG STATUSA NA DJECU**
Uključuje prepoznavanje utjecaja izbjegličkog / migrantskog statusa na djecu i razlikovanje tog utjecaja od znakova zlostavljanja i sl., objašnjenje što je zaštita djece u kriznim situacijama), osnovnu procjenu / identifikaciju djece u riziku, prepoznavanje granica sigurnog rada za one u pokretu.

BLOK C **ZAJEDNIČKI RAD U KORIST DJECE**
Uključuje uloge i mandate agencija, kada / kako upućivati na službe, razmjena informacija, između agencija i lokacija te podržavanje jedni drugih.

BLOK D **OČUVANJE SIGURNOSTI DJECE**
Uključuje preventivne aktivnosti kako bi se izbjeglo zlostavljanje / ograničilo potencijalne probleme vezane uz zaštitu djeteta i izbjeglo razdvajanje.

Svaki blok traje 1 ½ sati, a blokovi se mogu izvoditi bilo koji redoslijedom. Strukturiranje treninga na ovaj način omogućava provođenje treninga kroz niz sesija umjesto posvećivanja jednog cijelog dana treningu. Naprimjer, pojedini blok se može izvesti tijekom 'izgubljenog vremena' na lokaciji, dok se čeka pristizanje vlakova ili kao dio nekog drugog tečaja. Blokovi se također mogu koristiti kao osnova za razvoj dubinskog treninga na određenu temu.

Izborni dodatni modul

Srbija je tražila dodatni izborni blok na temu psihološke prve pomoći (PFA), koji se može izvesti kao dodatak četiri glavna bloka. U konkretnom kontekstu Srbije, gdje je planiran drugi trening koji treba poduprijeti nedavno razvijene Standardne Operativne Protokole za odgovor na zaštitu djece, ovaj izborni blok može zamijeniti / upotpuniti Blok C (Zajednički rad na zaštiti djece).

PFA *Uključuje* razumijevanje PFA, identifikaciju ključnih aktivnosti i reakcija u okviru PFA i poštivanje granica sigurnog rada u kontekstu migrantske i izbjegličke krize.

Metodologija treninga

Trening zahtijeva aktivno sudjelovanje, koriste se vježbe, studije slučaja i grupne rasprave uz ograničen broj jednostavnih uručaka za poticanje i jačanje učenja.

Uzimajući u obzir želju da trening bude fleksibilan, odlučeno je da se ne koristi PowerPoint, tako da se trening može provesti na terenu ili pri ograničenim uvjetima za održavanje treninga. Zbog istog razloga je trening vrlo 'nisko tehnološki' – nema složenih vježbi i materijala, niti aktivnosti koje zahtijevaju mnogo vremena za postavljanje.

Sadržaj materijala

Iako postoje neke razlike između modula konstruiranih za svaku državu, one su male i odražavaju nešto drugačije kontekste – općenito, paketi su vrlo slični kad je riječ o četiri bloka i njihovim sadržajima.

Razlike između programa tri države su:

BJRM To je osnovni paket koji pokriva sva područja koja su izravno povezana sa zaštitom djece izbjeglica i migranata.

SRBIJA Ovaj paket uključuje nešto manji naglasak na zajednički rad, ali s većim fokusom na sagorijevanje radnika. Također uključuje izborni dodatni modul o PFA.

HRVATSKA Ovaj paket obuhvaća područja koja su izravno povezana sa zaštitom djece izbeglica i migranata, kao i paket za Makedoniju te, također, povezuje ove teme sa širim DRR radom (jer je ovo područje interesa i razvoja u državi).

Opsežni paket **PLANOVA SASTANAKA** (vidi naredna poglavlja) sadrži upute za trenere / voditelje o tome kako voditi sesije, uz napomene. **VJEŽBE , AKTIVNOSTI, MATERIJALI** i **STUDIJE SLUČAJA** su također uključeni.

Pored planova sastanaka i materijala za trening, velika količina materijala je izrađena da podrži trening, uključujući jednostavan **OBRAZAC ZA EVALUACIJU** (vidi Prilog)

Upotreba i prilagođavanje materijala

Predviđeno je da se materijali mogu koristiti u državi kao dio daljnjeg usavršavanja, a mogu i biti osnova sličnim treninzima koji se nude na drugim lokacijama. Iako je ovo prvenstveno namijenjeno udovoljavanju potreba izbjegličke i migrantske krize u Europi, povratne informacije ukazuju na to da bi materijali također mogli biti korisni u drugim kriznim kontekstima gdje postoji želja za neposrednim osposobljavanjem velikog broja agencija i organizacije u području zaštite djece.

Međutim, ako se koriste ili prilagođavaju ma-terijali, neophodna su sljedeća razmatranja i postupci:

1. S obzirom na to da je vrijeme na raspolaganju ograničeno, mora se provesti istraživačka misija kako bi se osiguralo da su materijali adekvatno prilagođeni kontekstu.
2. Treneri trebaju biti izabrani i na temelju potrebne tehničke stručnosti i iskustva u održavanju treninga. Mnogo toga je potrebno proći u svakoj sesiji i posebno je važno da su treneri u mogućnosti upravljati dinamikom grupnog rada kad je uključena velika količina materijala.
3. Treneru je potrebno iskustvo u radu na terenu / u kriznim situacijama te bi trebao biti upoznat sa kulturom izbjeglica / migranata, ili imati iskustva u radu s ljudima iz drugih kultura. Važno je da treneri mogu pružiti 'dodatnu vrijednost' dajući primjere iz područja i odgovarajući na pitanja.
4. Treneri trebaju raditi u parovima. Takav rad omogućava sigurnost i adekvatnu podršku za sudionike.

Smjernice za moderatore/trenere

Zbog dostupnosti osoblja koje polazi trening u kriznim situacijama, trening je osmišljen u četiri bloka. Blok se sastoji od niza aktivnosti kojima se nastoje postići ciljevi vezani uz temu treninga. Postoje glavne aktivnosti na početku svakog bloka te alternativne aktivnosti na kraju, ako se pokaže da su one prikladnije za ciljanu skupinu. Treneri mogu odabrati najprikladnije aktivnosti u skladu s nivoom znanja i iskustva skupine.

Blokovi se ne moraju izvoditi prema određenom redoslijedu. Osnovna četiri bloka se mogu izvesti bilo kojim redoslijedom, ili koristiti / prilagoditi za daljnje treninge. Ako je potrebno, prilagodite materijal ciljnoj skupini, međutim, treba imati na umu da su materijali široko primijenjeni i isprobani – pa treba pripaziti uvode li se promjene bez opravdanog razloga, osim vaše želje.

Aktivnosti su interaktivne i participativne (npr. korištenje studija slučaja, vježbi, rasprave itd.) s fokusom na ZNANJE / VJEŠTINE koje se odmah može / mogu primijeniti u praksi. Izlaganje trenera treba biti svedeno na minimum. U povratnim informacijama iz projekata u Srbiji i Makedoniji, koji su obuhvatili preko 180 sudionika, jedan od elemenata treninga koje su svi sudionici hvalili bila je mogućnost razmjene iskustava i razmatranja primjera slučajeva. (Imajte na umu da materijali još nisu isprobani u Hrvatskoj – samo je održan Trening trenera).

Svaki blok treba trajati 1½ sati. Neki programi sadrže aktivnosti koje ukupno traju manje od 1 ½ sati. Ovo je minimalno vrijeme potrebno za trening te omogućava određenu fleksibilnost u planiranju vremena, naprimjer za upoznavanje, kašnjenje sudionika itd., te ako treba dati više prostora za raspravu i razmjenu iskustava u grupi.

Prethodna priprema za trenere

Trening bi trebala provoditi dva voditelja. Prije treninga treba osigurati vrijeme za:

- Pregled materijala za trening
- Planiranje rada sa suvoditeljem, kako bi uloge i zadaci bili jasni
- Čitanje preporučenih pozadinskih informacija i literature koji vam trebaju pomoći u provođenju treninga
- Možda ćete htjeti napisati ciljeve treninga na flipchart papiru uz sve ključne točke iz svakog modula.
- Ukoliko žele, treneri mogu prenijeti materijale na PowerPoint. Međutim, ovo se ne preporučuje jer mogu nastati pro-blemi sa napajanjem i sl., te je važno da se trening provodi u okruženju koje potiče suradnju i sudjelovanje umjesto predavački stil.
- Upoznavanje sa zakonima, politikama i procedurama vezanim uz zaštitu djece.
- Pripremu prostora za trening.

Materijal i oprema za trening

Bit će vam potrebno:

- Materijali za trening i / ili pripremljeni planovi aktivnosti treninga za svaki blok
- Fotokopije materijala i vježbi za sudionike
- Laptop i PowerPoint projektor i / ili grafoskop i platno ako planirate to koristiti (makar nije potrebno)
- Flipchart i flomasteri
- Kopije radnih listova / materijala za trening prema uputama za svaki blok
- Kopije listova za evaluaciju za sve sudionike

Mjesto

Razmotriti:

- Koliko je lako dostupno sudionicima?
- Organizacija putovanja i parkiranja - tko ovo organizira (ako je primjenjivo)?
- Je li sudionicima potrebna karta i upute za putovanje?
- Koja je veličina grupe?
- Koliko prostorija će vam trebati za aktivnosti? Jesu li osigurane?
- Je li glavna prostorija za trening dovoljno velika da zadovolji potrebe grupe?
- Koliko vam je poznat objekt i njegovi sadržaji?
- Jeste li provjerili hoće li se održavati protupožarna vježba?
- Kako se odvija protupožarna vježba i gdje je mjesto okupljanja?
- Ima li prostorija odgovarajuće grijanje/ventilaciju?
- Ima li mjesto održavanja odgovarajuće napajanje električnom energijom?

Oprema

- Jeste li tražili opremu koja vam je potrebna za trening?
- Jeste li provjerili da je u dobrom stanju?
- Jeste li provjerili rade li markeri i olovke?
- Imate li samoljepljivu traku?
- Imate li dovoljno flipchart papira?

Osvježenje i ručak

- Ako postoji, provjerite tko je odgovoran za financiranje i organizaciju.

- Provjerite imaju li sudionici posebne prehrambene potrebe; obavijestite o tome ugostiteljsku službu.

Neki savjeti za postizanje učinkovitosti treninga

Svaki blok ima napomene koje vode trenera kroz proces izvođenja treninga. Svi materijali potrebni za određeni blok navedeni su na početku bloka. Bilo bi korisno da to prvo fotokopirate, kako biste znali na što se napomene odnose.

Veći dio treninga je iskustven i pruža brojne prilike za uvježbavanje vještina. Pokušajte stvoriti poticajno okruženje kako biste potaknuli proces učenja.

Budući da se blokovi mogu izvoditi prema bilo kojem redoslijedu i da isti ljudi ne moraju uvijek prisustvovati zajedno, napravite kratak krug upoznavanja i pozdravljanja na početku treninga i kratak zaključak na kraju. Prema potrebi, uključite *energizer* (kako bi se povećala energija grupe) ili *icebreaker* (predstavite sudionike jedne drugima), ako imate dovoljno vremena.

Poduprite trening primjerima iz prakse / terena, kad je to moguće. To će pomoći sudionicima da povežu naučeno sa svojim iskustvom. Također, pozivajte i ohrabrujte sudionike da razmjenjuju primjere iz vlastitog iskustva. To će pomoći potvrđivanju dobre prakse, stvaranju dvosmjernog procesa učenja i usklađivanju treninga s kontekstom.

Sudionici treninga koji su koristili materijale dali su povratnu informaciju da im je trening, čak i u područjima u kojima su već imali 'tehničko znanje',

pružio više samopouzdanja. Ovo je važan aspekt izgradnje kapaciteta u kaotičnim i promjenjivim okruženjima.

Upotreba pomagala za trening

Flipchart:

- Postavite stalak tako da svi vide flipchart.
- Kad pišete, stanite u stranu tako da svi u grupi vide stranicu.
- Ne žurite s pisanjem informacija iz grupe i pazite da su točke jasno napisane.
- Ako niste čuli nešto što je sudionik rekao, zamolite ga da to ponovi.
- Ako sažimate ono što je rečeno da biste bolje shvatili smisao, provjerite sa sudionikom jeste li ga dobro razumijeli.

PowerPoint:

- Uvježbajte postavljanje projektora i računala prije nego što počnete s treningom.
- Ako ste planirali koristiti PowerPoint, izbjegavajte pisanje previše informacija na prezentaciju.
- Kada prolazite kroz točke na prezentaciji, nemojte ih samo čitati te pazite da ne okrećete leđa grupi. Možete postaviti zaslon računala tako vidite prezentaciju i istovremeno se obraćate grupi, ili imati prezentaciju u tiskanom obliku.

Film:

- Ako planirate pokazati video 'Ovo je Samira' ('This is Samira'), provjerite jeste li ga prebacili na svoje računalo ili imate li pristup Internetu.
- Provjerite je li zvuk dovoljno glasan da sudionici mogu čuti.

PLANOVI SASTANAKA – ČETIRI OSNOVNA BLOKA

Plan sastanaka – Makedonija (samo na makedonskom jeziku)

Планови на сесијата - БЈРМ

Плановите на сесијата за четирите блокови претставени во БЈРМ се основни материјали. Ова треба да биде искористено за кога ќе се адаптира тренингот за контекст различен од Србија и Хрватска бидјќи овие блокови содржат основни подрачја кои треба да се покријат за секоја тематска средина.

Блок А: Работење со други култури
ЦЕЛИ: • разбирање на динамиката на работење со културните разлики и споделување на искуства . • Препознавање како однесувањето на работниците, влијае врз динамиката на работење со бегалци и мигранти. • Идентификување на совети и стратегии за надминување / ограничување на влијанието на културните разлики.
Потребни материјали: Флипчартови и пенкала Копии од UNCRC – краток преглед на верзијата на локален јазик (забележете дека детската пријателска верзија издадена од UNICEF е корисна верзија) Копии од материјалите / материјалите 1 – доволно за секој учесник

Блок А: Работење со други култури			
Тајминзи	**Инструкции**	**Извори**	**Дополнителни забелеки за тренерите**
5 мин	Вовед во сесијата		Да се даде преглед или цел на Блокот и областите кои ќе бидат покриени.
15 мин	Побарајте од учасниците да се поделат во помали групи (5-6 луѓе) и да дискутираат: ***Нивното искуство од работењето со бегалци и мигранти и кои се нивните најнаградувани и најпредизвикувачки теми во однос на работењето со луѓе од други култури .*** Краток фитбек (повратна информација) на забележаните точки од основната група на таблата (флипчатрот).		Оваа сесија ќе биде тешко да се покрие ако учесниците имаат ограничено искуство со работење со бегалци/ мигранти и други култури и во тој случај ја менуваме оваа сесија со **алтернатива А1** За време на повратните информации ако има голема група, за да се избегне спориот фитбек земете една или де точки од секој група по редослед (избегнувајте повторување) се додека не бидат покриени / опфатени сите точки.
25 мин	во мали групи учесниците да дискутираат од нивните лични искуства. ***Кои стратегии тие ги имаат откриено / развиено за работење со луѓе од други култури:*** ***Како машко – работење со жени , работење со мажи , работење со деца*** ***Како жена – работење со жени , работење со мажи , работење со деца*** Фитбек / повратна информација во Големата група и дискусија		Оваа сесија ќе биде тешко да се покрие ако учесниците имаат лимитирано/ ограничено искуство во работењето со бегалци / други култури, во кој што случај оваа сесија се заменува со **Алтернатива А2** Важно е да се предвиди дека додека некои можеби се КУЛТУРНИ и РЕЛИГИОЗНИ некои вежби може да бидат ИНДИВИДУАЛНИ и ФАМИЛИЈАРНИ. Важно е да се претпоставува дека нивното искуство ќе се примени автоматски на секого. Некои одговори може да бидат повеќе поврзани со искуството да се биде бегалец или мигрант- во нивната сопствена култура луѓето може да бидат различни. За време на ова сесија тренерите треба да се обидат и да ги поврзаат однесувањето ставот и вредностите на учесниците со одговори од бегалците и мигрантите и да ги прашуваат ако е потребно – на пример кое е влијанието од присуството на курсот врз основните потреби , јазикот на телото итн. ? Запомнете да ги прашате учесниците да размислат дали некои од стратегиите на комуникациија / позитивно работење се потребни да се прават со културата, или тие би ги примениле во сите поставки (на пр. Каков одговор ќе има пукањето врз луѓе во културата на учесниците?

Блок А: Работење со други култури			
Тајминзи	**Инструкции**	**Извори**	**Дополнителни забелеки за тренерите**
20 мин	Користејќи го материјалот 1 како референца, за да се минува низ советите на работењето со различќни култури, давање на учесниците шанса да дискутираат за идеите и да ги споредат со стратегиите кои тие ги развиле.	Материјал 1	Брошурата 1 може да се даде на учесниците како извор за да се повикаат на него после курсот
10 мин	Да се раздели материјал за правата на децата и да се објасни на учесниците дека иако додека ние ги респектираме културните разлики децата имаат право на кои тие имаат право да уживаат- и дека културата или религијат не може никогаш да биде изговор за злоставување Исто така на потенцираме дека децата имаат права да учествуваат во решенија кои влијаат врз нив /кои се однесуваат на нив.	Копија од UNCRC 1989	Забележете дека ова не е сесија за правата на децата – ова е само за да се подигне свеста и особено да се осигураме дека на учесниците им е јасно дека културата не може да се користи како изговор за злоставување. Ако времето дозволува дајте им на учесниците време да прочитаат во документацијата / материјалите и да постават прашања – или само нагласете ги основните права пример опстанок , заштита итн.
10 мин	Финални прашања / рефлексии од блокот А		За време на оваа сесија би било корисно да се потенцираат / нагласат ('takeaways') впечатоците од блокот. • Важноста накултурните разлики • културните разлики не ги дефинираат индивидуите и индивидуите не ја дефинираат културата • Личните ситуации пр. Да се биде бегалец / мигрант имат влијание врз однесуваањето итн. Културата никогаш не треба да се користи као изговор за злоставување.

Алтернатива А1			
Оваа алтернатива може да се користи ако учесниците немат или имаат мало искуство со работа со миганти - - на пр – подготвителен тренинг.			
15 мин	побарајте од учесниците да се поделат во помали групи (5-6 луѓе) и да дискутираат : ***Нивните очекувања од работењето со бегалци / мигранти и кои тие мислат дека би биле најпредизвикувачките теми во однос на работењето со различни култури.*** Краток фитбек на забелешаните точки од основната група на флип-чарт. Дискусии во големи групи / прашања и одговори.		Тренерите треба да бидат самоуверени/ сигурни за тоа да можат да одговорат на прашањата пред да почне сесијата. Тие или мораат да се подготват однапред или да имаат многу лично искуство кое можат да го претстават. За време на повратните информации ако има голема група, за да се избегне спориот фитбек земете една или де точки од секој група по редослед (избегнувајте повторување) се додека не бидат покриени / опфатени сите точки.

Алтернатива А2			
25 мин	Во малите групи учесниците дискутираат и ги запишуваат идеите на флипчарт: 1. ***Што тие веќе знаат / веруваат за културата на бегалците и мигрантите*** 2. ***Прашања кои тие ги имаат за културата на бегалцитакорисни да се подобри начинот на работа со нив.*** Фитбек на главната група и дискусија.		Најважно е тренерите кои ја водат оваа сесија да имаат искуство со работа со бегалци на терен-инаку ќе биде тешко да се одговори на прашањата. Забележете дека ова може да биде од нивните набљудувања. Не мора да биде вистина Ако дозволи времето поканете ја групата да каже на кои теми тие се согласиле меѓу себе / или каде имало несогласувања. Да го зачувате времето прашајте ја секоја група за повратна информација на една точка што веќе била кажана додека не бидат сите точки опфатени Тренерите можеби ќе има потреба да ги

Блок В: влијанието да се биде бегалец / мигрант врз децата.
ЦЕЛИ: • Препознавање на влијанието да се биде бегалец или мигрант и разликувајќи го тоа од знаците за знаците на насилство. • Истражување на значењето на заштита на децата во средината на бегалци / мигранти • Разликување помеѓу ранливост и ризик. Идентификување на клучните индикатори на загриженост / основна идентификација и оценка.
Потребни материјали: Бели Табли и пенкала Копии од материјалитете 2, 3 4 и 5 – доволно за секој учесник Копии од студиите на случајот –прв дел– доволно за секој учесник Копии од вежбите 1 – за секој учесник

Блок Б: влијанието да се биде бегалец врз децата			
тајминзи	**Инструкции**	**Извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
5 мин	Вовед во сесијата и давање на преглед на опфатените површини		Запомнете можеби ќе биде потребно сите учесници да се претстават себеси.

Блок Б: влијанието да се биде бегалец врз децата			
тајминзи	**Инструкции**	**Извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
20 мин	Замолете ги учесниците да се поделат во групи (5-6 луѓе) и распределете ги материјалите од студијата – Прв дел. Учесниците да дискутират за студијата и да размислуваат: 1. Дали се загрижени за некое од децата – зошто и зошто не? ***2. Дали тие мислатдека реакциите од децата се очекувани / нормални бидејќи тие се бегалци/ мигранти или мислат дека има некој друг проблем да се подвлече*** Фитбек на основните групи и дискусии помогнати од тренерите.	Материјали од студијата – прв дел	*Забелешка ако блокот стартува покасно и имамае на располагање помалку од 1½ час , испуштете ја оваа сесија и преминете веднаш на другата сесијанакратко претставувајќи го UNHCR и концептпт на правата на децата.* *Ако е возможно, доколку ја прави големината на групата премногу голема , имате четири групи и тоа го прави полесно да може да се даде фитбек.* Да се зачува времето за време на фитбекот побарајте од секој група да презентира едно дете, и потоа прашајте за придобивките / коментари од другите групи • *18 месеци старо – нормална реакција како дете е „заштита од семејството „ на оваа возраст децата не се свесни што се случува околу нив ако се сакани и заштитени од значајни возрасни луѓе.* • *4 години старо – срамежливо итн. и вознемирено кога мајката заминува нормално. Како и да е сметајќи дека таа не го носи кај роднините може да биде симптоматичен проблем на траума итн.* • *Во овој случај, во транзитна средина, може да не биде безбедно да се обезбеди PSS терапија но ние може да обезбедиме родители кои ќе дадат совет во однос на тоа како да се помогне на нивната ќерка да се намали понатамошниот стрес (на пр. Да и се каже кога ке се заминува да се осигура итн.).* • *14-годишно момче – нормална реакција. Во дополнение тој може да биде ставен во ситуација (на пр. Превод) каде што е третиран како возрасен или во неговата култура тој може да се смета за возрасен.(иако не е!). Темата не е неговата реакција туку дека може да се се стави себеси во опасност / стане одвоен итн.* • *13-годишно девојче во нормални услови би било нормално / соодветно за неа оди во тоалет сама. Барањето од неа да оди некој со неа во тоалет не е изненадувачко со оглед на ситуацијата.* Ако времето дозволува дискутирајте дали нивните одговори би биле поинакви ако детето би било помало/ постаро, момче /девојче или да има некој вид на посебни потреби како хендикеп. Забелешка: учесниците може да прашаат што да прават следно или да продолжат да дискутираат за битнита акции- да објаснат дека тоа ќе биде истражено во блокот Ц при заедничкото работење. Иако точките може да бидат решени за кратко време на оваа сесија бидете сигурни дека не сте се оддалечиле од планот на сесија инаку нема да има време за да се покрие целиот материјал. Нагласете дека има заеднички одговори / искуства кои може да се очекува од децата да ги изведуваати тие се нормални, но дека некои работи кои ги гледаме и слушаме не се нормални за ситуацијата и секогаш мора да бидеме подготвени за децата на кои им е потребна заштита. Ова создава линк/ поврзаност со следната сесија за правата на децата и заштитата на децата.

Блок Б: влијанието да се биде бегалец врз децата			
тајминзи	**Инструкции**	**Извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
5 мин	Да се објасни на учесниците дека децата имаат специфични права на заштита, и од законот на UNHCR и Македонскиот Закон исто така.		Членот 118 од Македонскиот Устав јасно искажува дека било кој меѓународен договор (на пр. CRC) кој е ратификиран во согласност со Македонскиот закон, се смета како Закон на Македонија. UNHCR им дава на децата специфични права на заштита (член 17) и на посебна поддршка ако се бегалци. CRC секогаш бара од најдобар интерес за децата е огромната грижа и понатака возрасните да прават она што е најдобро за децата
15 мин	Во голема група – значајни/битни идеи 1. Што значи заштита на децата во итни (вонредни)ситуации? 2. Од што ги штитиме децата? Фасилитаторот да ги сумира поентите користејќи го материјалот 2 како водич. Прегледот во големи групи, користејќи го материјалот 3 како водич, клучните теми во однос на злоставувањето и експлоатацијата во вонредни /итни ситуации.	Материјали 2 и 3	Забелешка – ако Power Point/ аудио е на располагање заменете ја оваа сесија со **алтернатива Б1**. Запомнете дека заштитата на децата во итни ситуации е особено поврзана со **., превенција и одговор на злоупотреба, занемарување, експлоатација и насилство " (како за групата за заштита на децата).** Осигурајте се дека учесниците ги разбираат UAM (малолетници) се ЕДНА категорија на деца – но дека заштитата на децата е поширока од онаа само на (малолетниците) UAM. Покорисен начин е да се мисли на децата со теми , подобро отколку да се припаѓа на одредена група – на пример одделени од семејството подобра тема отколку UAM (малолетници) што е специфична дефиниција. Заштитата на децата во вонредни ситуации не е за правата генерално (на пример здравје) иако и овие треба да бидат употребени / исполнети но особено правото на заштита. Не заборавајте да ја линкувате културата со заштитата на децата- на пример она што е културно прифатливо не мора за биде злоупотребувачко за децата. – на пр.не треба да им наштети. Важно е да може да се препознаат децата кои може да бидат изложени на опасност / кои патат од злоупотреба.

Блок Б: влијанието да се биде бегалец врз децата			
тајминзи	**Инструкции**	**Извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
10 мин	Објаснете на учесниците: Многу е важно сите оние кои работат или се во контакт со децата да бидат способни брзо да го препознаат детето кое е во опасност од злоставување или е злоставувано и има потреба од дополнителна поценка или поддршка. **РАНЛИВОСТА** е карактеристика или сплет на околностикои индивидуата ги има или може да ги направи да бидат подложни на повреди. **РИЗИКОТ / ОПАСНОСТА** е поврзан со природата да си наштети самиот на себе и веројатноста дека ризикот ќе се појави. Ова вклучува размислување за заштитните влијанија. Ете зошто е потребно да се мисли за индивидуалните деца и нивните искуства, повеќе отколку да се пресметува на која категорија на ранливост тие и припаѓаат, важно е да се биде многу внимателен со децата каде ризикот е голем. Акциите за помош на децата можат да вклучат и напори да се намали нивната ранливост како и ризикот/ опасноста.	Материјал 4	Би било добро да се нацрта матрицата на опасност на флип-чартот за да се покаже на учесниците . алтернативно распределете го материјалот 4 На пример дете со хендикеп може да биде многу осетливо на злоупотреба но ако има семејство кое го сака и добра нетворк поддршка може да биде со мал ризик/ мала опасност.
20 мин	Замолете ги учесниците да се поделат во тројки и распределете го материјалот , Вежба 1. Повратна информација до главната група и дискусија.	Вежба 1	Не постојат специфични точни или неточни одговори за оваа вежба. Поентата е учесниците да размислат за ризикот, ранливоста на детето и заштитните влијанија , со цел да ги донесат своите одлуки.
10 мин	Тренерот да го користи материјалот 5 од показателите кои треба да бидат запамтени и кои можат да укажуваат дека детето е во дополнителен ризик.	Материјал 5	Забелешка – материјалот 5 е **алатка да им помогне на учесниците** на терен. Тој не е дефинитивна листа. *Ако времето дозволува, тренерите можат да ги поканат учесниците да развијат најнапред своја листа на индикатори / показатели и потоа да ја споделат алатката од материјалот 5.* Треба да биде забележано дека децата мора да се консултираат – нивните погледи се критични ако ја разбереме нивната ситуација и се осигураме дека носиме одлуки и планови кои најдобро ги опфаќаат нивните интереси.
5 мин	Завршни мисли – прашања за блокот Б		Забележете дека времето дозволува (на пример ако групата е помала и затоа фитбекот е пократок) – изнесете ја сесијата со **алтернатива Б 2**

Алтернатива Б1			
Забелешка – оваа сесија може да се користи само како алтернативен начин за да се истражи заштитата на децата ако се достапни PowerPoint и аудио материјали.			
15 мин	Во големи групи покажете го видео клипот „Моето Име е Самира„ изработено од Работната Група за Заштита на Децата http://cpwg.net/capacity_building/child-protection-humanitarian-action-samira-video/ во мали групи (5-6 луѓе) учесниците да се изјаснат за видеото и накратко да дискутираат. 1. Што е заштита на децата во итни / вонредни ситуации? 2. Од Што ги штитиме ние децата? Фасилитаторот да сумира заклучоците и да го разјасни користењето на материјалот 2 како водич Во големи групи преглед, на користење на материјалот 3, главните теми во однос на злоставувањето и експлоатацијата во вонредни/ итни ситуации.	Материјали 2 и 3	Забелешка - проверете во канцеларијата на UNICEF дали ова видео кое е на македонски има и развиена Македонска верзија. Осигурајте се дека учесниците ги разбираат UAM (малолетници) се ЕДНА категорија на деца – но дека заштитата на децата е поширока од онаа само на (малолетниците) UAM. Покорисен начин е да се мисли на децата со теми , подобро отколку да се припаѓа на одредена група – на пример одделени од семејството подобра тема отколку UAM (малолетници) што е специфична дефиниција. Заштитата на децата во итни вонредни ситуации не е во главно само за правата (на пр., здравјето) иако на тоа треба да се одработи а посебно правото на заштита. Не заборавајте да ја поврзете културата со заштитата на децата- т.е она што е културно прифатливо не мора да биде злоставувачко за децата- т.е не би требало да им наштети на нив. Многу е важно да може да се идентификуваат деца кои можеби се во опасност или / се злоставувани.

Алтернатива Б2			
15 мин	Побарајте од работниците да влијаат врз претходните случаи на учење – и нивните проблеми Во големи групи помогнати од тренерот дискутирајте за тоа какви потреби имаат децата и што е реално да се оствари со оглед на околностите .	Студија на случај – прв дел	Забелешка – можно е да се нема време да барате коментари од групата и во кој случај тренерот треба да ја заокружи сесијата со тоа што е реално да се обезбеди под дадените околности. За време на дискусијата тренерот треба да потенцира дека: 1. Важно е да се држиме до принципите на тоа да „не наштетиме на децата„ – може да биде опасноста се интервенира додека детето не е сместено (згрижено) 2. Важноста на раната идентификација се однесува на тоа детето да биде поддржано онаму каде ќе биде потребно (дискутирано во Блок Ц.

Блок Ц: заедничко работење за доброто на децата

Цели :

- Да се истражат улогите и мандатите на агенциите кои се во контакт со деца
- Да се разбере кога и како да се направи извештај/ препорака
- Да се поделат информации помеѓу агенциите и на терен / сајтови
- да се истражи што можат индивидуалците да направат за да се подобри комуникацијата

Потребни материјали:

Флип-чартови(бели табли) и пенкала

копии од струдиите на случајот- втор дел – доволно за секој учесник

Блок Ц: заедничко работење за доброто на децата			
тајминзи	**инструкции**	**извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
5 мин	Отпочнете ја сесијата и дадете преглед на областите кои ги покрива		Запомнете да побарате учесниците да се претстават меѓу себе ако пристигне некој нов учесник
15 мин	Објаснете на учесниците дека сите агенции – дури и оние кои не работат директно со деца имаат улога во осигурувањето на тоа децата да бидат заштитени (според Конвенцијата за Правата на Децата на ОН) • **Агенции и сервисни провајдери кои може да дојдат во контакт со децата** • ***Како тие доаѓаат во контакт со децат и затоа каква е нивната улога во заштита на децата.***		Забелешка – акоучесниците немаат работено со бегалци и мигранти или неодамна почнале да работат (т.е овој тренин се води како ориентација/ насока) заменете ја оваа сесија со **Алтернатива Ц.** На пр детските невладини организации може даимаат улога во ставање под заштита на други како WASH итн. може да имаат превентивна улога (т.е. да се осигураме дека тоалетите ссе чисти) или идентификациска улога.
5 мин	Потсетете ги учесниците дека децата имаат специфични права и под UNHCR и под Македонскиот закон		Членот 118 од Македонскиот Устав јасно искашува дека било кој меѓународен договор (на пр. CRC) кој е ратифициран во согласност со Македонскиот закон се смета како Закон на Македонија. CRC секогаш бара од најдобар интерес за децата да е огромната грижа и понатака возрасните да прават она што е најдобро за децата Во дополнение има други закони во Македонија на пример Законот за Семејствокој им дава заштита на децата и исто така препорачува улоги на специфични агенции како што е Центарот за Социјална Работа.

Блок Ц: заедничко работење за доброто на децата			
тајминзи	**инструкции**	**извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
25 мин	Побарајте од учесниците да се соберат во мали групи (5-6) и кажете им дека сега ќе се обидат да размислат за специфични случаи за начините на истражување. ***1. Агенциите кои се веќе инволвирани или / може да бидат повеќе инволвирани во случајот.*** ***2. Да можат да работат заедно за да подобро ги заштитат децата.*** Разделете до материјалот за студијата – втор дел . објаснете дека некои учесници може веќе ги запознале овие семејства во друга сесија , но иако не се грижете бидејќи сите информации се вклучени. Учесниците треба да размислат за прашањата и да ги забележат нивните одговори на бели табли(флип-чартови) Групите накратко да ги презентираат нивните одговори во поголемата група , проследени со дискусии во главната група за разликите / сличностите итн.	Студија на случајот – Втор дел	Точки за кои сте сигурни дека се опфатени за време на фитбекот: • Медицинскиот тим треба да се состои од CFS / детски (NGO-а) невладини организации за време на дискусиите со родителите. • Преведувачите / вработените треба да испита повеќе за тоа што момчето мисли / дали е загрижен за тоа што е раздвоен или пак е преплашен од тоа да останат заедно? Да се осигурате да се земат во предвид погледите на децата како најбитни. • Полицијата треба да има поминато / положено низ она што го има видено. • Можеме првично да видиме загрижен татко или како културна тема , но ако ја додадеме изјавата на момчето и тоа се развика (исто така за оние кои веќе го имат минато блокот Б, запомнете дека 4 –годишното дете не зборува), тогаш нашето сваќање на семејната ситуација може да биде многу различна. Нагласете дека во ситуација на живот или смрт културниот / индивидуалниот избор е ирелевантен и Центарот за Социјална работа мора да биде вклучен за да може да се одлучи за одземање на детето од родителот
10 мин	Во големи групи дискутирајте за за примената на размена на информации/ преминување на детали (на пр.информирана согласност итн.) но потенцирајќи дека каде што детето е во опасност ако семејството не дава согласност за извештаи сепак е возможно да се реагира под принципите за „најдобар интерес на детето„.		Ако е потребно, истражете ги било кои дилеми со споделување на информации од специфични агенции- на пример медицински / правни перспективи Да се потсетат учесниците дека препораките може да се направат помеѓу агенциите/ помеѓу агенциите и низ сајтовите на терен/ границите . Советување за учесниците дека протоколите се одвиваат дека ќе се постават дефинитивни процедури но со истите принципи- т.е. заштита на децата - примена
15 мин	Во парови по три учесници да дискутираат ***Како тие можат подобро да работат заедно – да се издвојат три најостварливи работикои тие може веднаш да почнат да ги прават.*** Фитбек од големата група и дискусии		Забележете дека претходните вежби и дискусии може повторно да се употребат – особено ако учесниците сакаат да го минат времето дискутирајќи за нивните случаи. Последната сесија може да се изостави ако нема доволно време.
5 мин	Финални размислувања – рефлексии за блокот Ц		

Алтернатива Ц			
20 мин	Објаснете на учесниците дека сите агенции-дури и оние кои не работат директно со деца – имаат улога да сеосигураат дека децата се заштитени. Побарајте од учесниците дас ераспределат во парови и да му се даде на секој пар дел од забелешките. Учесниците треба да циркулираат во парови околу собата и за секоја агенција да се запише на ливче нивната забелешка, и потоа залепете го на соодветната таблазависно од тоа како сервисниот провајдер може да придонесе за заштита на децата (на пример ,WASH може да зебележи дете кое е само во тоалет итн. и тогаш да се обратат кон друга служба) Откако сите парови ќе ги разгледаат сите сервис провајдери, дајте им на учесниците неколку минути да одат наоколку и да ги разгледаат флипчартовите. Во големите групи дискутирајте за главните впречатоци / обсервации од групата – да се расчистат сите недоразбирања ако е потребно.	Разделете забелешки / хартија во боја или лифчиња самолепliва лента	*Оваа сесија може да се користи за ориентација на новите вработени или оние кои штотуку почнале да работат на терен со различните агенции кои работат со деца.* *Пред да почне сесијата да се осигураат тренерите дека веќе ги поставиле флипчартовоте со главните сервис провајдери т.е UNHCR, детските организации, медицинската / првата помош, дистрибутерите на храна и WASH, полицијата итн.* Ако прибелешките на хартивчиња не се возможни тогаш напишете ја нивната идеа на флип-чартот. Со цел да се направи сесијата полесна за менаџирање, замолете ги учесниците да не ги повторуваат темите кои се веќе поставени на флипчатртот туку само да надополнат

Блок Д : Заштита на децата
Цели : • Да се разбере како нашата работа влијае на напорите да се задржат децата безбедни / или може да ги доведе децата во опасност или повреда • Да се избегне раздвојувањето • Да се земе во предвид исцрпеноста и како тоа влијае на работата со децата- и совети за да се спречи –
Потребни материјали : Флип-чартови и пенкала Копии од материјалите 6, 7 и 8–доволно за секој учесник Копии од вежбата 2– доволно за секој учесник

Блок Д : Заштита на децата			
тајминзи	**инструкции**	**Специфични извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
5 мин	Отпочнете ја сесијата и дадете преглед на областите кои ги покрива		Запомнете да побарате учесниците да се претстават меѓу себе ако пристигне некој нов учесник
15 мин	Побарајте од учесниците да се поделат во помали групи и распределете ја студијата на случајот – трет дел . Објаснете дека тие ги запознале семејствата претходно во друг блок, но сите потребни информации се секако вклучени тука. Во помалите групи учесниците да дискутираат: • ***Било каква грижа за децата посебно во релација со нивната заштита и безбедност? Ако е така каква е таа грижа?*** • ***Кои активности треба да се преземат за да се спречи или намали веројатноста од заштита / безбедност во однос на случувањето.*** Фитбек од големите групи и дискусии	Студија на случајот - трет дел.	Клучни точки да се осигура она што е опфатено во конверзацијата. • Да се спречи разделувањето/ да се осигураме дека е добро управувано иако е неизбежно • Да се осигураме другите деца се згрижени од роднини. • Да се оосигураме дека момчето нема да замине со други луѓе. • Да се осигураме да се поврземе со Србија / следната локација за да се осигураме дека ако семејството се пресели тие можат да битат повторно заедно. • Советувајте го бремените жени за безбедноста од патувањето, азил итн. Потенцирајте дека е важно никако да не наштетиме – ова исто така се поврзува со тоа да се осигураме дека службите кои се на располагање за психолошка се внимателни. Психолошкото советување не треба/ не мора секогаш да се добива само од луѓе кои се тренирани и кои можат да ги разберат границите на истото за лугето во движење.

Блок Д : Заштита на децата			
тајминзи	**инструкции**	**Специфични извори**	**Дополнителни забелешки за тренерите**
10 мин	Во големите групи најдобри идеи што значи заштитата. Користејќи го материјалот 6 оди кон давање на дефиниции за заштитата на децата, потенцирајќи дека тоа е во главно **превентивна акција**	Материјал 6	Заштитата на децата паѓа во две главни области 1 Намерно - обиди да се спречи намерното наштетување на децата(на пр. Од вработените итн. кои се тие кои можеби бараат начин да имаат пристап кои би можеле да ги злоупотребуваат) 2 Случајно – обид да се осигура дека ненамерно случајно наштетување не се предивикува (на пример одвојување поради лошата дизајнирана програма)
20 мин	Објаснете на учесниците дека заштитата на децата е комбинација од нивните сопствени навики и однесувања и исто така и средината и начинот на кои службите се обезбедени што може да создаде ризик за децата. Распределете ја вежба 2 и замолете ги учесниците да таботат во тројки / двојки парови да размислат за секое од сценаријата и да ги препознаат начините да се пристапи на проблемот. Фитбек и дискусии во големи групи помогнати од тренерите и истражувајќи до кој степен индивидуалците можат да превземат акција (на пр. Нешто што можат да го сторат сами или да се залагаат за тоа)	Вежба 2	Забележете дека ако обуката /тренингот се одржува на терен заменте ја сесијата со **алтернатива Д.** Последната сесија во овој блок ги опфаќа исцрпеноста и стресот – како и да е , многу е веројатно/ очигледно особено кога работите со луѓе со многу искуство , дека нема да има време за да се мине нис темите за исцрпеност и стрес. НАМЕСТО ТОА кога дискутираме за вежба 2 и сценариото повзано со вработените кои викаат на децата, тренерот може да потенцира дека тоа може да биде од исцрпеност/ стрес и да се посоветуваат учесниците имаат брошура (брошура 8) која можат да ја прочитаат сами за исцрпеноста и стресот
15 мин	Да им се објасни на учесниците дека една од основните причини дека безбедноста на децата е компромитрана е тоа да се биде одвоен/разделен. Ова често е предизвикано од начинот како се организирани службите или случајно. Во поголеми групи да се дадат цврсти идеи како децата можат да се раздвојат преку начинот на кој се однесуваат вработените . Користејќи ја брошурата 7 како водич, потенцирајте зошто е најважно да се избегне важно е и да се дискутира за улогата на агенциите во обезбедување семејствата да бидат заедно и клучните пораки дека сите вработени можат да обезбетат на децата и родителите на не бидат разделени.	Материјал/брошура 7	

Блок Д : Заштита на децата			
тајминзи	инструкции	Специфични извори	Дополнителни забелешки за тренерите
20 мин	Линкување на првичната вежба, објаснете на учесниците дека исцрпеноста , стресот и секундарната траума може да имаат детереминирачки ефект и на индивидуалните работници, нивниот тим и на напорите да се заштитат децата (како што е ефикасноста на работникот е компромитирана). Во големи групи- силни идеи . ***1.Што учесниците подразбираат под изцрпеност и стрес*** ***2. Што може да бидат некои од знаците дека некој страда од исцрпеност , стрес итн.*** Користејте ја брошурата 8 да говорите низ знаците на исрпеност итн. и потенцирајте ги стратегиите за спречување/ намалување на исцрпеноста итн.	Брошура 8	Како што претходно беше споменато, можеби нема да има доволно време за да се заврши сесијата особено ако теренските работници имаат споделено нивни искуства во претходните сесии. Во тој случај брошурата 8 треба да се даде на учесниците да ја прочитаат сами надвор од курсот. Стресот /исцрпеноста се потенцираат како индивидуални и кумулативни. Додека пак постојат стратегии кои лужето может да ги користат за да се справат со нивниот стрес и исцрпеност, организациите секако имаат обврска да се грижат за доброто на вработените. Ако дозволува времето може да ги поканите учесниците на размислувања / дискусии стратегии – вклучувајќи и тоа како вработените можат да се грижат еден за друг.
5 мин	Завршни поенти/ размислувања – за блокот Д		

АЛТЕРНАТИВА Д		
Забележете дека оваа сесија може да секористи доколку обуката се одржува на терен		
20 мин	Објаснете им на учасниците дека заштитата е комбинација на нивните сопствени навики и однесувања исто како и околината и начинот на кој се наоѓаат службите кои се обезбедени што може да предизвика ризик за децата . Во парови / тројки учесниците треба да се движат наоколу 10 мин.за размислување. 1. Каде се лоцирани ситуациите/ грижите кои можат ја зголемат заштитата на децата / безбедноста на децата? 2. Што тие можат да сторат , при нивната улога за бидеме сигурни дека го намалиле ризикот. Фитбек и дискусија во големите групи помогнати од тренерите и истражување во што можат да се вклучат индивидуалците(на пр. Нешто што можат да го сторат сами или со некој друг.	Учесниците треба да одат наоколу 10 мин и да се вратат со забелешки. Ако е потребно прашувајте ги учесниците со давање забелешки : на пр. Осигурајте се дека нема да ги раздвојат децата, во однос на загриженоста, одлука да се водат децата по патишта на кои може да бидат изложени на опасност(на пр.кога одите на кафе , минување низ санитарните области /тоалети, спиење во бунгалови итн) , предизвик за посетителите / она што работниците не го виделе досега итн.

PLAN SASTANAKA – SRBIJA (SAMO NA SRPSKOM JEZIKU)

Planovi sesija – Srbija

Ovaj deo sastoji se od materijala razvijenih za Srbiju. Materijali su sastavljeni na osnovu originalnih materijala namenjenih za Bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju (BJRM), koji su adaptirani na osnovu monitoring misije. Glavna razlika je u blago pojačanom naglasku na sagorevanju i većim naglaskom na PPP u odnosu na očuvanju dece. Dodatni opcioni blok o PPP koji je razvijen za Srbiju se nalazi u posebnom delu ovog priručnika. Kao i kod materijala za BJRM, **štampani materijali**, **vežbe** i **studije slučaja** se nalaze u sledećem delu.

BLOK A: RAD SA DRUGIM KULTURAMA
Svrha: • razumevanje dinamike rada s kulturnim razlikama i deljenje iskustava • prepoznavanje načina na koji ponašanje radnika utiče na dinamiku rada s izbeglicama • identifikovati savete i strategije za prevazilaženje / ograničavanje uticaja kulturnih razlika
Potrebni materijali: Stalak za prezentacije ('flipchart') i markeri Primerci Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta – skraćene verzije na lokalnom jeziku (imajte u vidu da je verzija prilagođena deci koju je izradio UNICEF – korisna) Primerci Štampanog materijala 1 – dovoljno primeraka za sve učesnike

BLOK A: RAD SA DRUGIM KULTURAMA			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Napraviti uvod u sesiju		Dati pregled svrhe bloka A i oblasti koje će biti pokrivene.
15 minuta	Zamoliti učesnike da se podele u male grupe (5 – 6 osoba) i raspravljati o: ***njihovim iskustvima u radu sa izbeglicama i o tome šta je najviše nagrađujuće i najizazovnije u odnosu na datu kulturu.*** Kratke povratne informacije za celu grupu uz beleženje stavki na flipčartu.		Biće teško pokriti ovu sesiju ako učesnici imaju ograničeno iskustvo u radu sa izbeglicama / drugim kulturama. Ako je to slučaj, zamenite ovu sesiju **ALTERNATIVOM A1** Tokom davanja povratnih informacija, ukoliko imate veliku grupu, a da bi izbegli poduže trajanje davanja povratnih informacija, uzmite jednu ili dve stavke od svake grupe redom (izbegavajući ponavljanja) sve dok ne pokrijete sve stavke.

BLOK A: RAD SA DRUGIM KULTURAMA			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
25 minuta	U malim grupama, učesnici raspravljaju, polazeći od sopstvenog iskustva, o: ***tome kakve strategije su otkrili / razvili za rad sa ljudima iz drugih kultura:*** • ***ako ste muškarac – rad sa ženama, rad sa muškarcima, rad sa decom*** • ***ako ste žena – rad sa ženama, rad sa muškarcima, rad sa decom*** Povratne informacije za celu grupu učesnika i plenarna diskusija.		Biće teško pokriti ovu sesiju ako učesnici imaju ograničeno iskustvo u radu s izbeglicama / drugim kulturama. Ako je to slučaj, zamenite ovu sesiju **ALTERNATIVOM A2** Važno je naglasiti da neke razlike mogu biti KULTUROLOŠKE ili VERSKE, a da neke razlike mogu poticati od INDIVIDUALNIH / PORODIČNIH praksi. Važno je ne pretpostaviti da se njihova iskustva mogu automatski primeniti na svakoga.) Neki odgovori mogu biti u većoj meri povezani sa izbegličkim iskustvom, pri čemu bi u njihovoj matičnoj kulturi ljudi zapravo mogli biti drugačiji. Tokom ove sesije, treneri bi trebalo da pokušaju da povežu ponašanje i stav učesnika sa reagovanjem izbeglica, te da podstaknu, ako je to potrebno, razgovor, na primer, o uticaju zadovoljavanja osnovnih potreba, govoru tela, itd. Ne zaboravite da zatražite od učesnika da razmotre da li su neke strategije komunikacije / pozitivnog delovanja nužno povezane s kulturom ili su primenjive u svim okruženjima (na primer, kakva bi bila reakcija ako se viče na ljude u matičnoj ili lokalnoj kulturi?).
20 minuta	Koristeći Štampani materijal 1 kao referentni, prođite kroz savete o radu sa različitim kulturama, dajući pri tome priliku za raspravu o idejama i poređenja sa strategijama koje su razvili.	Štampani materijal 1	Štampani materijal 1 se može dati kao resurs učesnicima koji bi mogli konsultovati nakon okončanja obuke.
10 minuta	Podelite štampani materijal o pravima deteta i objasnite učesnicima kako i onda kad poštujemo kulturne razlike deca imaju prava koja zakonski mogu uživati, kao i da kultura / vera nikada ne mogu biti izgovor za zlostavljanje.	Primerak Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta 1989.	Imajte u vidu da ovo nije sesija o pravima deteta. Ona služi podizanju svesti i svrha je obezbediti da učesnicima bude jasno kako se kultura ne može koristiti kao izgovor za zlostavljanje. Ako to raspoloživo vreme dopusti, omogućite učesnicima da pročitaju štampani materijal i postave pitanja. U suprotnom, samo naglasite koja su to glavna prava, npr. opstanak, zaštita, itd.
10 minuta	Završna pitanja / razmišljanja o Bloku A	Štampani materijal 6	Tokom ove sesije, može biti korisno naglasiti šta treba zapamtiti u ovom bloku: • kulturne razlike jesu važne • kulturne razlike ne definišu nužno datog pojedinca i pojedinac ne definiše datu kulturu • lične okolnosti, npr. činjenica da ste izbeglica, imaju uticaja na ponašanje, itd. Kultura se nikada ne može koristiti kao izgovor za zlostavljanje.

ALTERNATIVA A1			
Ova alternativna vežba se može koristiti ako učesnici nemaju ili imaju malo iskustva u radu s izbeglicama, tj. kao pripremna obuka.			
15 minuta	Zamolite učesnike da se podele u male grupe (5 – 6 osoba) i raspravljaju o: ***njihovim očekivanjima u odnosu na rad s izbeglicama i šta oni misle da će biti problemi s najviše izazova u radu s drugačijim kulturama.*** Predočite povratne informacije iz grupnog rada plenarno, beležeći stavke na flipčartu. Plenarna diskusija u okviru grupe / pitanja i odgovori		Neophodno je da treneri poseduju samopouzdanje u pogledu sopstvene sposobnosti da odgovore na pitanja učesnika pre nego što uopšte krenu u ovu sesiju. Potrebno je da se dobro unapred pripreme ili da poseduju puno ličnog iskustva na koje se mogu osloniti. Tokom davanja povratnih informacija o radu po grupama, ukoliko imate veliku grupu, a da bi izbegli poduže trajanje davanja povratnih informacija, uzmite jednu ili dve stavke od svake grupe redom (izbegavajući ponavljanja) sve dok ne pokrijete sve stavke.

ALTERNATIVA A2			
Ova alternativna vežba se može koristiti ako učesnici nemaju ili imaju malo iskustva u radu s izbeglicama, tj. kao pripremna obuka.			
25 minuta	Učesnici u malim grupama raspravljaju i beleže ideje na flipčart: ***3. Šta već znaju / veruju da je tako u vezi sa kulturom izbeglica*** ***4. Pitanja koja imaju o kulturi izbeglica, a koja bi bila korisna za unapređenje načina rada sa njima*** Povratne informacije u okviru grupe i plenarna rasprava.		Od suštinske je važnosti da treneri, koji vode ovu sesiju, imaju iskustva u radu sa izbeglicama na terenu, inače će biti teško dati odgovore na pitanja. Imajte u vidu da pitanja mogu proisteći iz njihovih zapažanja, iskustva, itd. Ne moraju nužno biti „istinita“. Ako raspoloživo vreme to dopusti, zamolite članove grupe da kažu o kojim pitanjima su se složili / gde je bilo neslaganja. Da biste uštedeli vreme, zamolite svaku grupu da pruži povratne informacije o jednoj stavci/pitanju, dodajući to onome što je već rečeno, sve dok se sve stavke ne pokriju. Možda će biti potrebno da treneri razjasne neke stavke/pitanja.

BLOK B: UTICAJ IZBEGLIČKOG / MIGRANTSKOG STATUSA NA DECU
Svrha: • prepoznavanje uticaja izbegličkog / migrantskog statusa i diferenciranje ovog uticaja u odnosu na naznake zlostavljanja • istraživanje značenja zaštite dece u izbegličkom okruženju • prepoznavanje razlika između ranjivosti i rizika • identifikovanje ključnih indikatora zabrinutosti / osnovna identifikacija i procena
Potrebni materijali: Stalak za prezentacije ('flipchart') i markeri Primerci Štampanog materijala 2, 3, 4 i 5 – dovoljno za sve učesnike Primerci Studije slučaja – Prvi deo – dovoljno za sve učesnike Primerci Vežbe 1 – dovoljno za sve učesnike

BLOK B: UTICAJ IZBEGLIČKOG / MIGRANTSKOG STATUSA NA DECU			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Napravite uvod u sesiju i pregled oblasti koje ćete pokriti	Štampani materijal 1	Ako stignu novi učesnici, omogućite njihov uvod i predstavljanje grupi.

BLOK B: UTICAJ IZBEGLIČKOG / MIGRANTSKOG STATUSA NA DECU			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
20 minuta	Zamolite učesnike da se podele u grupe (od po 5 ili 6 učesnika) i podelite Studiju slučaja – Prvi deo. Učesnici treba da raspravljaju o studiji slučaja i razmotre sledeće: ***3. da li su zabrinuti zbog bilo kog deteta iz studije slučaja – i ako jesu, zašto / zašto nisu?*** ***4. da li smatraju kako su reakcije dece očekivane / normalne imajući u vidu da se radi o izbeglicama, ili smatraju da postoji neki drugi problem koji dovodi do takvih reakcija.*** Davanje povratnih informacija iz grupnog rada u glavnoj grupi i diskusija koju olakšavaju treneri.	Studija slučaja – Prvi deo	*Pažnja: Ako kasno započinjete s ovim blokom i imate na raspolaganju manje od 1 ½ sata, izostavite ovu sesiju sa studijom slučaja i odmah pređite na sledeću sesiju kako biste se ukratko upoznali sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima deteta i konceptom prava deteta.* Ako to bude moguće, osim ukoliko je grupa isuviše velika, podelite učesnike u četiri grupe jer vam to olakšava davanje povratnih informacija iz grupnog rada. Da biste uštedeli vreme tokom davanja povratnih informacija iz grupnog rada, zamolite svaku grupu da izvesti o svojim zaključcima za jedno dete iz studije slučaja, a potom zatražite komentare / sugestije od drugih grupa. • *dete staro 18 meseci – normalna reakcija jer ovo dete „štiti" porodica; u tom uzrastu, deca nisu svesna većine stvari koje se događaju oko njih ukoliko su voljena i zaštićena od strane bitnih odraslih osoba.* • *4-godišnje dete – stidljivo dete, itd. što je normalno jer je uznemireno kad majka ode. Međutim, ono što je zabrinjavajuće jeste činjenica da ne razgovara sa rođacima, itd. To može biti simptom koji ukazuje na neki prikriveni problem ili traumu, itd.* *U ovom slučaju, kada je porodica „u tranzitu", možda ne bi bilo „bezbedno" obezbediti psihološko-socijalne programe ili terapiju, ali bismo roditeljima mogli dati savet o tome kako pomoći svojoj kćerci radi smanjenja dodatnog stresa (npr. postarati se da joj se to kaže pri odlasku, umirivanje, itd.).* • *14-godišnji dečak – normalna reakcija. Pored toga, on se možda našao u situacijama (npr. prevođenje) gde su se prema njemu odnosili kao odrasloj osobi ili se u njegovoj matičnoj kulturi on možda smatra odraslom osobom (iako to zapravo nije!). Problem ovde nije njegova reakcija nego to što je mogao dovesti sebe u opasnost / što je moglo doći do razdvajanja, itd.* • *13-godišnja devojčica. U normalnim okolnostima bi za nju bilo prikladno da sâma ide u toalet. Njena molba da je neko otprati nije iznenađujuća s obzirom na kontekst / situaciju.* Ako to raspoloživo vreme dopusti, razgovarajte o tome da li bi njihovi odgovori bili drugačiji da je dete mlađe / starije, dečak / devojčica ili da je imalo neku vrstu posebnih potreba zbog invaliditeta? Učesnici bi mogli postaviti pitanje o tome šta treba uraditi sledeće ili preći na raspravu o sledećim koracima. Zato objasnite da će se to istražiti u Bloku C u kome se bavimo zajedničkim radom. Mada se ove stavke mogu kratko pomenuti, postarajte se da ne skrenete na sporedni kolosek u odnosu na plan sesije. **Važno je naglasiti tokom diskusije, ukoliko se pomene ideja o terapiji / savetovalištu, kako je bitno da „ne načinimo štetu". S obzirom da se deca kreću dalje, moglo bi biti veoma štetno za njih ako bismo pokušali da dodatno radimo s njima. Pružiti podršku i biti im na raspolaganju je ključno. (**Obratite pažnju da se fakultativni modul o psihološkoj prvoj pomoći bavi ovim pitanjem detaljnije). Naglasite kako ima uobičajenih reakcija / iskustava za koja bismo mogli očekivati od dece izbeglica da ispolje, kao i da je to normalno, ali i da neke stvari koje vidimo / čujemo nisu normalne u datoj situaciji, te da stoga moramo uvek biti pripravni kako bismo prepoznali decu kojoj je potrebna zaštita. *Ovim se stvara veza sa sledećom sesijom o pravima deteta i zaštiti dece.*

BLOK B: UTICAJ IZBEGLIČKOG / MIGRANTSKOG STATUSA NA DECU			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Podsetite učesnike kako deca imaju posebna prava na zaštitu, kako prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima deteta, tako i prema srpskim zakonima.	Štampani materijal 1	Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima deteta se deci daju posebna prava na zaštitu (član 17) i posebnu podršku ako se radi deci izbeglicama. Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta propisuje da su „najbolji interesi" deteta uvek od najvećeg značaja kao i da odrasle osobe učine ono što je najbolje za decu.
15 minuta	U velikoj grupi (plenarno), brejnstorming o sledećem: **3. Šta predstavlja zaštita dece u vanrednim situacijama?** **4. Od čega štitimo decu?** Moderator treba da rekapitulira bitne stavke i objasni korišćenje Štampanog materijala 2 kao vodiča. U velikoj grupi pregledajte, koristeći Štampani materijal 3 kao vodič, ključna pitanja u pogledu zlostavljanja i iskorišćavanja u vanrednim situacijama.	Štampani materijali 2 i 3	Beleška – Ako PowerPoint prezentacija / audio nisu dostupni, zamenite ovu sesiju **ALTERNATIVOM B1** Ne zaboravite da je zaštita dece u vanrednim situacijama konkretno vezano za ***„prevenciju i reagovanje na zlostavljanje, zanemarivanje, iskorišćavanje i nasilje" (prema Radnoj grupi za zaštitu dece)***. Postarajte se da učesnici razumeju kako su maloletnici bez pratnje samo jedna kategorija dece, te da se zaštita dece primenjuje šire, a ne samo na maloletnike bez pratnje. Korisnije je da se razmišlja o deci s problemima umesto njihove pripadnosti određenoj grupi, npr. deca odvojena od svojih porodica umesto da se o njima razmišlja kao o maloletnim licima bez pratnje, što je konkretna definicija. Zaštita dece u vanrednim situacijama se ne svodi uopšteno na prava uzev (npr. zdravlje), mada je potrebno da ta prava budu zadovoljena, nego se *konkretno* radi o pravu na zaštitu. Ne zaboravite da „povežete" kulturu sa zaštitom dece – tj. ono što je kulturno prihvatljivo ne sme biti zlostavljanje za decu – tj. ne sme im se time naneti povreda. Važno je biti u mogućnosti da identifikujete decu kojoj preti rizik / koja trpe zlostavljanje.

BLOK B: UTICAJ IZBEGLIČKOG / MIGRANTSKOG STATUSA NA DECU			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
10 minuta	Objasniti učesnicima: Važno je da svi oni koji rade ili dolaze u kontakt s decom moraju biti u stanju da brzo identifikuju decu kojoj preti rizik / koja trpe zlostavljanje i za koju je potrebno napraviti dodatnu procenu i/ili pružiti podršku. **RANJIVOST** predstavlja karakteristike ili okolnosti u kojima se nalazi određena osoba, a što dovodi tu osobu u situaciju da je podložnija povredama. **RIZIK** je povezan sa prirodom same povrede i verovatnoćom da će se rizik ispoljiti. To podrazumeva i razmatranje zaštitnih uticaja. Zato je važno razmišljati o pojedinačnoj deci i njihovim iskustvima umesto da se samo razmatra o tome kojoj kategoriji ranjivosti dato dete pripada. „Važno je posvetiti posebnu pažnju deci kojoj preti veliki rizik". Akcije koje treba da pomognu deci mogu obuhvatiti napore da se smanji njihova ranjivost kao i sâm rizik.	Štampani materijal 4	Bilo bi korisno nacrtati matricu rizika na flipčartu kako bi se to prikazalo učesnicima. Alternativa tome je da se podeli štampani materijal 4. *Na primer: Dete sa invaliditetom može biti veoma ranjivo u odnosu na zlostavljanje, ali ako ima porodicu koja ga voli i dobru mrežu podrške, rizik koji takvom detetu preti može biti mali.*
20 minuta	Zamolite učesnike da se podele u grupe od po tri osobe i podelite im Vežbu 1. Povratne informacije plenarno za veliku grupu i diskusija.	Vežba 1	Nema posebno tačnih ili pogrešnih odgovora u ovoj vežbi. Poenta je za učesnike da razmotre rizik, ranjivost deteta i zaštitne uticaje kako bi doneli svoje odluke.
10 minuta	Trener koristi Štampani materijal 5 sa indikatorima koje treba zapamtiti i koji bi mogli pokazati da datom detetu preti dodatni rizik.	Štampani materijal 5	Beleška – Štampani materijal 5 je **alatka za pomoć učesnicima** na terenu. Ne radi se o konačnoj listi. *Ako raspoloživo vreme to dopusti, treneri pozivaju učesnike da izrade najpre sopstvene liste indikatora, a da se potom podeli alatka iz Štampanog materijala 5.*
5 minuta	Završna razmišljanja / pitanja o Bloku B		Beleška Ako raspoloživo vreme to dopusti (na primer, ako je grupa manja, te je stoga davanje povratnih informacija kraće), održite sesiju pod nazivom **ALTERNATIVA B2.**

ALTERNATIVA B1			
Beleška – ovu sesiju možemo koristiti samo kao alternativni način za istraživanje zaštite dece ukoliko PowerPoint prezentacije i audio sistem budu na raspolaganju.			
15 minuta	U okviru grupe prikazati video snimak "Zovem se Samira" koji je producirala Radna grupa za zaštitu deteta http://cpwg.net/capacity_building/child-protection-humanitarian-action-samira-video/ U manjim grupama (5 – 6 osoba) učesnici treba da razmisle o snimku i ukratko diskutuju: ***3. Šta je zaštita dece u kriznim situacijama?*** ***4. Od čega štitimo decu?*** Moderator treba da rezimira stavove i pojasni korišćenje Štampanog materijala 2 kao vodiča. U okviru grupe, koristeći Štampani materijal 3 kao vodič, razmotriti ključne probleme u vezi sa zlostavljanjem i iskorišćavanjem u vanrednim situacijama.	Štampani materijali 2 i 3	Beleška – proveriti sa kancelarijom UNICEF-a s obzirom da je ovaj snimak na engleskom jeziku, a verzija na lokalnom jeziku je u izradi. Postarati se da učesnici razumeju da su maloletnici bez pratnje JEDNA kategorija dece – ali da je pojam zaštite dece mnogo širi od ovoga. Bolji način je razmišljati o njima kao o deci sa problemima, pre nego da ona pripadaju određenoj grupi – npr. odvojena od porodice, a ne maloletnici bez pratnje, koji termin je specifično definisan. Kada govorimo o Zaštiti dece u vanrednim situacijama, ne govorimo uopšteno o pravima (npr. zdravlju), mada se ove potrebe moraju zadovoljiti, a naročito pravo na zaštitu. Ne zaboravite da "povežete" kulturu sa zaštitom dece – tj. ono što je prihvatljivo sa stanovišta kulture ne sme biti zlostavljanje za decu – tj., ne treba da šteti deci. Bitno je moći prepoznati decu koja su možda u riziku / trpe zlostavljanje.

ALTERNATIVA B2			
15 minuta	Zamoliti učesnike da razmisle o prethodnoj studiji slučaja i o onome u vezi sa čim su zabrinuti. U okviru grupe, sa trenerom kao moderatorom, razgovarati o potrebama dece i šta je realistično obezbediti u datim okolnostima.	Studija slučaja – Prvi deo	Beleška – moguće je da neće biti dovoljno vremena da se dobiju komentari grupe, u kom slučaju trener treba da rekapitulira sesiju govoreći o tome šta je realistično obezbediti u datim okolnostima. Tokom diskusije trener treba da naglasi da: 3. je važno držati se principa "ne načiniti štetu" – može biti opasno intervenisati dok se dete ne smesti 4. je važno prepoznavanje i upućivanje u najranijoj fazi, kako bi se deci obezbedila podrška gde je to potrebno (o ovome je diskutovano u Bloku C)

BLOK C: ZAJEDNIČKI RAD ZA DOBROBIT DECE
Svrha: • Istraživanje uloga i nadležnosti agencija / službi koje imaju kontakt sa decom • Razumevanje kada / kako vršiti upućivanja • Uzeti u obzir deljenje informacija, među agencijama / službama i terenima • Istražiti šta pojedinci mogu da urade kako bi se poboljšala komunikacija • Uzeti u obzir važnost zajedničkog rada kako bi se sprečilo sagorevanje na poslu i važnost strategije za sprečavanje sagorevanja na poslu
Potrebni materijali: Stalak za prezentacije ('flipchart') i hemijske olovke Primerci Studije slučaja – Drugi deo – dovoljno za sve učesnike Primerci Štampanog materijala 8 – dovoljno za sve učesnike Primerci upitnika o sagorevanju na poslu – dovoljno za sve učesnike

BLOK C: ZAJEDNIČKI RAD ZA DOBROBIT DECE			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Dati uvod u sesiju i pregled oblasti koje treba pokriti		Ako stignu novi učesnici, omogućite njihov uvod i predstavljanje grupi.
10 minuta	Objasniti učesnicima da sve agencije / službe – čak i one koje ne rade direktno sa decom – imaju ulogu da obezbede zaštitu dece (u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima deteta). U okviru grupe, razmotriti ideje i zapisati odgovore na flipčartu: • ***Agencije / službe i davaoci usluga koji mogu doći u kontakt sa decom*** • ***Kako oni dolaze u kontakt sa decom, i stoga, koja je njihova uloga u zaštiti dece***		Beleška – ukoliko učesnici nemaju iskustva u radu sa izbeglicama ili su tek nedavno počeli da rade (tj., ovaj trening im je orijentacioni), zameniti ovu sesiju **ALTERNATIVOM C** Na primer, nevladine organizacije koje rade sa decom možda imaju ulogu da stave u zaštitu, dok neke druge organizacije, kao što su one koje obezbeđuju vodu i higijenu, itd., možda imaju preventivnu ulogu (tj. da se pobrinu da su toaleti bezbedni) ili identifikacionu ulogu).
5 minuta	Podsetiti učesnike da deca imaju posebna prava na zaštitu, kako prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima detea, tako i prema srpskim zakonima.		Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta propisuje da su "najbolji interesi" dece od najvećeg značaja i, štaviše, da odrasli čine ono što je najbolje za decu. Zatim, postoje zakoni u Srbiji koji obezbeđuju zaštitu deci i takođe propisuju uloge koje određene agencije / službe imaju, kao što je Centar za socijalni rad.

BLOK C: ZAJEDNIČKI RAD ZA DOBROBIT DECE			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
20 minuta	Zamoliti učesnike da formiraju manje grupe (5 – 6) i reći im da će sada razmatrati poseban slučaj kako bi istražili načine na koje: ***3. su agencije / službe trenutno / uključene ili mogu biti uključenije u slučaj*** ***4. mogu raditi zajedno kako bi bolje zaštitili decu*** Podeliti Studiju slučaja – Drugi deo. Objasniti da je moguće da su se u neki učesnici već "susreli" sa ovom porodicom u drugoj sesiji, a ukoliko nisu, ne moraju brinuti jer su ovde obuhvaćene sve informacije. Učesnici treba da razmotre pitanja i zabeleže svoje odgovore na flipčartu. Grupe treba ukratko da prezentuju svoje odgovore, nakon čega će uslediti diskusija u okviru velike grupe o razlikama / sličnostima, itd.	Studija slučaja –Drugi deo	Beleška, Standardne operativne procedure su izrađene – i dalja obuka će biti obezbeđena u dogledno vreme. Obavezno pomenuti ove zaključke tokom davanja povratne informacije: • Medicinsko osoblje treba da uključi Službe za rad sa decom i porodicama / nevladine organizacije koje rade sa decom tokom razgovora sa roditeljima • Prevodilac / osoblje je trebalo bolje da istraži šta je dečak mislio – da li je zabrinut što će se razdvojiti ili je uplašen što će ostati zajedno? • Policajac je trebalo da ispriča ono što je video. • Na početku možemo videti oca kao zabrinutog / kulturološko pitanje, ali ako tome dodamo izjavu dečaka i činjenicu da je otac vikao na njega (i za one koji su već prošli Blok B, setite se da četvorogodišnja devojčica ne priča), onda naše poimanje porodične situacije može biti veoma drugačije. Naglasiti da je u situaciji u kojoj se radi o životu ili smrti kulturološki / lični izbor nebitan, i da Centar za socijalni rad mora biti uključen s obzirom da može da odluči da ukloni dete iz roditeljskog staranja.
5 minuta	U okviru grupe razgovarati o posledicama deljenja informacija / prenošenja pojedinosti (na primer, informisani pristanak, itd.), ali naglasiti da u situaciji u kojoj je dete u riziku, čak i ako porodica ne daje svoj pristanak za upućivanje, ipak je moguće odrediti upućivanje po principu "u najboljem interesu deteta".		Ukoliko je potrebno, istražiti bilo koje nedoumice tako što ćete podeliti informacije drugih agencija / službi – na primer sa medicinske ili pravne perspektive. Potsetiti učesnike da se upućivanja mogu raditi u okviru / među agencijama / službama, kao i van terena / granica. Posavetovati učesnike da su protokoli, koji će predstavljati konačne procedure, u izradi, ali da se isti principi – tj. zaštita dece – primenjuju.

BLOK C: ZAJEDNIČKI RAD ZA DOBROBIT DECE			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Objasniti učesnicima da jedan od razloga zbog kojih podstičemo zajednički rad nije samo zarad poboljšanja zajedničkog rada, već što može pomoći u sprečavanju sagorevanja i stresa. Sagorevanje i stress mogu imati štetan uticaj kako na pojedinačnog radnika tako i na napore da se deca zaštite (s obzirom da je efikasnost radnika ugrožena). U okviru grupe, razraditi ideje: ***1. Šta učesnici podrazumevaju pod: sagorevanje, stres i sekundarna trauma*** ***2. Koji mogu biti neki od znakova i simptoma da neko trpi sagorevanje, stress, itd.?*** Koristiti PowerPoint / podeliti Štampani material 8 koji se odnosi na znakove sagorevanja, itd., i razgovarati o strategijama za sprečavanje / umanjivanje sagorevanja, itd. Dati učesnicima primerke upitnika o sagorevanju – i proći sa njima upitnik. **OBRATITI PAŽNJU da učesnici ne treba da popunjavaju upitnik tokom obuke, već je za njihovu sopstvenu referencu.** Razmišljati / diskutovati o strategijama (ukoliko vreme to dozvoljava) – uključujući kako članovi osoblja mogu brinuti jedni o drugima i kako agencije trenutno podržavaju osoblje.	Štampani materijal 8 Upitnik o sagorevanju na poslu	Važno je naglasiti u ovoj sesiji da su stres i sagorevanje individualnog karaktera – ono što je stresno za jednu osobu, nije nužno stresno za neku drugu osobu. Takođe, stres i sagorevanje se nagomilavaju – to znači da što je veće izlaganje stresnoj situaciji, stress postaje sve veći. Stres karakteriše preterano uključivanje – sagorevanje karakteriše otuđenost / kada vas nije briga. Mala količina stresa je normalna, zapravo je od pomoći da se ljudi motivišu.
10 minuta	U parovima / u grupama od po troje, učesnici treba da razgovaraju o tome: ***Kako mogu poboljšati svoj zajednički rad / poboljšati komunikaciju i pružiti podršku jedni drugima – i nabrojati tri stvari koje su najizvodljivije koje mogu odmah da počnu da rade.*** Davanje povratnih informacija grupi i diskusija.		*Obratiti pažnju da prethodne vežbe i diskusije mogu da se oduže – naročito ako učesnici žele da provedu više vremena razgovarajući o sopstvenim slučajevima. Ova poslednja sesija se može izostaviti ako nema dovoljno vremena.*
5 minuta	Poslednje misli / razmišljanja o Bloku C.		

ALTERNATIVA C			
20 minuta	Objasniti učesnicima da sve agencije / službe – čak i one koje ne rade direktno sa decom – imaju ulogu u obezbeđivanju zaštite dece. Zamoliti učesnike da se podele u parove i dati svakom paru pakovanje samolepljivih papirića. Učesnici treba da cirkulišu prostorijom u parovima i zabeleže na samolepljivim papirićima svaku agenciju / službu, a zatim ih zalepe na odgovarajući flipčart papir koji se odnosi na to *kako određeni davalac usluga može doprineti zaštiti dece* (na primer, služba koja se brine o vodi, kanalizaciji i higijeni može primetiti dete koje je samo u delu sa toaletima, itd., a zatim uputiti slučaj drugoj službi). Nakon što su svi parovi razmotrili sve davaoce usluga, dati učesnicima nekoliko minuta da prođu i pregledaju flipčartove. U okviru grupe razgovarati o glavnim razmišljanjima / zapažanjima grupe – uz pojašnjavanje nedoumica, ukoliko je potrebno.	Samolepljivi papirići / papirići u boji i čiode ili traka	Ova sesija se može koristiti za usmeravanje novog osoblja ili onih koji treba da počnu da rade na terenu sa drugim agencijama koje rade sa izbeglicama. Pre početka ove sesije, treneri treba da se pobrinu da je flipčart već postavljen i da su nabrojani glavni davaoci usluga – tj. UNHCR, organizacije koje rade sa decom, pružanje medicinske / prve pomoći, organizacije koje brinu o podeli hrane, vode, o kanalizaciji i higijeni, policija, itd. Ukoliko samolepljivi papirići nisu na raspolaganju, učesnici iz parova mogu zapisivati svoje ideje na flipčartu. Radi lakšeg vođenja sesije, zamoliti učesnike da ne ponavljaju stavke sa flipčarta, već da samo dodaju nove.

BLOK D: OČUVANJE DECE
Svrha: • Razumevanje kako naš rad utiče na napore da se deca održe bezbednim / kako može decu izložiti riziku od povrede • Izbegavanje odvajanja dece od porodice • Podizanje svesti o psihološkoj prvoj pomoći, šta je to, kao i važnost koncepta "Ne načiniti štetu", kao radni princip.
Potrebni materijali: Stalak za prezentacije ('flipchart') i hemijske olovke Primerci Štampanog materijala 6 i 7 – dovoljno za sve učesnike Primerci Vežbe 2 – dovoljno za sve učesnike Štampani materijal Terre des hommes na temu Psihološka prva pomoć (kao referenca samo za trenere)

BLOK D: OČUVANJE DECE			
Vreme	**Uputstva**	**Specifični resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Dati uvod u sesiju i pregled oblasti koje treba istražiti		Ako stignu novi učesnici, omogućite njihov uvod i predstavljanje grupi.
15 minuta	Zamoliti učesnike da se rasporede u manje grupe i podeliti im Studiju slučaja – Treći deo. Objasniti da su se možda susreli sa ovom porodicom u nekom drugom bloku, ali da su svakako sve neophodne informacije uključene ovde. U manjim grupama učesnici treba da diskutuju o: • ***bilo kakvoj zabrinutosti za decu, naročito u vezi sa njihovom zaštitom / bezbednošću? Ako jesu zabrinuti, zbog čega?*** • ***tome koje radnje bi trebalo preduzeti kako bi se sprečila ili umanjila verovatnoća da dođe do zabrinutosti za zaštitu / bezbednost?*** Davanje povratnih informacija grupi i diskusija	Studija slučaja – Treći deo	Ključne stavke koje treba pomenuti tokom razgovora: • Sprečavanje odvajanja / pobrinuti se da je odvajanje dobro sprovedeno ukoliko ga nije moguće izbeći • Pobrinuti se da su ostala deca zbrinuta kod rođaka, itd. • Pobrinuti se da dečak ne ode sa drugim ljudima • Pobrinuti se oko povezivanja sa sledećom državom / sledećim terenom, kako bi se obezbedilo da se porodica može ponovo lako ujediniti ukoliko porodica nastavi dalje • Posavetovati trudnu ženu o bezbednosti putovanja, azilu, itd. Naglasiti da je važno da "ne načinimo štetu" – ovo se takođe odnosi na to da se sa oprezom postupa kada se nude usluge, kao što je psihološka podrška. Psihološko savetovanje ne treba da nude samo osobe obučene za to i koje mogu razumeti ograničenja ovoga za ljude u pokretu.
10 minuta	U okviru grupe razmatrati ideje o tome šta znači "očuvanje dece". Koristeći Štampani materijal 6, dati definiciju očuvanja, naglašavajući da je to u osnovi **preventivna** radnja.	Štampani materijal 6	Očuvanje dece potpada pod dve glavne oblasti: • Namerno – nastojanje da se spreči namerno povređivanje dece (npr. od strane osoblja itd., koje možda traži načine da dobije pristup deci koju može zlostavljati) • Slučajno – nastojanje da se ne prouzrokuje slučajna ili nenamerna povreda (na primer, odvajanje porodice usled loše osmišljenog programa)

BLOK D: OČUVANJE DECE			
Vreme	**Uputstva**	**Specifični resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
20 minuta	Objasniti učesnicima da je očuvanje kombinacija njihovih sopstvenih stavova i ponašanja, kao i sredine i načina na koji se obezbeđuju usluge, što može stvoriti rizik po decu. Podeliti Vežbu 2 i zamoliti učesnike da rade u grupama od po troje / u parovima kako bi razmotrili svaki scenario i pronašli načine za rešavanje problema. Povratne informacije i diskusija u okviru grupe uz prisustvo trenera kao moderatora, i razmatranje u kojoj meri pojedinci mogu da preduzmu radnje (npr. nešto što mogu sami uraditi, ili zagovarati).	Vežba 2	Obratiti pažnju ukoliko se trening održava na terenu, u tom slučaju zameniti ovu sesiju **ALTERNATIVOM D**. *Poslednja sesija u ovom bloku razmatra sagorevanje i stres – međutim, postoji verovatnoća, naročito ukoliko se radi sa ljudima koji imaju puno iskustva, da možda nema dovoljno vremena da se prođe deo o sagorevanju i stresu. UMESTO TOGA, kada razgovarate o Vežbi 2 i scenariju koji se odnosi na osoblje koje više na decu, trener može ukazati da je ovo možda zbog sagorevanja / stresa i da kaže učesnicima da mogu sami pročitati štampani materijal o tome (štampani materijal 8), koji govori o sagorevanju i stresu.*
20 minuta	Objasniti učesnicima da je jedan od glavnih razloga zbog kojih je ugrožena bezbednost dece odvajanje. Odvajanje je često prouzrokovano načinom na koji su službe organizovane, ili se to dogodi slučajno. U okviru grupe razmatrati ideje o tome kako se deca mogu odvojiti zbog načina na koji se osoblje ponaša / zbog načina na koji se usluge obezbeđuju. Koristeći Štampani materijal 7 kao vodič, istaći zbog čega je bitno izbeći odvajanje porodice, i razgovarati o ulozi agencija / službi u obezbeđivanju da se porodice održe na okupu, kao i o ključnim porukama koje svi članovi osoblja mogu preneti roditeljima i detetu kako bi se pobrinuli da se porodice ne razdvoje.	Štampani materijal 7	
15 minuta	Objasniti da je pitanje koje se često pominje potreba da se obezbedi neka vrsta emocionalne podrške / psihološkog savetovanja – međutim, jedan od principa humanitarne pomoći je koncept **ne načiniti štetu**. S obzirom da učesnici imaju ograničeno vreme da rade sa porodicama, postavlja se pitanje da li je etički dublje se umešati, u smislu obezbeđivanja psihološke podrške. Međutim, emocionalna podrška je potrebna. U manjim grupama diskutujte o tome **kako možemo doprineti psihološkoj i emocionalnoj dobrobiti porodica i dece, a da pri tom ne prouzrokujemo štetu?**	Štampani materijal Terre des hommes na temu Psihološka prva pomoć kao referenca za trenere	*Beleška – ovde smo ovo pokrili uopšteno kako bismo podigli svest o tome. Osmišljen je dodatni fakultativni modul na temu Psihološka prva pomoć koji se detaljno bavi Psihološkom prvom pomoći.* Treneri bi trebalo da koriste Štampani materijal na temu Psihološka prva pomoć, koji je osmislila organizacija Terre des hommes, kao referencu kako bi se omogućila diskusija. Važno je istaći da Psihološka prva pomoć oslikava suštinu humanitarnog rada – poštovanje ljudskih prava, ophođenje prema ljudima sa dostojanstvom i zadovoljenje njihovih osnovnih potreba.
5 minuta	Poslednje misli / razmišljanja o Bloku D		

ALTERNATIVA D		
Obratiti pažnju da se ova sesija može koristiti ukoliko se trening održava na terenu.		
20 minuta	Objasniti učesnicima da je očuvanje kombinacija njihovih sopstvenih stavova i ponašanja, kao i sredine i načina na koji se obezbeđuju usluge, što može stvoriti rizik po decu. U parovima / grupama od po troje učesnici bi trebalo da "prošetaju" prostorijom 10-ak minuta razmatrajući: ***3. Gde postoje situacije / zabrinutost koje mogu uvećati zaštitu dece / bezbednost dece?*** ***4. Šta mogu oni, u svojim ulogama, uraditi kako bi se pobrinuli da umanje rizike****?* Povratne informacije i diskusija u okviru grupe uz prisustvo trenera kao moderatora, i razmatranje u kojoj meri pojedinci mogu da preuzmu radnje (npr. nešto što mogu sami uraditi, ili zagovarati).	Učesnici bi trebalo da prošetaju prostorijom 10-ak minuta i vrate se sa svojim beleškama. Ukoliko je potrebno, podstaći učesnike davanjem primera: npr. da vode računa da ne razdvoje decu, da se obrate za pomoć ukoliko su zabrinuti, da biraju da prolaze mestima / putanjama gde deca mogu biti izložena opasnosti (na primer kada idu po kafu, kada prolaze kroz deo sa toaletima / šatorima / kućicama za spavanje, itd.); saznati identitet posetilaca / radnika koje nisu pre videli, itd.

MATERIJALI, VJEŽBE I STUDIJE SLUČAJA – SRBIJA I MAKEDONIJA (SAMO NA SRPSKOM JEZIKU)

Materijali, vežbe i studije slučaja – Srbija i BJRM

Štampani materijali, vežbe i studije slučaja – Srbija

Ovi materijali se koriste u četiri osnova bloka i spominju se u planovima sesija. **Imajte u vidu da, obzirom na to da su materijali isti, sadržan je samo jedan set kako bi se izbeglo dupliranje. Proverite da li je referentna zemlja tačna!**

ŠTAMPANI MATERIJAL 1 – ***Saveti za rad sa različitim kulturama***

- **Pozabavite se praktičnim pitanjima i osnovnim potrebama** – hrana, odeća, itd. Ovo može biti koristan i konkretan način za interakciju i razvijanje poverenja u odnosu na druge kulture. U mnogim kulturama davanje hrane i iskazivanje gostoprimstva je znak poštovanja.
- **Obratite pažnju na govor tela, ton glasa, itd.** Na primer, pokušajte da ne delujete strogo i neprijateljski i izbegavajte da stojite zajedno u grupama jer bi ljudima to moglo prestavljati teškoću da vam pristupe. Zapamtite da se u mnogim kulturama fizički kontakt između muškaraca i žena koji nisu u srodstvu ne smatra prikladnim. Takođe razmislite o oblačenju i izgledu, i na koji način mogu biti pogrešno protumačeni.
- **Pokušajte da obezbedite da ima znakova na lokalnim jezicima i slikovnih znakova.** Ako imate slike (na primer, odeće, hrane, autobusa, itd.), to može pomoći da komunicirate s ljudima tamo gde ima jezičkih problema i gde prevodilac nije na raspolaganju.
- **Obratite pažnju na društveni poredak.** Često je bitno prepoznati ko su ključne osobe u okviru grupe koje treba konsultovati ili za koje se najpre treba pobrinuti kako bi drugi članovi grupe mogli da pričaju. Na primer, to može biti starija ženska osoba ili muškarac koji je glava porodice.
- **Radite s prevodiocima** – Nemojte samo tražiti od prevodilaca da prenose poruke nego ih pratite kako biste bili uključeni u diskusiju. To pomaže da se razvije odnos i izgradi poverenje.
- **Budite proaktivni** – nemojte uvek čekati da vam se ljudi obrate za pomoć. Ako im priđete i pitate, to se često intuitivno razume kao želja da se pomogne.
- **Ne zaboravite da ljudi koji su različiti (od vas, radnika) nisu nužno isti (međusobno) –** izbegavajte da pretpostavljate kako svi ljudi iz „iste" zemlje, porodice ili lokalne kulture slede ista pravila ponašanja, imaju iste sklonosti, itd. Postarajte se da pitate ljude šta žele i poštujte njihove izbore.
- **Budite pre „nespretni" nego „pametni"** – mada bi vas mogla brinuti mogućnost da uvredite ili uznemirite decu i porodice zbog nedovoljnog razumevanja, ipak je sigurnije pitati nego ne znati značenje stvari. Pitanja poput „Možete li mi pomoći da shvatim zašto vam je ovo važno?" mogu vam zapravo pomoći da izgradite pozitivan radni odnos sa ljudima koji potiču iz drugačijeg kulturnog / etničkog okruženja pošto se to može smatrati vašom željom da razumete, a ne da osuđujete.
- **Ne zaboravite da kulturu *nikad* ne treba koristiti kao izgovor za zlostavljanje** – ne **pretpostavljajte** da je određeno ponašanje kulturna praksa i ne odobravajte ga kao prihvatljivo. Ako imate nedoumice, zatražite savet od saradnika / supervizora ili specijalizovane službe za decu.
- **Obavljajte svoj posao na otvoren i transparentan način** – ako imate nedoumica, pitajte! Razgovarajte o svojim idejama, pretpostavkama i izazovima sa kolegama i rukovodiocima kako bi vam oni pružili podršku.

ŠTAMPANI MATERIJAL 2 – *Razumevanje zaštite deteta u izbegličkom kontekstu*

Globalna definicija zaštite deteta u kriznim situacijama / humanitarnom kontekstu, kako je određuje Globalna Radna grupa za zaštitu deteta (vrhovno globalno međuagencijsko koordinaciono telo www.cpwg.net) definiše zaštitu deteta kao:

'prevenciju i odgovor na zlostavljanje, zanemarivanje, iskorišćavanje i nasilje nad decom'

Međunarodno se prepoznaju tri glavne kategorije zlostavljanja:

Fizičko zlostavljanje: Nanošenje fizičke povrede detetu – na primer tako što se dete udari, opeče, itd.

Emotivno zlostavljanje: Istrajno emotivno loše postupanje prema detetu koje izaziva ozbiljne i dugotrajne posledice po razvoj deteta – na primer, ako se detetu neprestano govori da je beskorisno ili glupo.

Seksualno zlostavljanje: Podrazumeva prisiljavanje ili navođenje deteta da učestvuje u seksualnim aktivnostima, bez obzira da li je dete dalo ili nije dalo pristanak. Seksualno zlostavljanje obuhvata fizičke radnje, poput silovanja, i nefizičke radnje poput uznemiravanja ili korišćenja dece u pornografiji.

Zanemarivanje: Nezadovoljavanje osnovnih fizičkih i/ili psiholoških potreba deteta – kada roditelj poseduje kapacitet da te potrebe zadovolji – što će verovatno rezultirati ozbiljnim narušavanjem razvoja deteta.

Iskorišćavanje: Zlostavljanje deteta za dobrobit drugih, bilo u gotovini ili naturi. Na primer, kao radnu snagu ili putem dečije prostitucije.

Druge uobičajeno prepoznate vrste zlostavljanja, poput **trgovine ljudima i rodno zasnovanog nasilja**, mogu se smatrati složenim manifestacijama kombinacije zlostavljanja, zanemarivanja i iskorišćavanja.

Diskriminacija nije oblik zlostavljanja, ali može imati dramatične posledice po dete, s obzirom da *efekat* diskriminacije može staviti dete u povećani rizik ili da označava veću ranjivost deteta na zlostavljanje, zanemarivanje ili iskorišćavanje. Na primer, deca iz manjinskih grupa, kao što su deca sa invaliditetom, možda neće moći da imaju pristup uslugama, što ih čini manje zaštićenim.

ŠTAMPANI MATERIJAL 3 – Ključna pitanja u vezi sa zlostavljanjem i iskorišćavanjem u vanrednim situacijama

Zlostavljanje i iskorišćavanje se uvećavaju tokom vanrednih situacija jer:

- Deca mogu biti odvojena od svojih porodica i usled toga ranjivija ili u riziku.
- Produbljuje se siromaštvo domaćinstva – porodice ne mogu zadovoljiti osnovne potrebe ili se deca mogu prisiliti da obezbeđuju prihod ili daju svoj doprinos porodici putem, na primer, iskorišćavanja.
- Sukob i raseljavanje mogu potkopati vrednosti koje su mogle pružiti zaštitu od zlostavljanja i iskorišćavanja tokom „normalnih" vremena – a nedostaju / oslabili su ili su urušeni tradicionalni sistemi zaštite.
- Porodice su pod većim pritiskom i mogu pribeći nasilju nad decom kao načinu da ublaže svoje frustracije.
- Deca možda nemaju bezbedno sklonište i usled toga su ranjiva ili su u riziku od seksualnog zlostavljanja.
- Decu može zahvatiti nasilje – na primer tokom protesta, itd., ili na distributivnim punktovima ili gde god ima gomile ljudi i/ili velike potražnje za uslugama.

ŠTAMPANI MATERIJAL 4 – *Rizik i ranjivost*

Termini **RIZIK** i **RANJIVOST** su različite stvari iako su snažno povezani. Ponekad se zamenjuju u korišćenju, što je pogrešno.

RANJIVOST su karakteristike koje pojedinac ima ili okolnosti u kojima se nalazi, i koje ga mogu učiniti podložnim povredi.

RIZIK se odnosi na samu prirodu povrede i verovatnoću da će se rizik ispoljiti. Ovo uključuje razmatranje zaštitnih uticaja.

Na primer:

Dete sa invaliditetom može biti veoma ranjivo na zlostavljanje, ali ukoliko ima porodicu koja ga voli i dobru mrežu za podršku, onda je u niskom riziku.

Dete koje živi sa svojom porodicom i ide u školu može se smatrati da nije toliko ranjivo, ali ako njegov otac pije i nasilan je, onda dete može biti u visokom riziku od zlostavljanja i zanemarivanja.

Zbog toga je bitno razmišljati o deci i njihovim iskustvima pojedinačno, pre nego da samo razmatramo kojoj kategoriji pripadaju. Važno je da naročito obratimo pažnju na decu gde je rizik visok.

Radnje koje treba preduzeti da bi se pomoglo deci mogu uključivati napore da se umanji njihova ranjivost, kao i rizik.

ŠTAMPANI MATERIJAL 5 – *Momentalna identifikacija zabrinutosti/znakova upozorenja*

Budite pripravni u slučaju bilo kog od sledećih pokazatelja, obzirom da mogu biti znak da je dete ugroženo i da mu je potrebna zaštita:

1. U bilo kojoj situaciji gde postoji znak ili prijava fizičkog ili seksualnog zlostavljanja (na primer modrice, infekcije, itd.)

2. Kada dete deluje kao da se boji roditelja ili drugih odraslih osoba sa kojima putuje

3. Deca koja putuju sama ili u grupama, ali bez odraslih

4. Deca koja putuju sa odraslima sa kojima nisu u srodstvu, i koja su bez roditelja ili zvaničnog staratelja

5. Kada roditelji deluju nezabrinuto ili ne znaju gde su njihova deca i da li su dobro

6. Deca koja su gladna ili nemaju adekvatnu odeću – a roditelj ne pokušava da potraži pomoć

7. Deca koja su bolesna / ne osećaju se dobro, a roditelj odbija lečenje

8. Roditelji koji su fizički ili verbalno agresivni prema deci – naročito ako je dete mlađe

9. Ukoliko dete traži da se odvoji od svoje porodice

10. Ukoliko dete kaže da je nesrećno / zlostavljano

U ovim slučajevima treba da se konsultujete sa organizacijom koja je specijalizovana za rad sa decom / da uputite na situaciju, kako bi se mogla sprovesti detaljnija procena deteta.

ŠTAMPANI MATERIJAL 6 – *Definisanje očuvanja dece*

"Očuvanje deteta je odgovornost koju imaju organizacije kako bi osigurale da njihovo osoblje, operacije i programi ni na koji način ne štete deci, odnosno da ne izlažu decu riziku od povrede ili zlostavljanja, i da se bilo koja zabrinutost koju organizacija ispolji u pogledu bezbednosti dece unutar zajednica u kojima deluje prijavi nadležnim organima"

Iz Koalicije za očuvanje bezbednosti dece (www.keepingchildrensafe.org.uk)

Imajte u vidu da se u ovom kontekstu „povreda" i „zlostavljanje" koristi da bi se ukazalo na „zlostavljanje, zanemarivanje, iskorišćavanje i nasilje" kako je to navedeno u definiciji zaštite dece Radne grupe za zaštitu dece (sadržano je u Štampanom materijalu 2).

Očuvanje dece može se posmatrati kao prevashodno preventivno delovanje. U vanrednoj situaciji, pored potrebe da se obezbedi da osoblje i angažovani volonteri budu podobni za rad s decom i da se valjano nadziru, jedna od najvećih briga organizacija u pogledu očuvanja dece jeste izbegavanje odvajanja.

ŠTAMPANI MATERIJAL 7 – *Sprečavanje odvajanja*

Odvajanje dece od roditelja / staratelja bi trebalo izbegavati iz sledećih razloga:

- manje je verovatno da će se voditi valjana briga o deci ako se ne nalaze u porodičnom okruženju.
- razdvojenoj deci koja su iskusila traumatične događaje možda nedostaje podrška potrebna za prevazilaženje takve traume.
- razdvojena deca su u većoj meri ranjiva u odnosu na zlostavljanje i iskorišćavanje pošto nema zaštite njihovih roditelja ili uobičajenih staratelja.

Odvajanje dece se može desiti usled:

- smrti roditelja ili uobičajenih staratelja
- slučajnog odvajanja – na primer, na kontrolnim punktovima / prelazima ili pri ukrcavanju na voz
- napuštanja dece od strane roditelja koji nisu u stanju da se nose sa velikim brojem dece
- odluke dece da napuste porodicu, na primer, da pobegnu od porodičnih odnosa opterećenih zlostavljanjem
- neadekvatne nege od strane agencija / službi koje deluju u okolnostima vanredne situacije
- manjka napora od strane agencija / službi koje deluju u okolnostima vanredne situacije da se deca odmah spoje s roditeljima ili uobičajenim starateljima
- trgovine ljudima

Načini sprečavanja odvajanja / poruke za roditelje:

Saveti za roditelje:

- dogovoriti porodično mesto okupljanja u slučaju da se članovi porodice razdvoje
- naučiti decu da znaju svoja puna imena i prezimena kao i adrese kako bi se deca brzo spojila s porodicom
- dati deci parče papira / karticu sa upisanim brojem mobilnog telefona zbog kontakta
- reći deci planove za dati dan, pogotovo ako se putuje
- biti svestan lokacije na kojoj se deca nalaze u svakom trenutku i reći deci gde se ide

Za radnike:

- postarati se da roditelji dobiju savete za izbegavanje razdvajanja
- obezbediti dodatne praktične informacije kad je to potrebno – na primer, ako se dođe do protesta / gužve, zamoliti stariju decu da mlađe drže za ruku, itd.
- posebno voditi računa na distributivnim punktovima i tokom tranzita (tj. taksiji, vozovi i autobusi) kako bi se obezbedilo da se porodice ne razdvoje slučajno.

ŠTAMPANI MATERIJAL 8 – *Sagorevanje i stres kod osoblja i volontera*

Sagorevanje i stres mogu imati ozbiljne posledice po mentalno i fizičko zdravlje radnika. To takođe može uticati na druge radnike pošto je malo verovatno da je osoblje pogođeno sagorevanjem / stresom u stanju da podrži kolege. Sagorevanje i stres takođe može imati implikacije po decu jer je osoblje manje u stanju da ih zaštiti.

Sekundarna trauma je uticaj koji na radnike imaju priče koje slušaju o patnjama drugih. Poput sagorevanja i stresa, to može imati ozbiljne implikacije ako se ne identifikuje valjano i ne rešava.

Pokazatelji sagorevanja i stresa

Izvestan stepen stresa je koristan u svačijem životu. Međutim, kada je stres prolongiran i ustrajava može postati štetan. Svi pokazatelji dole mogu povremeno biti odlika svačijeg života i svi ih mogu iskusiti na kratko. Ipak, ako njihovo delovanje potraje ili su ozbiljni i počnu da narušavaju normalne životne obrasce, to može biti znak za zabrinutost.

- preterano ste angažovani (tipično stres) ili deluje kao da se ne angažujete (sagorevanje)
- deluje da ste anksiozni i depresivni
- cinični stavovi ili sumnjičavost
- deluje da ste preterano samouvereni ili deluje kao da ste „pregaženi“
- preterana upotreba alkohola i drugih supstanci ili opojnih sredstava kao način da se nosite sa situacijom
- redovno se osećate fizički bolesnim uz glavobolje, prehlade, stomačne probleme, itd. ili ste preterano umorni

Strategije za smanjenje sagorevanja i stresa

- Postarajte se da uzimate redovne pauze tokom dana, npr. pauza za čaj, ručak, itd.
- Budite iskreni prema sebi i vašim rukovodiocima / timu u pogledu toga koliko je moguće postići tokom radnog dana i šta su realna ograničenja u poslu.
- Zatražite pomoć! Radite kao deo tima.
- Hranite se adekvatno i pokušajte da se dovoljno naspavate.
- Ostanite u kontaktu s prijateljima u sopstvenom okruženju.
- Pokušajte da napravite tajmaut za učešće na radionicama, seminarima, itd.
- Redovno vežbajte.
- Nađite načina za opuštanje – na primer, joga, slušanje muzike ili odlazak u šetnju.
- Pokušajte da se održavate jasne granice između posla i ličnog života.
- Oslonite se na kolegijalnu podršku / podršku porodice formalno i neformalno
- Ako je potrebno, potražite dodatnu profesionalnu pomoć.

PLAN SASTANAKA – HRVATSKA

Aktivnosti i bilješke treninga

BLOK A: RAD S DRUGIM KULTURAMA			
Mjerenje Vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
5 min	Uvod u sjednicu		Pružite pregled svrhe bloka i područja koja će biti pokrivena.
5 min	Wordstorm – što mislimo pod kulturom	Grafikoni i olovke	Upoznajte se s konceptom kulture kako je definirana u radnom materijalu A2. Podijelite ključne unose iz definicije.
15 min	Recite sudionicima da se podijele u male grupe (5 do 6 ljudi) i da diskutiraju o: ***Njihovim iskustvima u radu s izbjeglicama, ljudima iz drugih kultura te najizazovnijim i najzanimljivijim pitanjima vezanim uz kulturu.*** Kratka povratna informacija glavnih povratnih točaka na grafikonu.		Ovu sjednicu neće biti lako održati ako sudionici imaju ograničeno iskustvo u radu s izbjeglicama / ostalim kulturama; u tom slučaju treba ovu sjednicu zamijeniti s **ALTERNATIVOM A1** Ako tijekom davanja povratnih informacija skupine budu prevelike pa stoga i bude previše informacija, uzmite samo jednu ili dvije točke iz svake skupine (izbjegavajući ponavljanje) dok svaka točka ne bude pokrivena.
25 min	U istim malim skupina sudionici trebaju diskutirati putem svojih vlastitih iskustava: ***Strategije koje su oni otkrili/izradili za rad s ljudima iz drugih kultura:*** • ***Kao muškarac – rad sa ženama, rad s muškarcima, rad s djecom*** • ***Kao žena – rad sa ženama, rad s muškarcima, rad s djecom*** Povratna informacija velikoj skupini te diskusija		Ovu sjednicu neće biti lako održati ako sudionici imaju ograničeno iskustvo u radu sa izbjeglicama / ostalim kulturama; u tom slučaju ovu sjednicu treba zamijeniti s **ALTERNATIVOM A2** Važno je naglasiti da su neke prakse KULTURNE ili RELIGIJSKE no da druge mogu biti više POJEDINAČNE/ OBITELJSKE. Važno je znati da se ne treba pretpostaviti da se njihova iskustva automatski odnose na svakoga. Neki odgovori mogu biti više vezani uz iskustvo samih izbjeglica – ljudi mogu biti različiti u svojoj vlastitoj kulturi. Tijekom ove sjednice, treneri bi trebali povezati ponašanja i stavove sudionika s odgovorima izbjeglica te, ako je potrebno, potaknuti to – na primjer, koji je učinak obraćanja pažnje osnovnim potrebama, govoru tijela itd. Potaknite diskusiju i recite sudionicima da razmotre jesu li neke komunikacijske strategije o kojima se diskutiralo imale veze s kulturom ili bi se mogle primijeniti u svim postavkama? (npr. kako bi se odgovorilo na vikanje na ljude u hrvatskoj kulturi?) Dobra i jasna komunikacija koja je osjetljiva na ljudska iskustva i potrebe je osnovni zahtjev u pomagačkim zanimanjima.
20 min	Upotrebljavajući radni materijal A1 kao polaznu točku, pogledajte savjete o tome kako raditi s različitim kulturama te raspravite o idejama i usporedite s razvijenim strategijama.	Letak 1	Letak A1 može se dati kao sredstvo na koje se sudionici mogu osloniti nakon ovog bloka.

BLOK A: RAD S DRUGIM KULTURAMA			
Mjerenje Vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
10 min	Podijelite radni materijal o pravima djece i objasnite sudionicima da iako poštujemo kulturne različitosti, djeca po zakonu imaju svoja prava – i da kultura/religija nikada ne može biti izgovor za zlostavljanje.	Kopija UNCRC 1989.	Primijetite da ovo nije sjednica o dječjim pravima – svrha ovoga je da se samo proširi svijest i da se sudionicima jasno objasni da kultura ne može biti izgovor za zlostavljanje. Recite da ćemo proučiti 4 osnovna i vodeća principa koja podupiru sve UNCRC u bloku 2.
10 min	Posljednja pitanja/misli o Bloku A		Bilo bi korisno da tijekom sjednica naglasite što ste dobili iz bloka: • Kulturne razlike su važne • Kulturne razlike ne definiraju pojedinca i pojedinac ne definira kulturu • Osobne okolnosti npr. biti izbjeglica, mogu utjecati na ponašanje itd. • Kultura se nikada ne smije koristiti kao izgovor za zlostavljanje.

ALTERNATIVA A1			
Ova alternativna vježba može se koristiti ako sudionici imaju malo ili nimalo iskustva u radu s izbjeglicama – tj. trening za pripremu.			
15 min	Recite sudionicima da se podijele u male skupine (5 do 6 ljudi) i da diskutiraju o: ***Njihovim nadama u radu s izbjeglicama i koja će pitanja biti najzahtjevnija u vezi rada s različitim kulturama.*** Kratka povratna informacija o glavnim točkama na grafikonu. Rasprava/pitanja i odgovori u velikoj skupini		Treneri moraju biti sigurni da će moći odgovarati na pitanja prije nego što započnu sjednicu. Moraju se pripremiti unaprijed ili trebaju imati puno osobnog iskustva na koje se mogu pozvati. Ako tijekom davanja povratnih informacija skupine bude prevelike pa stoga i bude previše informacija, uzmite samo jednu ili dvije točke iz svake skupine (izbjegavajući ponavljanje) dok svaka točka ne bude pokrivena.

ALTERNATIVA A2			
25 min	U malim skupina sudionici trebaju diskutirati i zapisati ideje na grafikonu: ***5. Što već znaju/vjeruju o kulturi izbjeglica/manjina u Hrvatskoj;*** ***6. Pitanja koja imaju u vezi kulture izbjeglica/manjina koja mogu biti korisna pri radu s izbjeglicama*** Povratna informacija glavnoj skupini te rasprava.		Neophodno je da treneri koji vode ovu sjednicu imaju iskustva u radu sa izbjeglicama - jer će inače biti teško odgovoriti na pitanja. Imajte na umu da to iskustvo može doći iz njihovih opažanja, stoga ne mora nužno biti 'istina'. Ako bude dovoljno vremena, pozovite skupinu da kaže oko čega se slagala i oko čega se nije slagala. Kako bi uštedili na vremenu – neka svaka skupina pruži povratnu informaciju o svakoj točki, dajući vlastiti doprinos, dok sve točke ne budu pokrivene. Treneri će možda trebati razjasniti točke.

BLOK B: PREPOZNAVANJE BRIGA VEZANIH UZ ZAŠTITU DJECE U KRIZNIM SITUACIJAMA.
Cilj: • Prepoznavanje utjecaja traumatičnih iskustava na djecu i razlikovanje istih od znakova zlostavljanja. • Istraživanje značenja zaštite djece u kriznim situacijama. • Integriranje zaštite djece u kriznim situacijama (CPiE) u smanjenje rizika od katastrofa (DRR). • Razlikovanje između ranjivosti i rizika. • Identificiranje ključnih pokazatelja za zabrinutost/osnove identifikacije i procjene.
Potrebni materijali: Grafikon i olovke Kopije vježbe B1 – Analiza slučaja – prvi dio – dovoljno za svakog sudionika Kopije vježbe B3 – Identifikacija briga o zaštiti djece te ocjenjivanje rizika – za svakog sudionika Kopije radni materijala B2 i B4 – dovoljno za svakog sudionika

BLOK B: PREPOZNAVANJE BRIGA VEZANIH UZ ZAŠTITU DJECE U KRIZNIM SITUACIJAMA.			
Mjerenje vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
5 min	Predstavite sjednicu i prikažite područja koja će se pokriti		
20 min	Recite sudionicima da se podijele u skupine (5 do 6 ljudi) i da podijele vježbu B1 – analiza slučaja – prvi dio. Sudionici trebaju diskutirati o analizi slučaja i razmotriti: ***5. Jesu li zabrinuti za bilo koje dijete – i zašto/zašto ne.*** ***6. Misle li da su reakcije djece očekivane/uobičajene s obzirom da su izbjeglice ili misle da postoji neki drugi temeljni problem.*** Povratna informacija glavnoj skupini te rasprava koju trebaju pokrenuti treneri.	Vježba B1 – analiza slučaja – prvi dio	*Napomena: ako blok započne kasno te/ili ima manje od sat i pol slobodnog vremena, zanemarite ovu sjednicu s analizom slučaja te se prebacite na sljedeću sjednicu kako bi ukratko predstavili UNCRC i koncept dječjih prava.* Ako je moguće, imajte četiri skupine, osim ako to ne prenapuči skupine, s obzirom da je tako lakše poslati povratnu informaciju. Kako bi uštedili vrijeme tijekom povratnih informacija, recite svakoj skupini da izlaže o jednom djetetu te tada pitajte za doprinose/komentare od ostalih skupina: Upotrijebite dolje navedene zapise u slučaju da povratne informacije od skupina ne uključuju ove točke. • *18 mjeseci starosti – normalna reakcija budući da obitelj 'štiti' dijete; u ovim godinama djeca nisu svjesna o tome što se događa oko njih ako ih odrasli vole i štite.* • *Dob od 4 godine – biti sramežljiv itd. normalno je biti uzrujan kada majke nema. Međutim, s obzirom na to da ne priča sa rodbinom itd. može biti simptom dubljeg problema ili traume itd.* • *U ovom slučaju, u tranzitnoj okolini, možda nije 'sigurno' pružati psihološku podršku ili terapiju no mogli bi roditeljima dati savjete u vezi smanjenja dodatnog stresa kod njihove kćeri (npr. pobrinite se da joj kažete pri odlasku, podrška itd.)* • *14-godišnji dječak – normalna reakcija. Nadalje, mogao se naći u situacijama (npr. prijevod) gdje ga tretiraju kao odraslog ili je svojoj vlastitoj kulturi možda smatran odraslim (iako nije!). Problem nije u njegovoj reakciji, nego da se može naći u opasnosti/biti odvojen itd.* • *13-godišnja curica – U normalnim uvjetima bi bilo normalno da sama ode u zahod. Nije začuđujuće kada pita da netko ode s njom, s obzirom na kontekst/situaciju.* Ako bude slobodnog vremena, porazgovarajte o tome da li bi odgovori bili drukčiji u slučaju da je dijete mlađe/starije, dječak/curica ili da ima nekakvu posebnu potrebu kao što je invaliditet? Sudionici se mogu pitati što napraviti sljedeće ili započeti diskusiju o nužnom djelovanju – objasnite da će se ovo istražiti u Bloku C u zajedničkom radu. Iako se točke mogu nakratko raspraviti, pobrinite se da ne skrenete s teme sjednice. **Ključne točke učenja** Naglasite da postoje uobičajeni odgovori/iskustva, za koja možemo očekivati da izbjeglička djeca pokazuju i da su normalna, ali da neke stvari koje vidimo/čujemo nisu normalne u situaciji te uvijek moramo biti spremni za djecu koja trebaju zaštitu. *Ovo stvara poveznicu sa sljedećom sjednicom o dječjim pravima i zaštiti djece.*

BLOK B: PREPOZNAVANJE BRIGA VEZANIH UZ ZAŠTITU DJECE U KRIZNIM SITUACIJAMA.			
Mjerenje vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
5 min	Objasnite sudionicima da djeca imaju određena prava zaštite, po UNCRC i po hrvatskom zakonu.		Hrvatska je ratificirala UNCRC 1992. godine U Ustavu Republike Hrvatske stoji da je „Zaštita djece i nemoćnih svačija dužnost" (Članak 65, stavak 1). Suglasno ovoj ustavnoj proviziji, djeca u Hrvatskoj imaju posebnu zaštitu. Ustavne provizije također ističu kako se „nikoga ne smije zlostavljati na bilo koji način..." (Članak 23), te je ustavno pravo na život bez nasilja osigurano posebnim odredbama. UNCRC daje djeci određena prava na zaštitu (članak 17) i na posebnu podršku u slučaju izbjeglištva. UNCRC zahtjeva da su „najbolji interesi" djeteta uvijek na prvom mjestu te da odrasli trebaju činiti ono što je najbolje za djecu.
15 min	Raspravite o idejama u velikoj skupini **5. Što je zaštita djece u kriznim situacijama?** **6. Od čega štitimo djecu?** Sažeti točke te razjasniti koristeći radni materijal 2. Tijekom rada u velikoj skupini, koristeći radni materijal 2 kao vodič, istaknite ključne točke u vezi zlostavljanja i izrabljivanja u hitnim slučajevima. Proširite diskusiju od izbjeglica prema hitnim slučajevima i DRR-u. Koristeći radni materijal B2, iznesite ključne točke o integraciji DRR-a i CP-a te njihove primjere.	Letak 2	Podijelite informacije o definiciji iz radnog materijala B2 Napomena – ako je PowerPoint/audio dostupan, zamjenite ovu sjednicu sa **ALTERNATIVOM B1** Sjetite se da je zaštita djece u kriznim situacijama usko povezana sa '**sprečavanjem i odgovorom na zlostavljanje, zanemarivanje, iskorištavanje i nasilje' (prema radnoj skupini za zaštitu djece).** U kriznim situacijama ljudi se mogu uglavnom fokusirati na maloljetnike bez pratnje (UAM). UAM je osoba koja ima manje od 18 godina ***"odvojena od oba roditelja i koju nije zbrinula odrasla osoba čija je to dužnost po zakonu'.*** *Pobrinite se da sudionici razumiju kako su maloljetnici bez pratnje (UAM)* ***JEDNA*** *kategorija djece – ali je ta zaštita djece šira od samih maloljetnika bez pratnje (UAM). Korisnije je zamisliti djecu s problemima nego djecu koja pripadaju određenoj skupini – npr. odvojenu od obitelji umjesto maloljetnike bez pratnje (UAM) što je određena definicija, kao što je navedeno gore.* Zaštita djece u kriznim situacijama se ne odnosi na prava općenito pod UNCRC-om (npr. zdravlje) iako se ta prava trebaju ostvariti, *osobito* pravo na **zaštitu**. Nemojte zaboraviti 'povezati' kulture sa zaštitom djece – tj. ono što je prihvaćeno u kulturi ne smije biti štetno po djeci – tj. ne smije im naškoditi. Važno je moći prepoznati djecu koja su podložna riziku zlostavljanja/patnje. Obavijestite sudionike da integracija DRR-a i CP-a treba biti sustavni pristup s koordiniranim multi-agencijskim odgovorom s ciljem ojačanja zaštitne okoline te povećanjem dječje otpornosti i smanjenjem rizika štete za djecu.

BLOK B: PREPOZNAVANJE BRIGA VEZANIH UZ ZAŠTITU DJECE U KRIZNIM SITUACIJAMA.			
Mjerenje vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
10 min	Uvod u identifikaciju problema zaštite djece te ocjenjivanja rizika. Objasnite sudionicima: : Za one koje rade sa djecom je važno da mogu brzo identificirati djecu za koju postoji rizik zlostavljanja i kojoj je potrebna dodatna procjena ili/i podrška. **RANJIVOST** je karakteristika ili okolnost koja je dio pojedinca ili u kojoj se pojedinac nalazi te pojedinca može podložiti opasnosti. **RIZIK** je povezan sa prirodom same štete i vjerojatnošću da će se rizik obistiniti. To uključuje razmatranje zaštitnih utjecaja. Zbog toga je potrebno razmisliti o pojedinoj djeci i njihovim iskustvima umjesto da se samo razmotri u kojoj kategoriju ranjivosti pripadaju. Važno je biti posebno pažljiv prema djeci gdje je rizik visok. Akcije koje bi pomogle djeci bi mogle uključivati trud za smanjenje njihove ranjivosti te za smanjenje rizika.	Letak	Bilo bi koristno nacrtati matricu rizika na grafikonu koju bi pokazali sudionicima. U drugom slučaju, podijelite radni materijal 4. *Naprimjer: djete s invaliditetom može biti izratito podložno zlostavljanju, ali ako imaju obitelj koja ih voli i podršku okoline, rizik može biti manji.*
20 min	Recite sudionicima da se podjele u skupine od troje ljudi i dajte im vježbu B3. Povratna informacija glavnoj skupini te rasprava.	Vježba B3 i radni materijal B4	Ne postoje određena točna ili kriva pitanja za ovu vježbu. Poanta je da sudionici razmotre rizik, ranjivost djeteta te zaštitne utjecaje, kako bi mogli donijeti svoje odluke.
10 min	Trener treba koristi radni materijal B4 sa indikatorima koji se trebaju zapamtiti te koji bi mogli pokazati postoji li dodatan rizik za djete.	Letak B4	Napomena: radni materijal B4 je **alat koji pomaže sudionicima** na terenu. To nije **definitivan** popis. *Ako bude dovoljno vremena, treneri mogu prvo pozvati sudionike na stvaranje svojeg vlastitog popisa indikatora te onda podjeliti te alate na radnom materijalu 4.*
5 min	Posljednja mišljenja/pitanja o bloku B		Napomena: ako bude dovoljno vremena (ako je, naprimjer, manja skupina te je povratna informacija kraća) - provedite sjednicu **ALTERNATIVA B2.**

ALTERNATIVA B1			
Napomena – ova sjednica može se koristiti samo kao alternativni put istraživanja pitanja zaštite djece ako su PowerPoint i audio dostupni.			
15 min	U velikoj skupini prikažite video snimku „Ovo je Samira" koju je proizvela Radna skupina za zaštitu djece http://cpwg.net/capacity_building/child-protection-humanitarian-action-samira-video/ U malim skupinama (5 do 6 ljudi) sudionici se trebaju osvrnuti na video i ukratko raspraviti o: ***5. Što je zaštita djece u hitnim slučajevima?*** ***6. Od čega čuvamo djecu?*** Sažeti točke te razjasniti putem vodiča radnog materijala 2. Tijekom rada u velikoj skupini, koristeći radni materijal B2 kao vodič, istaknite ključne točke u vezi zlostavljanja i izrabljivanja u kriznim situacijama.	Letci B2 & B4	Napomena – provjerite kod ureda UNICEF-a s obzirom da je ovaj video na engleskom jeziku te saznajte izrađuje li se hrvatska verzija. Pobrinite se da sudionici razumiju kako su maloljetnici bez pratnje (UAM) JEDNA kategorija djece – ali je ta zaštita djece šira od samih maloljetnika bez pratnje (UAM). Korisnije je zamisliti djecu s problemima nego djecu koja pripadaju određenoj skupini – npr. odvojenu od obitelji umjesto maloljetnike bez pratnje (UAM) što je određena definicija, kao što je navedeno gore. Zaštita djece u hitnim slučajevima nije povezana sa pravima općenito (npr. zdravlje) iako se prava trebaju ostvariti, posebice pravo na zaštitu. Nemojte zaboraviti 'povezati' kulture sa zaštitom djece – tj. ono što je prihvaćeno u kulturi ne smije biti štetno za djecu – tj. ne treba im naškoditi. Važno je moći prepoznati djecu koja su podložna riziku/pate zbog zlostavljanja.

ALTERNATIVA B2			
15 min	Recite sudionicima da razmisle o prošloj analizi slučaja i svojim brigama. U velikoj skupini koju je vodio trener, raspravite o tome kakve potrebe imaju djeca i što im se realistično može pružiti s obzirom na okolnosti.	Vježba B1 – analiza slučaja – prvi dio	Napomena – možda neće biti vremena za traženje komentara od skupine te u tom slučaju trener treba zaključiti sjednicu točkom koja ima smisla s obzirom na okolnosti. Trener treba naglasiti sljedeće tijekom rasprave: 5. Važnost držanja principa 'nemojte naškoditi' – može biti opasno intervenirati dok dijete nije smješteno. 6. Važnost rane identifikacije i upućivanja tako da se djeci pruži podrška kada je potrebno (razmotreno u bloku C)

BLOK C: ZAJEDNIČKI RAD ZA ZAŠTITU DJECE
Cilj: • Istraživanje uloga i ovlaštenja agencija koje dolaze u dodir s djecom. • Razumijevanje pitanja o tome kada/kako upućivati. • Razmatranje dijeljenja informacija između agencija i lokaliteta. • Razmišljanje o tome što pojedinci mogu napraviti kako bi poboljšali komunikaciju.
Potrebni materijali: Grafikon i olovke Kopije vježbe C2 – analiza slučaja – drugi dio, za svakog sudionika. Kopije vježbe D5 Samoprocijena sagorijevanja kao domaća zadaća za pripremu za trening za BLOK D.

BLOK C: ZAJEDNIČKI RAD ZA ZAŠTITU DJECE			
Mjerenje vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
5 min	Predstavite sjednicu i prikažite područja koja će se pokriti.		
15 min	Objasnite sudionicima da sve agencije – čak i one koje ne rade direktno sa djecom – imaju ulogu u zaštiti djece (prema UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta). U velikoj skupini prodiskutirajte o idejama te zabilježite odgovore na grafikonu: • ***Agencije i pružatelji usluga koji mogu doći u dodir s djecom*** • ***Kako dolaze u dodir s djecom i koja je njihova uloga u zaštiti djece.***		Napomena: ako sudionici nisu radili s izbjeglicama ili ako su tek nedavno počeli raditi (tj. ovaj trening se odražava kao orijentacija) zamijenite ovu sjednicu s **ALTERNATIVOM C** Na primjer, neke hitne usluge kao što su voda, sanitacija i higijena (WASH) imat će preventivnu ulogu – tj. lokacija zahoda, stanica za vodu, svjetla koja će povećati sigurnost. NGO za djecu (nevladina udruga) može imati ulogu odgovaranja na dječje potrebe kao što su Sigurna mjesta za djecu, (CFS – prostori primijenjeni djeci), domovi za izgubljenu ili djecu bez pratnje odraslih. Državna služba može imati ulogu asistencije u identifikaciji te upravljanju protokom izbjeglica.
5 min	Podsjetite sudionike da djeca imaju posebna prava na zaštitu, po UNCRC-u te po hrvatskom zakonu. Pokriveno u bloku B.		Ustav Republike Hrvatske izjavljuje da je „Zaštita djece i nemoćnih je svačija dužnost“ (Članak 65, stavak 1). Suglasno ovoj ustavnoj proviziji, djeca u Hrvatskoj imaju posebnu zaštitu. Ustavne provizije također ističu kako se „nikoga ne smije zlostavljati na bilo koji način...“ (Članak 23), te je ustavno pravo na život bez nasilja osiguran posebnim odredbama. CRC (Odbor za prava djeteta) zahtjeva da su 'najbolji interesi' djeteta uvijek na prvom mjestu te da odrasli trebaju učiniti što je najbolje za djecu. Hrvatska je također pristala na pravnu odredbu kroz sljedeće statute: Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o djelatnosti socijalnog rada, Kazneni zakon i Zakon o sudovima za mladež.

BLOK C: ZAJEDNIČKI RAD ZA ZAŠTITU DJECE			
Mjerenje vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
25 min	Recite sudionicima da se podijele u male skupine (5 do 6 ljudi) te im recite da će sada razmotriti određeni slučaj kako bi istražili na koje su načine: ***5. Agencije trenutačno uključene u slučaj ili bi mogle biti više uključene u slučaj*** ***6. Mogu raditi zajedno kako bi bolje zaštitili djecu*** Podijelite analizu slučaja – drugi dio. Objasnite da su neki sudionici već 'upoznali' ovu obitelj u drugoj sjednici no ako nisu, ne trebaju brinuti s obzirom da su sve informacije uključene. Sudionici bi trebali razmotriti pitanja te zabilježiti svoje odgovore na grafikonu. Skupine trebaju nakratko predstaviti svoje odgovore velikoj skupini te nakon toga započeti raspravu o razlikama/sličnostima itd. u glavnoj skupini.	Vježba C2 – analiza slučaja – drugi dio	Točke koje se svakako trebaju spomenuti tijekom povratnih informacija: • Medicinski tim treba uključiti Sigurna mjesta za djecu (CFS) / nevladinu organizaciju (NGO) tijekom razgovora s roditeljima. • Prevoditelj/osoblje je trebalo bolje istražiti što je dječak mislio – brine li se o tome da će biti odvojen ili se boji da će ostati zajedno? • Policija je trebala proslijediti ono što je vidjela. • Možda ćemo izvorno vidjeti oca kako se brine/ kulturalno pitanje no ako dodamo dječakovu izjavu i na dječaka se više (za one koji su već završili blok B, sjetite se da 4-godišnjak ne govori), tada bi naše razumijevanje obiteljske situacije moglo biti prilično drukčije. Istaknite da je u situaciji između života i smrti izbor nevažan i da Centar za socijalnu skrb treba biti uključen s obzirom da može odlučiti hoće li uzeti dijete roditelju.
10 min	U velikoj skupini raspravite o implikacijama dijeljenja detalja o djetetu, identificiranim brigama i osobnim informacijama (naprimjer, informirani pristanak itd.) no ističući da kada je dijete pod rizikom, čak i kada obitelj ne daje pristanak, opet je moguće pozvati se na princip 'najboljih interesa djeteta'.		Ako bude potrebno, istražite bilo kakve dileme vezane uz dijeljenje informacija iz specifičnih agencija - primjerice, medicinske / pravne perspektive. Podsjetite sudionike da se upućivanja mogu izvršavati unutar agencija/između agencija i preko lokaliteta/ granica. Obavijestite sudionike da se protokoli koji će odrediti definitivni postupak razvijaju, no isti principi se primjenjuju – tj. zaštita djece.
15 min	Podijeljeni u skupinama od dvoje ili troje, sudionici trebaju raspraviti: ***Kako mogu raditi bolje zajedno/poboljšati komunikaciju – te nabrojati tri izvedive stvar koje bi mogli odmah početi raditi.*** Povratna informacija velikoj skupini te rasprava.		*Napomena: ranije vježbe i rasprave mogu se preklapati – pogotovo ako sudionici žele iskoristiti zadano vrijeme za raspravu o svojim vlastitim slučajevima. Posljednja sjednica se može izostaviti ako ne bude dovoljno vremena.* *Ako je ovo vjerojatno, započnite raspravu u ranijim aktivnostima o tome kako agencije mogu raditi zajedno/ poboljšati komunikaciju.*
5 min	Posljednje riječi / komentari o bloku C.		

ALTERNATIVA C			
20 min	Objasnite sudionicima da sve agencije – čak i one koje ne rade direktno sa djecom – imaju ulogu zaštititi djecu. Recite sudionicima da se rasporede u parove i dajte svakom paru ljepljive papiriće. Parovi trebaju kružiti oko prostorije i napisati nešto za svaku agenciju te potom zalijepiti papiriće na odgovarajući grafikon u vezi *načina na koji pružatelj usluga može pridonijeti zaštiti djece* (na primjer, WASH (voda, kanalizacija i higijena, može primijetiti samo dijete u zahodu itd., te može uputiti na drugu službu). Nakon što su svi parovi proučili sve pružatelje usluga, dajte sudionicima nekoliko minuta da pregledaju grafikone. U velikoj skupini raspravite o glavnim zapažanjima – razjašnjavajući nesporazume ako je potrebno.	Ljepljivi papirići /papir u boji te igle ili traka	Ova sjednica se može koristiti za orijentaciju osoblja ili onih koji tek počinju raditi na mjestu s različitim agencijama koje rade s izbjeglicama. Prije nego što započnete sjednicu, pobrinite se da su treneri već objesili grafikone s glavnim pružateljima usluga – tj. UNHCR, dječje organizacije, prvu pomoć, distribuciju hrane te WASH, policiju itd. Kako bi lakše upravljali sjednicom, recite sudionicima da ne ponove pitanja koja su već bila postavljena na grafikonima nego da samo dodaju. Ako ljepljivi papirići nisu dostupni, parovi mogu svoje ideje napisati na grafikonu.
Važna napomena: na kraju ovoga bloka dajte sudionicima kopije radnog materijala D5 i recite im da to dovrše prije nego što budu nazočni na BLOK D treningu.			

BLOK D: ZAŠTITA DJECE, ZAŠTITA SEBE
Cilj: • Razumijevanje kako naš rad utječe na nastojanje da se djeca zaštite ili da podlegnu riziku opasnosti. • Izbjegavanje odvajanja djece od obitelji. • Uzimanje sagorijevanja u obzir i kako ovo utječe na rad sa djecom te savjeti za prevenciju.
Potrebni materijali: Grafikon i olovke Kopije vježbi D1, D3 D5 – dovoljno za sve sudionike Kopije radni materijala D2, D4, D6 za svakog sudionika

BLOK D: ZAŠTITA DJECE, ZAŠTITA SEBE			
Mjerenje vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
5 min	Predstavite sjednicu i dajte pregled područja koja će se istraživati. Provjerite jesu li sudionici dovršili vježbu D5 – samoprocjena sagorijevanja kao domaća zadaća za pripremu za trening za BLOK C.		Imajte na umu da ako birate opciju izvođenja BLOKOVA bez određenog redoslijeda, možete dati vježbu D5 kada sudionici prisustvuju prvi put.
15 min	Recite sudionicima da se podijele u male skupine te podijele analizu slučaja – treći dio. Objasnite da su već možda upoznali ovu obitelj u drugom bloku, no sve potrebne informacije su ionako uključene ovdje. U malim skupinama sudionici trebaju raspraviti: • ***Ima li kakvih briga oko djece, posebno u vezi njihove zaštite/sigurnosti? Ako da, koje su?*** • ***Što se treba poduzeti da se smanji mogućnost pojave problema oko zaštite/sigurnosti?*** Povratna informacija velikoj skupini te rasprava	Vježba D1 - analiza slučaja – treći dio	Ključne točke koje se trebaju iznijeti tijekom rasprave: • Sprečavanje odvajanja/osigurati da ako već dođe do toga, da barem bude dobro upravljano. • Pobrinuti se da se rodbina itd. brine o ostaloj djeci. • Pobrinuti se da dječak ne ode s drugim ljudima. • Pobrinuti se da se poveže sa Srbijom/sljedećim mjestom kako bi se u slučaju preseljenja obitelji rodbina lako ujedinila. • Savjeti trudnicama u vezi sigurnosti kod putovanja, azila itd. Istaknite da je važno da 'ne napravimo štetu' – ovo je također povezano s osiguravanjem da su ponuđene usluge, kao što je psihološka podrška, sigurne. Psihološko savjetovanje mogu nuditi samo ljudi koji su stručni i koji mogu razumjeti ograničenja ove usluge za ljude u pokretu.
10 min	U velikoj skupini raspravite o tome što znači „zaštita“ Koristeći radni materijal D2 dajte definiciju čuvanja, ističući da je to u biti **preventivna** radnja.	Letak D2	Zaštita spada u dva glavna područja: • Namjerno – pokušaj da se spriječi namjerno zlostavljanje djece (npr. od strane osoblja itd. koji možda traže način da dođu do djece koju mogu zlostavljati) • Slučajno – pokušaj sprečavanja nanošenja slučajne ili nenamjerne štete djeci (npr. razdvajanje zbog lošeg planiranja)

BLOK D: ZAŠTITA DJECE, ZAŠTITA SEBE			
Mjerenje vremena	**Upute**	**Sredstva**	**Dodatne bilješke za trenere**
15 min	Objasniti sudionicima da je jedan od glavnih razloga smanjenja sigurnosti djece odvajanje. Ovo je često rezultat načina kako su usluge organizirane ili slučaja. U velikoj skupini raspravite kako djeca mogu ostati razdvojena radi načina na koji se osoblje ponaša/se pružaju usluge. Koristeći radni materijal D4 kao vodič, istaknite važnost izbjegavanja odvajanja i raspravite ulogu agencija u osiguravanju zajedništva obitelji te ključne poruke koje svo osoblje može pružiti roditeljima i djeci kako bi se pobrinuli da se ne razdvoje.	Letak D4	
20 min	Nadovezujući se na prijašnju vježbu, objasnite sudionicima da sagorijevanje, stres i sekundarna trauma mogu imati štetan utjecaj na pojedinog radnika, njegov tim te na trud da se djeca zaštite (s obzirom da je učinkovitost radnika ugrožena) Ako su sudionici završili vježbu D5, recite im da je podjele u parove sa nekim s kime se osjećaju ugodno te neka rasprave o rezultatima. (prilagodite vrijeme ako bude dostupno) Vratite ih velikim grupama te raspravite: ***1. Kako sudionici shvaćaju pojmove sagorijevanja i stresa?*** ***2. Koji bi mogli biti neki od znakova i simptoma sagorijevanja, stresa itd.?*** Koristeći radni materijal D6 govorite o znakovima sagorijevanja itd. te istaknite strategije za sprječavanje/smanjenje sagorijevanja itd.	Letak D6	*Kao što je prethodno spomenuto, možda neće biti dovoljno vremena da se sjednica dovrši, pogotovo ako su radnici podijelili svoja iskustva u prijašnjim sjednicama. U ovom slučaju radni materijal D6 treba dati sudionicima kao sredstvo za čitanje u privatno vrijeme izvan tečaja.* Stres/sagorijevanje su istaknuti pojedinačno i zajednički. Iako postoje strategije koje ljudi mogu koristiti za upravljanje stresom i sagorijevanjem, organizacije su i dalje odgovorne za dobrobit svojeg osoblja. Ako bude dovoljno vremena, pozovite sudionike da rasprave o strategijama – uključujući kako si osoblje može međusobno pomagati.
5 min	Posljednje misli/komentari na blok D		

ALTERNATIVA D			
Napomena: ova sjednica se može koristiti ako se trening vrši na terenu i ako državna pravila te situacija vezana uz sigurnost to dopušta			
20 min	Objasnite sudionicima da je „čuvanje“ kombinacija njihovih vlastitih stavova i ponašanja te također okoline i načina na koji pružane usluge mogu prouzročiti rizike za djecu. Sudionici bi trebali 'hodati' 10 minuta u parovima ili u skupinama od troje te razmisliti o tome: 5. *Gdje ima situacija/briga koje mogu povećati zaštitu/sigurnost djece?* 6. *Što oni mogu učiniti kako bi se pobrinuli da se rizici smanje?* Povratne informacije i raspravu u velikoj grupi treba voditi trener te se treba istražiti do koje mjere pojedinci mogu nešto poduzeti (npr. nešto što sami mogu napraviti ili se zalagati za nešto).		Sudionici trebaju hodati po terenu 10 minuta te se vratiti natrag sa svojim bilješkama. Ako bude potrebno, potaknite sudionike davanjem primjera: npr. brinući se da ne odvajaju djecu, iskazujući zabrinutost drugim agencijama, birajući hodati putevima na kojima djeca mogu biti u opasnosti (na primjer kada se uzima kava, prolazi kroz područja zahoda/koliba za spavanje itd.); prozivajući posjetitelje/radnike koji prije nisu viđeni itd.

MATERIJALI I VJEŽBE - HRVATSKA

Leci i aktivnosti treninga

LETAK A1 – Definicije i savjeti za multikulturni rad

Definicije

Izbjeglica

Konvencija o statusu izbjeglica 1951. godine definira izbjeglicu kao nekoga tko:

„zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja, se nalazi izvan zemlje svog državljanstva, a ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje."

Kultura

'Je osobit način života grupe, rase, klase, zajednice ili nacije kojoj pojedinac pripada. To je prvi i najvažniji referentni okvir iz kojeg se osjećaj identiteta razvija'

Kulturne sposobnosti u brižnim profesijama (2001. godina) **Kieran O'Hagan**

Sjetite se da kulture nisu homogene. Između ljudi koji pripadaju istoj kulturnoj skupini biti će razlika. Nemojte imati pretpostavke o ljudima.

Savjeti za dobru praksu

1. **Pobrinite se za praktične probleme i osnovne potrebe** - hrana, odjeća itd. – to može biti konkretan način sudjelovanja i stvaranja povjerenja kod različitih kultura.
2. **Pomno razmislite o govoru tijela, tonu glasa itd.** kao poveznicom sa kulturalnim razlikama. Na primjer, pokušajte ne izgledati neprijateljski raspoloženi. Nemojte stajati u grupama s obzirom da vam tada ljudi teško mogu prići.
3. **Pobrinite se da bude znakova u lokalnim jezicima i slikama.** Slike (na primjer odjeće, hrane, autobusa itd.) vam mogu pomoći pri komunikaciji s ljudima kada dođe do jezičnih problema a prevoditelj nije dostupan.
4. **Surađujte sa prevoditeljima** – Nemojte samo pitati prevoditelje da vam prenose poruke nego se i vi pridružite te sudjelujte u raspravi. To povećava prisnost te izgrađuje povjerenje.
5. **Budite pro aktivni** – nemojte uvijek čekati da vam netko priđe za pomoć. Doći do osobe i pitati nešto, čak i kada nema verbalnog razumijevanja, se često prepoznaje kao želja za pomaganjem.
6. **Sjetite se da ljudi koji su različiti od vas radnika nisu nužno slični jedni drugima –** nemojte misliti svi ljudi iz 'iste' zemlje, obitelji ili lokalne kulture slijede ista pravila ponašanja, postavki itd. Pobrinite se da pitate ljude što žele te poštujte njihove izbore.
7. **Budite 'nespretni' umjesto 'domišljati'** – iako se možda brinete da ne uvrijedite ili ne potresete djecu i obitelji zbog manjka razumijevanja, sigurnije je pitati nešto nego ostati u neznanju. Pitanja poput „Možete li mi pomoći da razumijem zašto vam je to važno?" mogu pomoći u izgradnji pozitivnih radnih veza sa ljudima iz različitih kultura s obzirom da to znači da vi želite razumjeti a ne im suditi.
8. **Zapamtite da kultura ne smije *nikada* biti izgovor za zlostavljanje –** nemojte **pretpostaviti** da je određeno ponašanje kulturna norma te je stoga prihvatljiva. Ako niste sigurni, potražite pomoć od kolege ili nadležne osobe ili od specijalističke dječje agencije.
9. **Radite na otvoren i transparentan način** – ako niste u nešto sigurni, pitajte! Raspravite o vašim idejama, pretpostavkama te izazovima s kolegama i upraviteljima tako da vam mogu pružiti podršku.

RADNI MATERIJAL A2 – Dječja prava

Najvažniji međunarodni sporazum koji jamči prava djece, uključujući pravo na zaštitu, je **Konvencija Ujedinjenih naroda o dječjim pravima (UNCRC) iz 1989.**

Hrvatska je ugovorna stranka Konvencije Ujedinjenih naroda o dječjim pravima, jer ju je 1992. potpisala i ratificirala**.** Potpisivanjem Konvencije hrvatska vlada obvezala se da će podupirati sva prava i odredbe navedene i sadržane u Konvenciji Ujedinjenih naroda o dječjim pravima.

Ovo je pojednostavljena verzija članaka od kojih se sastoji konvencija prilagođena djeci:

1. **Svatko mlađi od 18 godina ima SVA prava navedena u sljedećim člancima.**
2. Pravo da s vama postupaju pravedno bez obzira tko ste, odakle ste, koji jezik govorite, što vjerujete ili gdje živite.
3. Pravo da odrasli uvijek čine ono što je za vas najbolje.
4. Pravo da vaša vlada zaštiti sva ova prava.
5. Pravo da vam vaši roditelji i obitelj pružaju podršku i savjete.
6. Pravo na život.
7. Pravo na ime i nacionalost.
8. Pravo na službeni identitet.
9. Pravo da ne budete razdvojeni od vašeg/vaših roditelja, osim u slučaju kad je tako bolje za vaše dobro.
10. Pravo da se ponovno pridružite vašem roditelju/vašim roditeljima ako se oni moraju preseliti u drugu zemlju.
11. Pravo da vas ne odvedu iz vaše zemlje na ilegalan način.
12. Pravo na vlastito mišljenje, koje se sluša i uvažava.
13. Pravo na dobivanje informacija i izražavanja vlastitog mišljenja putem govora, pisma i umjetnosti, osim u slučaju kad bi se time uskraćivala prava drugim ljudima.
14. Pravo da mislite i vjerujte što god želite i prakticirate bilo koju vjeru, pod vodstvom vašeg/vaših roditelja.
15. Pravo da budete prijateljski i pridružite se ili osnujete klubove, osim u slučaju kad bi to osporilo prava ostalih ljudi.
16. Pravo da vaša privatnost i vaša obitelj budu poštivani.
17. Pravo na dobivanje pouzdanih informacija iz novina, knjiga, radija, televizije i interneta, pod uvjetom da vam to ne može nanijeti štetu.
18. Pravo na odgoj od strane vaših roditelja, ako je ikako moguće.
19. Pravo na zaštitu od ozljeđivanja/povreda ili bilo kakvog lošeg postupanja.
20. Pravo na posebnu zaštitu i pomoć ako ne možete živjeti sa svojim roditeljima.
21. Pravo na najbolju moguću skrb ako ste usvojeni ili udomljeni.
22. Pravo na posebnu zaštitu i pomoć ako ste izbjeglica.
23. Pravo na pristup obrazovanju i bilo kakvu podršku koja bi vam mogla biti neophodna ako imate neki invaliditet.
24. Pravo na najbolju moguću zdravstvenu i medicinsku skrb te na informacije koje će vam pomoći da ostanete zdravi.
25. Pravo da se vaši životni uvjeti redovno provjeravaju ako se za vas brinu izvan vaše obitelji.
26. Pravo na vladinu pomoć ako ste siromašni ili potrebiti.
27. Pravo na osnovni životni standard: hranu, odjeću i mjesto koje je sigurno za život.
28. Pravo na obrazovanje.
29. Pravo na obrazovanje koje razvija vašu osobnost i sposobnosti i ohrabruje vas na poštivanje drugih ljudi, kultura i okruženja.
30. Pravo na uživanje u vlastitoj kulturi, vjeri i jeziku, čak i ako oni nisu isti kao kod većine ljudi u vašoj zemlji.
31. Pravo na odmor, igru i opuštanje.
32. Pravo na zaštitu od rada koji bi naštetio vašem zdravlju ili obrazovanju.
33. Pravo na zaštitu od opasnih droga i trgovanja njima.
34. Pravo na zaštitu od spolnog zlostavljanja.
35. Pravo da ne budete oteti ili prodani.
36. Pravo na zaštitu od bilo kakvog iskorištavanja ili izrabljivanja.
37. Pravo da ne budete kažnjavani na okrutan ili poguban način.
38. Pravo na zaštitu i skrb za vrijeme rata. Ako ste mlađi od 15 godina nikad ne biste smjeli biti primorani na pridruživanje bilo kojoj vojsci.
39. Pravo na posebnu pomoć ako ste povrijeđeni, zapostavljani ili ako prema vama postupaju loše.
40. Pravo na pomoć i pravedno postupanje ako vas optuže za kršenje zakona.
41. Pravo na zaštitu pod okriljem nacionalnih i međunarodnih zakona koji pružaju bolja prava.
42. **SVA djeca i odrasli trebali bi poznavati i naučiti o ovim pravima.**

Verzija Konvencije Ujedinjenih naroda o dječjim pravima prilagođena djeci na hrvatskom jeziku može se pronaći na sljedećoj poveznici:

http://we.tl/ryZ0wx0Msc

ZADATAK B1 – STUDIJA SLUČAJA

Dio 1

Obitelj:

Majka i otac s četvero djece – dječak od 14 godina, djevojčica od 13 godina i djevojčica stara 4 godine te još jedna djevojčica stara 18 mjeseci.

Obitelj putuje s ostalom širom obitelji – uključujući majčinu trudnu sestru i njenog muža, dvije starije rođakinje (tete) te još troje djece.

Situacija:

Obitelj je tek nedavno stigla. Njihov je prvi prioritet bio nabava hrane i nove/tople odjeće i oni se u ovom trenutku odmaraju.

Djeca i žene siđu s vlaka i vrzmaju se naokolo.

- 18-mjesečna beba plače.
- 4-godišnja djevojčica drži se za majčinu suknju. Ne razgovara ni sa kim, niti sa svojom obitelji niti ostalom djecom. U jednom trenutku njenu majku pozovu na unos u evidenciju i djevojčica, kad shvati da majke nema u blizini, postaje sve utučenija.
- 14-godišnji dječak govori malo engleski i kaže vam da mu je dosadno i da želi malo izaći. Kaže da ide pronaći oca koji pokušava saznati o planovima vezanim uz nastavak putovanja.
- 13-godišnja djevojčica igrala se sa svojim sestrama. Ona kaže da želi ići na zahod i moli nekoga da ide s njom. Žene kažu da su umorne i neka ide sama.

Raspravite u malim skupinama o sljedećem:

1. Jeste li zabrinuti radi neke od ove djece te navedite zašto jeste/niste?

2. Mislite li da se reakcije djece mogu očekivati/ da mogu biti normalne obzirom da su djeca izbjeglice ili mislite da se tu radi o nekom drugom temeljnom problemu?

RADNI MATERIJAL B2 – Shvaćanje zaštite djece u kriznim situacijama

Što je zaštita djece u kriznim situacijama
Definicija zaštite djece, sukladno Radnoj grupi za zaštitu djece, glasi "spriječavanje i reakcija na zlostavljanje, zapostavljanje, iskorištavanje i nasilje nad djecom". Stoga, zaštita djece nije zaštita svih prava djece već se odnosi na podskupinu tih prava.

Zaštita djece u kriznim situacijama uključuje određene aktivnosti koje provode akteri u zaštiti djece, bilo na nacionalnoj razini ili na razini zajednice, i/ili od strane humanitarnog osoblja koje podupire lokalne kapacitete. Ona također uključuje aktivnosti u ostalim humanitarnim sektorima s učinkom poboljšanja dječje sigurnosti, čak i kad to nije njihova posebna namjena.

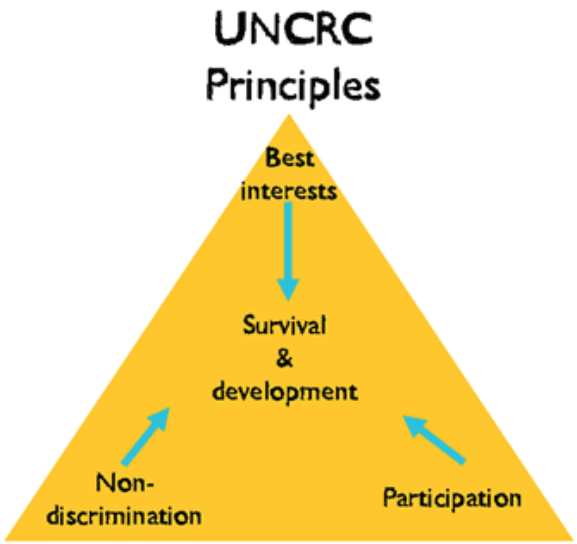

Temeljna načela Konvencije Ujedinjenih naroda o dječjim pravima

Postoje četiri glavna načela (vidi dijagram ispod) koji pružaju smjernice u svim intervencijama s djecom u svim kontekstima. Ona su ključna za razumijevanje potpune provedbe Konvencije Ujedinjenih naroda o dječjim pravima. Nadalje, ona pružaju način tumačenja i provedbe temeljnih članaka. Sukladno načelu nerazdjeljivosti ljudskih prava svako od temeljnih načela mora se razmotriti uz svaki članak.

Poštivanje tih načela osobito je zahtjevno tijekom intervencija u složenim kontekstima, jer u takvim slučajevima postoje brojni oprečni prioriteti te se stoga povećava mogućnost za previđanje temeljnih načela.

Načela Konvencije Ujedinjenih naroda o dječjim pravima

Preživljavanje i razvoj
Djeca imaju pravo na zaštitu i na priliku na mentalni, emocionalni, fizički i duhovni razvoj.

Nediskriminacija
Sa svima bi se trebalo postupati na jednak način, bez obzira na čimbenike poput spola, rase, vjere ili etničke pripadnosti.

Najbolji interesi
Najbolji interesi djece je pitanje od najveće važnosti, što znači da treba ponajprije misliti na djecu u svim zakonima ili aktivnostima.

Sudjelovanje
Djeca imaju pravo na pravo glasa i na izražavanje svojih stajališta vezano uz pitanja koja ih se tiču.

Na međunarodnoj razini priznaju se četiri glavne kategorije zlostavljanja:

Fizičko zlostavljanje: Uzrokovanje fizičke štete djetetu – primjerice udaranjem, opeklinama, itd.

Emocionalno zlostavljanje: Kontinuirano emocionalno maltretiranje djeteta koje povlači ozbiljne i dugotrajne posljedice na djetetov razvoj – primjerice kontinuirano govorenje djetetu da je beskorisno ili glupo.

Zanemarivanje: Nesposobnost udovoljavanja djetetovim osnovnim fizičkim i/ili psihološkim potrebama – kad roditelj ima sposobnost da to učini – čiji je vjerojatan ishod ozbiljna šteta za djetetov razvoj.

Seksualno zlostavljanje: Uključuje prisilu ili navođenje djeteta na sudjelovanje u seksualnim aktivnostima, bez obzira je li dijete dalo svoj pristanak ili ne. To uključuje fizičke činove, poput silovanja te ne-fizičke činove poput napastvovanja ili uključivanja djece u pornografiju.

Ostale opće priznate vrste zlostavljanja poput **iskorištavanja, trgovine ljudima i nasilja na temelju spola** mogu se smatrati složenim očitovanjem kombinacije gore navedene četiri kategorije.

Ključna pitanja vezana uz zlostavljanje i iskorištavanje u kriznim situacijama

Zlostavljanje i iskorištavanje mogu eskalirati u kriznim situacijama uslijed sljedećih čimbenika:

- Djeca se mogu razdvojiti od svojih obitelji te mogu stoga biti ranjivija.
- Povećava se siromaštvo domaćinstava – obitelji ne mogu udovoljiti temeljnim potrebama ili djeca mogu biti primorana na zarađivanje ili na davanje materijalnog doprinosa obitelji, primjerice, kroz iskorištavanje.
- Sukob i premiještanje mogu nagristi vrijednosti koje su prethodno mogle pružiti zaštitu od zlostavljanja i iskorištavanja tijekom „normalnih" vremena – dok tradicionalni sustavi zaštite nedostaju/oslabljeni su.
- Obitelji su pod pritiskom i mogu upotrijebiti nasilje nad djecom kao način za ublažavanje vlastite frustracije.
- Djeca nemaju sigurno utočište i stoga su izložena seksualnom zlostavljanju.
- Djecu može obuzeti nasilje – primjerice tijekom prosvjeda itd. ili na točkama distribucije ili kad god se nađu u gomili i/ili postoji velika potražnja za uslugama.

Integracija smanjenja rizika od nesreća i zaštite djece

- Integracija smanjenja rizika od nesreća i zaštite djece od ključne je važnosti za razvoj platforme koja spaja perspektivu ljudskih prava i humanitarnu perspektivu s razvojnom agendom.
- Nesreće povećavaju ranjivost djece dok su obitelji suočene s neizvjesnom budućnošću, što vodi do povećanog rizika
- Smanjenje rizika od nesreća i zaštita djece uzajamno se potkrepljuju u stvaranju uzajamno olakšavajućeg okruženja
- Uspješna integracija nalaže koherentnu politiku, institucionalnu i sektorsku koordinaciju između razvoja i smanjenja rizika od nesreća i suradnju s postojećim strukturama.
- Stvaranje otpornosti i sposobnosti prilagodbe uvelike ovisi o prirodi temeljnih sustava i struktura upravljanja rizikom
- Cilj je omogućiti holistički pristup zaštiti djece koji rezultira boljim razumijevanjem načina na koji treba osposobiti djecu, kao nositelje prava, za traženje svojih prava na zaštitu, kao i razvoj sposobnosti nositelja dužnosti na svim razinama da poštuju, štite i ispunjavaju dječja prava na zaštitu u svim okolnostima, uključujući krizne situacije.
- Smanjenje rizika od nesreća unutar zaštite djece usredotočuje pažnju ne samo na to s kojim rizicima zaštite djeca mogu biti suočena u kriznim situacijama, već također na glavne uzroke tih rizika. Posljedično, mogu se razviti mjere za sprječavanje i minimaliziranje tih rizika, čime se omogućuje djeci shvaćanje njihovih prava na zaštitu u potpunosti.
- Uspostavljanje trajnih 'sigurnih prostora' u područjima koja su obično poprišta nesreća kao dio sustava zaštite djece utemeljenog u zajednici.
- Podučavanje životnih vještina (npr. plivanja) i otpora neprimjerenim pristupima itd.
- Poticanje mjera u cilju zaštite identifikacijskih dokumenata i osvještavanje zajednice o njihovoj važnosti.
- Pripremanje zajednica, centara rezidencijalne skrbi, prihvatnih centara, dječjih klubova itd. na reakciju na krizne situacije, primjerice uspostavljanjem središta za krizne situacije i organiziranjem simulacijskih vježbi.
- Predlaganje ključnih poruka o zaštiti djece i provođenje kampanja za podizanje svijesti.

ZADATAK B3 – Utvrđivanje pitanja dječje zaštite i procjena rizika

Upute

Ovaj list sadrži niz kratkih scenarija. Razmotrite svaki od njih u svojim skupinama te:

1. *Odlučite smatrate li da za dijete postoji rizik i navedite razloge*

2. *Poredajte scenarije prema količini rizika koju nose – tj. što je najrizičnije, što slijedi itd.*

Scenariji:

1. 17-godišnji dječak putuje s 19-godišnjim prijateljem.

2. 13-godišnji dječak putuje sa stricem/ujakom i nekolicinom mladih muškaraca.

3. 3-godišnjakinja putuje s ocem i trudnom majkom.

4. 3-godišnjakinja putuje s ocem i majkom (koja nije trudna).

5. 7-godišnji dječak s fizičkim invaliditetom putuje sa svojom braćom i sestrama, majkom, ocem i bakom.

6. 7-godišnja djevojčica putuje s majkom, članovima šire obitelji i prijateljima.

7. 15-godišnja djevojčica putuje sama s ocem.

8. 15-godišnjakinja putuje s ocem i nekolicinom članova obitelji uključujući tetu/strinu.

RADNI MATERIJAL B 4– Ranjivost i rizik

Definicije

RANJIVOST podrazumijeva svojstva i okolnosti koje pojedinac ima ili u kojima se nalazi i koje ga mogu učiniti podložnim opasnosti.

RIZIK se odnosi na prirodu opasnosti i na vjerojatnost da će se rizik manifestirati. To uključuje razmatranje zaštitnog djelovanja.

Primjerice: Dijete s invaliditetom može biti vrlo ranjivo na zlostavljanje, ali ako ima privrženu obitelj i dobru mrežu podrške, njegov rizik može biti nizak.

Važno je da svi oni koji rade s ili dolaze u kontakt s djecom moraju biti sposobni brzo prepoznati djecu za koju može postojati rizik od zlostavljanja/ ili da sama budu zlostavljana i za koju postoji potreba za dodatnom procjenom i/ili podrškom.

Obratite pažnju na svaki od sljedećih pokazatelja jer on može biti naznaka da za dijete postoji rizik i da mu je neophodna zaštita. U takvim slučajevima trebali biste to provjeriti s još stručnijom dječjom organizacijom/uputite dijete njima radi detaljnije procjene djeteta:

11. U svakoj situaciji kad postoji naznaka ili izvještaj o fizičkom ili spolnom zlostavljanju (primjerice modrice, infekcije itd.)

12. Kad se dijete doima prestrašenim od svojih roditelja ili ostalih odraslih s kojima putuje

13. Djeca koja putuju sama ili u skupinama, ali bez odraslih

14. Djeca koja putuju s odraslima s kojima nisu u srodstvu i koja su bez roditelja ili službenog staratelja

15. Kad se čini da se roditelji ne brinu ili da nisu svjesni lokacije na kojoj se nalazi njihovo dijete ili vezano uz dobrobit njihovog djeteta

16. Djeca koja su gladna ili bez odgovarajuće odjeće – a roditelj ne pokušava potražiti pomoć

17. Djeca kojoj je zlo/bolesna su i roditelj odbija medicinsko liječenje

18. Roditelji koji su verbalno ili fizički nasilni prema djeci– osobito ako je dijete mlađe

19. Ako dijete traži da ga se razdvoji od obitelji

20. Ako dijete kaže da je nesretno/da se s njim loše postupa

Radni materijal C1 – Pravni okvir za zaštitu djece

Hrvatska je postala potpisnica Konvencije UN-a o dječjim pravima (UNCRC) 1992. godine.

Međunarodni sporazumi ratificirani sukladno s Ustavom predstavljaju dio pravnog poretka i ne mogu se zakonom promijeniti.

To znači da se međunarodni sporazumi poput Konvencije UN-a o dječjim pravima moraju poštivati i provoditi. To uključuje prava na zaštitu djece i posebnu pomoć djeci izbjeglicama.

Pravni okvir za zaštitu djece u Hrvatskoj prilično je iscrpan i sastoji se od nekoliko zakona i akata. Oni uključuju:

1.1.1 Obiteljski zakon

Obiteljski zakon je zakon koji opisuje uloge i dužnosti roditelja i pruža okvir za zaštitu djece stručnjacima koji se brinu o zaštiti djece.

Obiteljski zakon (http://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon)

1.1.2 Zakon o socijalnoj skrbi

Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine 157/2013; 152/2014) predstavlja okvir za pružanje socijalnih usluga i za rad centara za socijalnu skrb. Zakon definira kojim tipovima ljudi su neophodne socijalne usluge i sadrži opise neophodne za provođenje mjera vezanih uz to. U Članku 6, on definira dijete kao *osobu mlađu od 18 godina*. Članak 12 navodi da *osoba koja je u potpunosti nesposobna za rad je... dijete mlađe od 15 godina*. Također, Članak 17 navodi da *u sudskom postupku u kojem se odlučuje o djetetovim pravima ili interesima, dijete ima pravo na informacije o okolnostima tog određenog slučaja, na dobivanje savjeta, te na izražavanje vlastitog mišljenja i da bude informirano o posljedicama mogućih ishoda*.

Zakon o socijalnoj skrbi (http://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi)

1.1.3 Zakon o djelatnosti socijalnog rada

Zakon o djelatnosti socijalnog rada (Narodne novine 124/2011; 120/2012) definira uloge i obveze radnika uključenih u djelatnost socijalne skrbi. On propisuje obrazovanje neophodno socijalnim radnicima, definira uloge Komore socijalnih radnika, i u glavnim crtama navodi uvjete za dobivanje i poništavanje dozvole za ukidanje djelatnosti socijalne skrbi. Članak 3 tog Zakona navodi da *općeniti cilj socijalnog rada je pružanje pomoći i podrške pojedincima, skupinama i zajednicama kroz uvid u njihovu snagu i potencijale i pružajući zaštitu i skrb za poboljšanje kvalitete njihovog života.*

1.1.4 Kazneni zakon

Kazneni zakon (Narodne novine 125/2011; 144/2012) pruža posebnu zaštitu djeci i zakonski uređuje ozbiljne povrede prava djece poput ropstva (Članak 105), trgovanja ljudima (Članak 106), sakaćenja genitalija (Članak 116), seksualnih zločina (Članci 152, 154, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166.) te ilegalnih brakova s djecom (Članak 170).

Članak 18 Kaznenog zakona posvećen je zaštiti djece i obitelji.

Kazneni zakon (http://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon)

1.1.5 Zakon o sudovima za mladež

Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine 84/2011, 143/2012, 148/2013) zakonski uređuje materijalno kazneno pravo, kaznene postupke, sankcije kad su počinitelji maloljetnici i odrasle osobe mlađe dobi te slučajeve provođenja kaznenog zakona u zaštiti djece i maloljetnika.

Ustav Republike Hrvatske navodi kako slijedi: "Svatko ima dužnost zaštititi djecu i one koji si ne mogu sami pomoći" (Članak 65, stavak 1). Sukladno toj ustavnoj odredbi, djeca u Hrvatskoj uživaju posebnu zaštitu. Ustavne odredbe također navode da "nitko ne smije biti podvrgnut bilo kojem obliku zlostavljanja ..." (Članak 23) te ustavno pravo na život bez nasilja koje je opširno opisano posebnim propisima.

Zakon o kaznenon postupku (http://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku)

Republika Hrvatska zabranila je tjelesno kažnjavanje djece iz bilo kojeg razloga 1999. godine.

ZADATAK C2 – STUDIJA SLUČAJA

Drugi dio

Obitelj:

Majka i otac s četvero djece – dječak od 14 godina, djevojčica od 13 godina i djevojčica stara 4 godine te još jedna djevojčica stara 18 mjeseci.

Obitelj putuje s ostalom širom obitelji – uključujući majčinu trudnu sestru i njenog muža, dvije starije rođakinje (tete) te još troje djece.

Situacija:

Djevojčica stara 18 mjeseci dobila je temperaturu i odvezena je u područje za pružanje medicinske pomoći. Medicinsko osoblje savjetovalo je odlazak u bolnicu, ali činilo se da otac oklijeva s time i kaže da moraju nastaviti s putovanjem te da će kasnije potražiti pomoć u vidu liječenja.

14-godišnji dječak pomaže svojim roditeljima oko prevođenja. Kad stigne tumačica, ona kaže osoblju da se dječak boji 'hoće li obitelj ostati na okupu'.

Kasnije te večeri, jedan od zaštitara/ policajaca vidi oca kako viče na sina blizu sanitarnog čvora. Dječak se doima vrlo zabrinutim.

Obitelj planira odlazak u jutarnjim satima.

ZADATAK D1 – STUDIJA SLUČAJA

Dio 3

Obitelj:

Majka i otac s četvero djece – dječak od 14 godina, djevojčica od 13 godina i djevojčica stara 4 godine te još jedna djevojčica stara 18 mjeseci.

Obitelj putuje s ostalom širom obitelji – uključujući majčinu trudnu sestru i njenog muža, dvije starije rođakinje (tete) te još troje djece.

Situacija:

Djevojčica stara 18 mjeseci dobila je temperaturu i odvezena je u područje za pružanje medicinske pomoći. Iako je obitelj isprva odbila njeno odvoženje u bolnicu, djevojčici se stanje pogoršava i doveli su ju natrag medicinskom timu te se upravo dogovaraju oko odlaska u bolnicu. Otac i majka odvedu 18-mjesečnu bebu te prepuštaju ostalu djecu brizi ostalih rođaka.

Ranije tog dana, jedan od zaštitara/ policajaca vidio je da na 14-godišnjeg dječaka više njegov otac u blizini sanitarnog čvora. Dječak je izgledao vrlo zabrinuto. Budući da su njegovi otac i majka otišli u bolnicu s njegovom sestrom, dječak je razgovarao s ostalim adolescentnim dječacima i čini se da su se sprijateljili. Oni putuju s nekolicinom starijih muškaraca u velikoj skupini.

Obitelj je planirala odlazak u jutarnjim satima, ali 18-mjesečna beba još je u bolnici. Šira obitelj nastavlja s putovanjem, jer se boje da sestra ne bi rodila u Makedoniji.

RADNI MATERIJAL D2 – Definicija zaštite

"Zaštita djece je odgovornost za koju se organizacije moraju pobrinuti kako njihovo osoblje, poslovanje i programi ne bi nanijeli djeci štetu, to jest da oni ne bi izlagali djecu riziku od štete i zlostavljanja te da o svim bojaznima koje organizacija ima vezano uz sigurnost djece unutar zajednica u kojima ona djeluje budu obaviještena odgovarajuća nadležna tijela"

prema Koaliciji za sigurnost djece

ZADATAK D3 – Dileme u pružanju zaštite

Upute:

Razmotrite svaki od niže opisanih scenarija i odlučite:

- ***Mislite li da je to pitanje štićenja/pružanja zaštite djeci (ako da, zašto?)***
- ***Što mislite da bi trebalo poduzeti?***
- ***Što biste VI, obzirom na Vašu ulogu, mogli učiniti kad biste trebali reagirati na taj scenarij?***

SCENARIJI

1. Muškarac stoji pored Kutka za djecu, gledajući djecu. Izgleda da s njim nije niti jedno dijete.
2. Jedno dijete šalju nekoliko puta na mjesto gdje se dijele pokrivači. Njegov je otac rekao da može zatražiti nekoliko pokrivača u ime muškaraca samaca koji putuju sami jer njima daju samo jedan pokrivač.
3. Jednome od zahoda nedostaje ključanica i prostor oko zahoda je mračan.
4. Radnik iz druge agencije viče na jedno dijete koje izgleda zabrinuto.
5. Jedna majka izjavljuje da ona zna za jedno dijete koje putuje samo.
6. Grupa volontera dođe i počne dijeliti hranu i odjeću.
7. Nekolicina male djece luta naokolo sama.

RADNI MATERIJAL D3 – Spriječavanje razdvajanja

Razdvajanje djece od roditelja/skrbnika trebalo bi izbjegavati iz sljedećih razloga:

- Manje je vjerojatno da će djeci biti pružena odgovarajuća skrb ako nisu u obiteljskom okruženju.
- Dijeci razdvojenoj od svojih roditelja koja su iskusila traumatične događaje može nedostajati podrška neophodna za prevladavanje takvih trauma.
- Djeca razdvojena od svojih roditelja ranjivija su na zlostavljanje i iskorištavanje jer im nedostaje zaštita njihovih roditelja ili ustaljenih skrbnika.

Razdvajanje djece može se dogoditi uslijed sljedećih razloga:

- Smrt roditelja ili ustaljenih skrbnika
- Slučajno razdvajanje – primjerice na kontrolnim točkama/prijelazima ili ulasku u vlakove ili autobuse
- Roditelji su ih ostavili jer se nisu mogli nositi s tako velikim brojem djece
- Djeca su odlučila otići, primjerice kako bi utekla obitelji koja ih zlostavlja
- Neodgovarajuća skrb agencija koje djeluju u izvanrednim uvjetima
- Pomanjkanje napora agencija koje rade u izvanrednim situacijama vezano uz neodložno ponovno spajanje djece s roditeljima ili ustaljenim skrbnicima
- Trgovina ljudima

Načini spriječavanja razdvajanja/poruke za roditelje:

Savjeti za roditelje:

- Dogovorite mjesto sastanka obitelji u slučaju odvajanja
- Naučite djecu njihova puna imena i adrese kako bi se djeca mogla brzo ponovno spojiti s obitelji
- Dajte djeci papir/posjetnicu s brojem mobilnog kontakt telefona
- Obavijestite djecu o planovima za taj dan – osobito prilikom putovanja
- Budite neprekidno upoznati s lokacijom na kojoj se vaše dijetete nalazi i recite djeci kamo idete

Za radnike:

- Pobrinite se da roditelji dobiju poruke za spriječavanje razdvajanja. Napravite informativne, obrazovne i komunikativne materijale (postere, prospekte, ploče s porukama), pružajte saopćenja megafonima za roditelje koji nisu pismeni.
- Pružite dodatne praktične informacije prema potrebi– primjerice u slučaju okupljanja prosvjeda/gomile ljudi, tražite od starije djece da drže mlađu djecu za ruke, itd.
- Posebnu pažnju posvetite mjestima distribucije i tijekom putovanja (npr. taksijem, vlakom i autobusom) kako biste zajamčili da obitelji ne budu slučajno razdvojene.

Zadatak D5 – Samoprocjena sindroma izgaranja na poslu تقييم الاحتراق النفسي

Sindrom izgaranja na poslu (*burnout*) vrsta je psihološkog stresa. Sindrom izgaranja na poslu očituje se iscrpljenošću, pomanjkanjem entuzijazma i motivacije, osjećajem neučinkovitosti, a može imati i dimenziju frustracije i cinizma uslijed smanjene učinkovitosti na radnom mjestu.

U daljnjem tesktu navedeni su pokazatelji sindroma izgaranja na poslu. Pročitajte ih i, upotrijebivši niže navedenu ljestvicu učestalosti, označite kvačicom odgovarajuće polje u tablici.

5 = Stalno
4 = Većinu vremena
3 = Ponekad
2 = Rijetko
1 = Nikad

#	Izjava	1	2	3	4	5
1.	Osjećam da nemam energije أشعر بأنني مرهق وليس لدي طاقة					
2.	Osjećam emocionalnu iscrpljenost أشعر بأنني مستنزف انفعاليًا					
3.	Imam negativne misli o mom poslu تراودني أفكار سلبية عن عملي					
4.	Izgubio/la sam empatiju i suosjećanje sa štićenicima فقدت التعاطف مع المستفيدين أو متلقي الخدمة					
5.	Lako me iziritiraju članovi mog tima أنزعج بسهولة من أعضاء الفريق					
6.	Lako me iziritiraju mali problemi أنزعج من أي مشكلة بسيطة					
7.	Osjećam da me na poslu ne cijene أشعر بالتقدير في العمل					
8.	Mislim da nemam nikoga s kime bih mogao/la razgovarati o problemima na poslu أشعر بأنه لا يوجد شخص استطيع التحدث معه عن مشاكل العمل					
9.	Mislim da ne postižem dovoljno na poslu أشعر بأن أدائي غير كافٍ في العمل					
10.	Osjećam da sam pod ogromnom količinom stresa أشعر بأنني تحت ضغوطات شديدة					
11.	Posao mi ne daje ono što želim أشعر بأنني لا احقق نفسي وطموحاتي في العمل					
12.	Mislim da sam na krivom mjestu (u krivoj organizaciji) أشعر بأنني أعمل في المكان/المنظمة الغير مناسبة لي					
13.	Frustriraju me neki dijelovi mog posla أشعر بالإحباط من بعض جوانب عملي					
14.	Organizacijska birokracija koči moje sposobnosti postizanja uspjeha السياسات الداخلية للمنظمة تعيق من قدرتي على الإنجاز في العمل					

15.	Mislim da količina posla nadilazi moje sposobnosti أشعر بأن قدراتي غير كافية لإنجاز العمل المطلوب مني					
16.	Mislim da nemam dovoljno vremena za dobar i kvalitetan rad أشعر بأن ليس لدي الوقت الكافي لأتم الأعمال بجودة عالية					
17.	Mislim da nemam vremena za planiranje mog rada أشعر بأن ليس لدي الوقت للتخطيط لعملي					
18.	Osjećam se depresivno kad mislim o poslu أشعر بالكئيبا عندما أفكر بالعمل					
19.	Ne osjećam se kompetetnim/om za obavljanje mog posla أشعر بأنني غير كفؤ في عملي					
20.	Ne vidim smisao mog posla لا أجد أي أهمية في عملي					
21.	Nije mi stalo što se događa sa štićenicima لا يهمني اذا سيحصل للمستفيدين أومتلقي الرعاية					
22.	Mislim da je naš posao beskoristan أشعر بأن هذا العمل عديم الجدوى					
23.	Ponekad ne mogu kontrolirati emocije na poslu لا أستطيع السيطرة على مشاعري في العمل					
24.	Ujutro se teško budim i teško odlazim na posao أواجه صعوبة في الاستيقاظ في الصباح والذهاب للعمل					
25.	Uopće nisam motiviran/a za rad ليس لدي دافعية لإنجاز أي عمل					
26.	Postupam sa štićenicima kao sa stvarima, a ne ljudima أتعامل مع متلقي الرعاية كأشياء وليس كأشخاص					
27.	Osjećam da sam izgubio/la osjećaj sreće zbog mog posla أشعر بأنني فقدت القدرة على السعادة بسبب عملي					
28.	Osjećam da je moj posao gubitak vremena أشعر بأن عملي مضيعة للوقت					
29.	Mislim da nema nade ni za što أشعر بأن ليس هناك أمل					
30.	Osjećam da se više ne mogu opustiti radi mog posla أشعر بأنني لا استطيع الاسترخاء بسبب عملي					
	Ukupno					

Pokazatelj rezultata
30-60 Nema naznaka sindroma izgaranja na poslu
60-90 Rizik od sindroma izgaranja na poslu
90-120 Znatno izgaranje na poslu
120-150 Ozbiljno izgaranje na poslu

Komentari (nije obvezno)

_____
_____
_____
_____
_____

Materijal D6 – Izgaranje na poslu, stres i sekundarne traume

Svojstva izgaranja na poslu i stresa

- Pojavljivanje anksioznosti i depresije
- Cinički stavovi ili sumnje
- Prekomjerna uporaba alkohola i ostalih droga kao način hvatanja u koštac s problemima
- Pojavljivanje prekomjernog samopouzdanja ili pretjerane shrvanosti
- Prekomjerna upletenost ili nezainteresiranost
- Redovni osjećaj fizičke bolesti s glavoboljama, prehladama, probavnim problemima, itd. ili prekomjeran umor.

Strategije za smanjenje izgaranja na poslu i stresa

1. Pobrinite se da se redovno odmarate tijekom dana npr. pauza za čaj, ručak, itd.

2. Budite iskreni sa sobom i s vašim menadžerima/ članovima tima vezano uz ostvarive ciljeve tijekom radnog dana i realistična ograničenja vašeg posla

3. Zatražite pomoć! Radite kao dio tima

4. Pravilno se hranite i osigurajte si primjerenu količinu sna

5. Održavajte kontakte s prijateljima u vlastitom okruženju

6. Pokušajte odvojiti vremena za sudjelovanje u radionicama, na seminarima, itd.

7. Redovno vježbajte

8. Pronađite vlastite načine opuštanja– primjerice yogu ili slušanje umirujuće meditacije ili odlazak u šetnju

9. Pokušajte održavati jasna razgraničenja između posla i privatnog života

10. Osigurajte si odgovarajuću podršku kolega/obitelji na formalan i neformalan način

11. Potražite dodatnu stručnu pomoć ako je neophodno

IZBORNI DODATNI BLOK – PFA (SAMO NA SRPSKOM JEZIKU)

Fakultativni dodatni blok PPP

Ova jednoipočasovna obuka prati jednodnevnu obuku na temu "Zaštita dece izbeglica". Ona predstavlja modul osnovnog nivoa za sve agencije / službe koje potencijalno imaju kontakt sa decom. To uključuje specijalizovane agencije / službe koje svoj rad usredsređuju na decu, i druge agencije / službe koje dolaze u kontakt sa decom i moguće je da su u poziciji da prepoznaju ili pruže podršku deci u riziku. Ova obuka se može koristiti i kao uvod za osoblje iz organizacija koje su specijalizovane za rad sa decom.

Ovaj blok takođe sadrži alternativni modul za radnike sa više iskustva i obukom o Psihološkoj prvoj pomoći (PPP) i takođe sadrži igru uloga / vežbe veština.

U slučaju da ima više vremena na raspolaganju kako bi se produžila osnovna sesija, igra uloga može se uključiti i u osnovnom bloku u naznačenom delu.

Beleške za trenere:

- Čak i ukoliko ovaj modul održavate kao zasebnu sesiju, potrudite se da ste upoznati sa jednodnevnom obukom "Zaštita dece izbeglica".

- **Pre moderiranja ove sesije, treneri bi trebalo da budu upoznati sa tekstom Psihološke prve pomoći koji je sastavila organizacija Terre des hommes, kao i sa smernicama Mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške za rad sa izbeglicama u Evropi (2015). Tekst koji je sastavila Terre des hommes organizacija nalazi se u prilozima ovog dokumenta.**

FAKULTATIVNI BLOK: PSIHOLOŠKA PRVA POMOĆ (PPP)
Svrha: • Razumevanje značenja Psihološka prva pomoć i kako se ona primenjuje u okruženju vanredne situacije • Shvatanje ograničenja bezbednog rada i razumevanje važnosti principa "ne načiniti štetu" • Prepoznavanje ključnih komponenti Psihološke prve pomoći • Razumevanje kako se Psihološka prva pomoć uklapa u sled psihosocijalne podrške / podrške mentalnog zdravlja • Prepoznavanje ključnih aspekata u smislu obezbeđivanja Psihološke prve pomoći u okviru aktuelne izbegličke krize / krize migranata u Evropi
Potrebni materijali: Stalak za prezentacije ('flipchart') i hemijske olovke Primerci teksta Psihološka prva pomoć (koji je sastavila organizacija Terre des hommes) - dovoljno za sve učesnike Primerci Štampanog materijala A, B i C i Studija slučaja A - dovoljno za sve učesnike Primerci smernica Mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (2015) za trenere http://mhpss.net/resource/mental-health-and-psychosocial-support-for-refugees-asylum-seekers-and-migrants-on-the-move-in-europe-2/

FAKULTATIVNI BLOK: PSIHOLOŠKA PRVA POMOĆ (PPP)			
Vreme	**Uputstva**	**Sredstva**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Napraviti uvod u sesiju		Dati pregled svrhe Bloka, kao i oblasti koje treba proći.
10 minuta	Zamoliti učesnike da u grupama od po troje diskutuju o tome šta razumeju pod pojmom "**psihološka prva pomoć**". Dati povratne informacije grupi. Kada su učesnici završili sa davanjem povratnih informacija o svojim idejama, objasniti da je: **Psihološka prva pomoć humano i praktično pružanje pomoći i podrške drugim ljudima koji su u skorije vreme bili izloženi ozbiljnim izvorima stresa.** Ukratko dati povratne informacije grupi beležeći pri tom stavove na flipčartu.		Obratiti pažnju da je termin "psihološka prva pomoć" sada u upotrebi i da može delovati kao da je to nešto "novo" ili neobično, međutim, mnoga svojstva Psihološke prve pomoći su verovatno već u upotrebi. Važno je naglasiti ovo učesnicima – kako bi se ojačale dobre prakse i pomoglo ljudima da se osećaju osposobljenim.
15 minuta	Koristeći Štampani materijal A kao vodič, objasniti "šta je psihološka prva pomoć, a šta nije". Objasniti učesnicima da je bitan koncept u humanitarnom radu princip "NE NAČINITI ŠTETU" – stoga je od velike važnosti da budemo pažljivi u kojoj meri intervenišemo, s obzirom da nećemo biti u stanju da pružamo podršku sve vreme.	Štampani materijal A	Na primer, treba izbegavati temeljno psihološko savetovanje ili terapiju. Dodatna stavka za diskusiju, ukoliko vreme to dozvoljava, je razmotriti ukoliko postoje načini na koje možemo poboljšati davanje podrške izbeglicama pojedinačno – na primer, putem boljih upućivanja između terena / granica ili koje usluge da iskoriste na konačnom odredištu. Štampani materijal A možete dati kao sredstvo.

FAKULTATIVNI BLOK: PSIHOLOŠKA PRVA POMOĆ (PPP)			
Vreme	**Uputstva**	**Sredstva**	**Dodatne beleške za trenere**
15 minuta	Koristeći Štampani material B objasniti da je Psihološka prva pomoć deo niza podrške koji se može obezbediti – koji se može smatrati nizom slojeva. U manjim grupama, pitati učesnike da razmotre svoj rad / sadašnji rad njihove organizacije i da navedu različite aktivnosti i inicijative koje smatraju kao PPP kao i različite nivoe. Davanje povratnih informacija grupi i diskusija.	Štampani materijal B	Obratiti pažnju da Psihološka prva pomoć obuhvata nivoe 1 i 2 – specijalizovanije intervencije koje potpadaju pod nivo 3 mogu uključivati prostore prilagođene za decu. Imajte u vidu da prostori prilagođeni za decu su način dostavljanja usluga – i nisu sami po sebi intervencija. Ono što se odvija u podršci zajednice i podrške porodicama određuje nivo intervencije! Primeri podrške zajednice i podrške porodicama mogu uključivati i pomaganje porodicama da ostanu na okupu – na primer, davanje saveta kako izbeći odvajanje, i učiniti sve što jedna organizacija može da učini kako bi se izbeglo odvajanje. KAO ALTERNATIVA: Nacrtajte trougao na flipčartu i dajte svakoj grupi set samolepljivih papirića i zamolite ih da napišu različite akcije / usluge – zatim zamolite grupe da zalepe svoje ideje na trouglu.
20 minuta	U manjim grupama učesnici treba da razmotre Studiju slučaja, i da diskutuju o tome: 1. ***Kakva podrška i pomoć bi mogle da se obezbede?*** 2. ***Da s obzirom da postoji ograničeno vreme da se radi sa porodicama, šta bi bilo realistično uraditi / obezbediti u trenutnoj situaciji?*** Davanje povratnih informacija grupi i diskusija.	Studija slučaja A	Beleška – već smo se upoznali sa porodicom iz studije slučaja u prethodnim blokovima iz osnovne obuke o Zaštiti dece. Međutim, ukoliko učesnici nisu prisustvovali tom treningu, sve neophodne informacije su uključene u svakom slučaju. Ova sesija se može odužiti – ne morate se osećati prinuđenim da se držite vremenskih okvira ukoliko je diskusija veoma produktivna, ali obratite pažnju da se stavovi ne ponavljaju.
20 minuta	U okviru grupe diskutovati o ključnim aktivnostima za poboljšanje mentalnog zdravlja i psihološkog blagostanja koristeći Štampani material C kao vodič.	Štampani materijal C Tekst Psihološka prva pomoć, Terre des hommes	Obratite pažnju da ovi saveti potiču iz smernica Mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (2015). Ovo je predloženo samo kao referenca za trenere, ali može biti obezbeđeno učesnicima kao dodatno sredstvo rada. Ukoliko vreme dozvoljava, zamoliti učesnike da u manjim grupama / grupama od po troje razmotre trenutne aktivnosti svojih organizacija i u kojoj meri su usklađene sa ključnim radnjama. Kako se ovo može poboljšati? Podeliti tekst Psihološka prva pomoć koji je sastavila organizacija Terre des hommes kao sredstvo za rad. O ovome možete diskutovati ako vreme to dozvoljava, ili učesnici mogu razmišljati o tome na koji način mogu koristiti ili već koriste u praksi neke praktične savete.

FAKULTATIVNI BLOK: PSIHOLOŠKA PRVA POMOĆ (PPP)			
Vreme	**Uputstva**	**Sredstva**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Poslednja pitanja / razmišljanja o Bloku A		Tokom ove sesije može biti korisno naglasiti ono što se može "poneti" iz ovog bloka: • Važnost da se "NE NAČINI ŠTETA" • Psihološka prva pomoć zaista podrazumeva pružanje podrške, dostupnost i obezbeđivanje praktične pomoći i informacija • Bilo ko može pružiti Psihološku prvu pomoć – ali je bitan stav s obzirom da ona podrazumeva ophođenje prema ljudima sa poštovanjem i dostojanstvom

ALTERNATIVA PSIHOLOŠKA PRVA POMOĆ (PPP)			
Za radnike sa više iskustva - koji su već prošli obuku o PPP, ovaj modul se može koristiti kao alternativa , kako bi se omogućile vežbe veština			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
5 minuta	Napraviti uvod u sesiju		Dati pregled svrhe bloka i oblasti koje će biti pokrivene.
10 minuta	Zamoliti učesnike da u grupama od po troje diskutuju o tome šta razumeju pod pojmom "**psihološka prva pomoć**". Dati povratne informacije grupi. Kada su učesnici završili sa davanjem povratnih informacija o svojim idejama, objasniti da je: **Psihološka prva pomoć humano i praktično pružanje pomoći i podrške drugim ljudima koji su u skorije vreme bili izloženi ozbiljnim izvorima stresa.** Ukratko dati povratne informacije grupi beležeći pri tom stavove na flipčartu. Koristeći Štampani materijal A kao vodič, objasniti "šta je psihološka prva pomoć, a šta nije". Objasniti učesnicima da je bitan koncept u humanitarnom radu princip "NE NAČINITI ŠTETU" – stoga je od velike važnosti da budemo pažljivi u kojoj meri intervenišemo, s obzirom da nećemo biti u stanju da pružamo podršku sve vreme. Objasniti učesnicima da je bitan koncept u humanitarnom radu princip "NE NAČINITI ŠTETU" – stoga je od velike važnosti da budemo pažljivi u kojoj meri intervenišemo, s obzirom da nećemo biti u stanju da pružamo podršku sve vreme.	Štampani materijal A	Obratiti pažnju da je termin "psihološka prva pomoć" sada u upotrebi i da može delovati kao da je to nešto "novo" ili neobično, međutim, mnoga svojstva Psihološke prve pomoći su verovatno već u upotrebi. Važno je naglasiti ovo učesnicima – kako bi se ojačale dobre prakse i pomoglo ljudima da se osećaju osposobljenim.

ALTERNATIVA PSIHOLOŠKA PRVA POMOĆ (PPP)			
Za radnike sa više iskustva - koji su već prošli obuku o PPP, ovaj modul se može koristiti kao alternativa , kako bi se omogućile vežbe veština			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
10 minuta	Koristeći Štampani material B objasniti da je Psihološka prva pomoć deo niza podrške koji se može obezbediti – koji se može smatrati nizom slojeva. Pozvati učesnike da ukratko daju povratne informacije o tome šta misle na kom nivou njihove agencije rade / aktivnosti u kojim su trenutno uključeni a koje se mogu smatrati kao psihološka prva pomoć.	Štampani materijal B	Obratiti pažnju da Psihološka prva pomoć obuhvata nivoe 1 i 2 – specijalizovanije intervencije koje potpadaju pod nivo 3 mogu uključivati prostore prilagođene za decu. Imajte u vidu da prostori prilagođeni za decu su način dostavljanja usluga – i nisu sami po sebi intervencija. Ono što se odvija u podršci zajednice i podrške porodicama određuje nivo intervencije! Primeri podrške zajednice i podrške porodicama mogu uključivati i pomaganje porodicama da ostanu na okupu – na primer, davanje saveta kako izbeći odvajanje, i učiniti sve što jedna organizacija može da učini kako bi se izbeglo odvajanje.
45 minuta	U manjim grupama učesnici treba da razmotre Studiju slučaja, i da diskutuju o tome: ***1. Kakva podrška i pomoć bi mogle da se obezbede?*** ***2. Da s obzirom da postoji ograničeno vreme da se radi sa porodicama, šta bi bilo realistično uraditi / obezbediti u trenutnoj situaciji?*** Davanje povratnih informacija grupi i diskusija. (Omogućiti ukupno 10 minuta za ovu aktivnost, u protivnom neće biti dovoljno vremena za vežbe veština) Zamoliti učesnike da se grupišu u parovima. Jedan učesnik da igrai ulogu majke a drugi učesnik ulogu radnika. Reći učesnicima da imaju 10 minuta da razgovaraju – potrebno je da zamisle da je majka u sedećem položaju i da joj prilazi radnik. Nakon 10 minuta, zaustaviti igru uloga i pitajte učesnike da zamene uloge. Nakon 10 minuta, zaustaviti igru uloga i zamoliti učesnike da se vrate u veliku grupu. U većoj grupi zamoliti radnike da razmotre prethodnu igru uloge radnika i da daju povratne informacije u obliku primera onoga što su učinili ili sugerisali a što se može smatrati kao pshiloška prva pomoć. Podsetiti učesnike da iako su u igru uloga igrali ženu, to nisu bili oni! Zamoliti sve učesnike da se rukuju sa partnerima i da se kažu svoje ime i ulogu, kao način razmene iskustava i razmišljanja nakon aktivnosti.	Štampani materijal A	Imajte u vidu da ova sesija uključuje vežbe veština (koja traje 35 minuta). Deo sa vežbama veština može se uključiti u osnovnom fakultativnom bloku PPP, ukoliko se dodatno vreme može izdvojiti za ovaj blok (napraviti da traje 2 sata). Ova sesija se može odužiti, nemojte brinuti o vremenskom ograničenju ako je rasprava veoma produktivna, ali pazite da se tačke neponavljaju. Zapamtiti da vežbe veština često mogu učiniti ljude anksioznim i zato je važno naglasiti da ovo nije test. Cilj je da učesnici imaju priliku da vežbaju i da nakon toga razmisle. Primeri mogu uključiti: pitanje ženi da li je jela, da li ima odeću, davanje informacija, kako se oseća, ali bez prisiljavanja da ostane, itd. Treneri bi trebalo da budu posebno oprezni na bilo koga ko postane uznemiren i da omoguće razgovor sa njima / ponude dodatni rad pre polaska.

ALTERNATIVA PSIHOLOŠKA PRVA POMOĆ (PPP)			
Za radnike sa više iskustva - koji su već prošli obuku o PPP, ovaj modul se može koristiti kao alternativa , kako bi se omogućile vežbe veština			
Vreme	**Uputstva**	**Resursi**	**Dodatne beleške za trenere**
10 minuta	U okviru grupe diskutovati o ključnim aktivnostima za poboljšanje mentalnog zdravlja i psihološkog blagostanja koristeći Štampani material C kao vodič.	Štampani materijal C – Tekst Psihološka prva pomoć, Terre des hommes	Obratite pažnju da ovi saveti potiču iz smernica Mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (2015). Ovo je predloženo samo kao referenca za trenere, ali može biti obezbeđeno učesnicima kao dodatno sredstvo rada. Ukoliko vreme dozvoljava, zamoliti učesnike da u manjim grupama / grupama od po troje razmotre trenutne aktivnosti svojih organizacija i u kojoj meri su usklađene sa ključnim radnjama. Kako se ovo može poboljšati? Podeliti tekst Psihološka prva pomoć koji je sastavila organizacija Terre des hommes kao sredstvo za rad. O ovome možete diskutovati ako vreme to dozvoljava, ili učesnici mogu razmišljati o tome na koji način mogu koristiti ili već koriste u praksi neke praktične savete.
5 minuta	Poslednja pitanja / razmišljanja o Bloku A	Štampani materijal B	Tokom ove sesije može biti korisno naglasiti ono što se može “poneti” iz ovog bloka: • Važnost da se “NE NAČINI ŠTETA” • Psihološka prva pomoć zaista podrazumeva pružanje podrške, dostupnost i obezbeđivanje praktične pomoći i informacija • Bilo ko može pružiti Psihološku prvu pomoć – ali je bitan stav s obzirom da ona podrazumeva ophođenje prema ljudima sa poštovanjem i dostojanstvom

Štampani materijal A – **Šta je psihološka prva pomoć?**

Psihološka prva pomoć je humana i praktična podrška i pomoć osobama koje su nedavno bile izložene ozbiljnim izvorima stresa.

Psihološka prva pomoć obuhvata sledeće:
- pružanje neinvazivne praktične nege i podrške;
- procenu potreba i brige;
- pomoć ljudima radi zadovoljavanja osnovnih potreba (hrana i voda, informacije);
- slušanje ljudi, ali bez vršenja pritiska na njih da pričaju;
- pružanje utehe ljudima i pomoć kako bi se smirili;
- pomoć ljudima da se povežu s informacijama, uslugama i socijalnom podrškom;
- zaštita ljudi od dodatnog povređivanja (uključujući ljude kojima verovatno treba posebna pažnja).

Psihološka prva pomoć znači pomagati ljudima:
- kako bi se osećali bezbedno, povezano sa drugima, mirni i ispunjeni nadom;
- kako bi imali pristupa socijalnoj, fizičkoj i emotivnoj podršci; i
- kako bi se osećali da su u stanju da pomognu sebi kao pojedincima i svojim zajednicama.

Psihološka prva pomoć nije:
- nešto što samo profesionalci mogu da rade;
- profesionalno savetovanje;
- psihološki dibrifing“
- moliti nekoga da analizira šta im se desilo ili ispravljati događaje i vraćati vreme unatrag
- vršenje pritiska na ljude da govore ili vam iskažu svoja osećanja i reakcije na događaj, nego biti na raspolaganju da se saslušaju ljudi

Preuzeto iz Tdh PFA dokumenta (2016)

Štampani materijal B – **Nivoi intervencije psihološke podrške**

Iz IASC smernica MHPSS u vanrednim situacijama
http://www.who.int/mental_health/emergencies/IASC_guidelines.pdf

Štampani materijal C – **Ključni principi za unapređenje mentalnog zdravlja i psihološkog blagostanja**

- Postupajte prema svim ljudima dostojanstveno i s poštovanjem i podržite oslanjanje na vlastite snage
- Reagujte na ljude u nevolji na human način, pun podrške
- Pružite informacije o uslugama, vrstama podrške i zakonskim pravima i obavezama
- Pružite relevantnu psiho-edukaciju i koristite prikladan jezik
- Utvrdite prioritete u zaštiti i psihološkoj podršci za decu, pogotovo za decu koja su razdvojena, bez pratnje i sa posebnim potrebama; ojačati porodičnu podršku
- Identifikovati i zaštiti osobe sa posebnim potrebama
- Učinite intervencije kulturno relevantnim i obezbedite odgovarajuće tumačenje
- Obezbedite tretman za osobe sa ozbiljnim mentalnim poremećajima
- Ne započinjite psihološko-terapeutske tretmane / intervencije kod kojih je potrebno praćenje ako nije moguće ispratiti takvog pacijenta
- Pratite i upravljajte blagostanjem osoblja
- Ne radite u izolaciji: koordinirajte svoje aktivnosti i sarađujte s drugima

Iz Mentalnog zdravlja i psiho-socijalne podrške za izbeglice, azilante i migrante u pokretu kroz Evropu BELEŠKA SA SMERNICAMA ZA VIŠE AGENCIJA (2015)

Studija slučaja A – **Istraživanje pružanja psihološke prve pomoći**

Porodica:

Majka putuje sa sestrom (stara 17 godina) i dvoje dece. Dečak je star 7 godina a beba 6 meseci. Oni putuju sa željom da se ujedine sa mužem majke koji je u Nemačkoj.

Situacija:

Porodica je nedavno stigla i umorna je. Imali su težak put jer je beba bila prehlađena i plakala i nisu mogli da spavaju.

Porodici je hladno, mokri su i gladni.

Majka je zabrinuta o dolasku u Nemačku. Uzrujana je jer su morali da ostave njenu majku u matičnoj zemlji pošto je nepokretna. Njena majka je bila veliki izvor podrške.

Sedmogodišnji dečak deluje veoma anksiozno. Drži se za žene i ne želi da bude odvojen od njih.

JEDNOSTAVNI OBRAZAC ZA EVALUACIJU TRENINGA

Jednostavni obrazac za evaluaciju treninga
1. Što bismo trebali znati jedno o drugom kako bismo radili zajedno? *(Relevantni podaci o osobnom/profesionalnom zaleđu, iskustvu)*
2. Koliko međusobnog povjerenja imamo u znanja i vještine u predmetnom području?
3. U kojim se područjima međusobno razlikujemo? (spol, etnička pripadnost, status, vjera, seksualnost itd.)
4. Koji bi se problemi po pitanju moći mogli pojaviti između nas i za nas?
5. Koji je moj stil učenja i kako on utječe na moj pristup osposobljavanju?
6. Kako ćemo podijeliti obujam posla?
7. Kako ćemo se nositi sa sukobima a) unutar grupe sudionika? b) međusobno?
8. Na koji način i kada ćemo dobiti detaljan povratan izvještaj o završetku posla?
9. Kome da se obratimo za dodatnu podršku/ stručne savjete?

Child Protection Hub je regionalna inicijativa koja promiče kontinuirano poboljšanje praksa i politika vezanih uz zaštitu djece u jugoistočnoj Europi kroz participativni pristup i zajednicu prakse. Povećavamo regionalnu suradnju kroz interakciju i dijeljenje ideja online i u živo, a posebno putem naše web platforme childhub.org.

Naša misija je da pružimo stručnjacima, akademicima i tvorcima politika vezanih uz zaštitu djece pristup dobrim praksama i novim tehnologijama, kako bi utjecali na živote djece i obitelji u jugoistočnoj Europi.

Child Protection Hub radi u sljedećim **zemljama**:

Bosna i Hercegovina (Save the Children Sjeverozapadni Balkan), Bugarska (Know-How Centar za alternativnu dječiju skrb), Hrvatska (Hrabri telefon), Srbija (Centar za integraciju mladih), Albanija, Mađarska, Kosovo, Moldavija i Rumunjska (Terre des hommes).

Childhub.org interaktivna platforma funkcionira na 6 jezika (engleski, albanski, bugarski, mađarski, rumunjski, srpski, hrvatski i bošnjački) i okuplja 1,500 stručnjaka u zaštiti djece iz Europe i šire.

Prednosti:

NAUČI I ISTRAŽUJ: Imate pristup dnevnim vijestima i online knjižnici s više od 2000 izdanja, infografika, video zapisa, webinara, resursa za trenere te mnogo materijala za samostalno učenje.

POVEŽI SE S KOLEGAMA: Uključite se u naš Imenik konzultanata kako biste unaprijedili svoje stručno znanje, pronašli događaje, raspravljali o slučajevima s drugim stručnjacima i koristili forume za razgovor s kolegama.

SAZNAJTE VIŠE: Postavite pitanje bilo kojem stručnjaku i dobit ćete odgovor u roku od 48 sati. Potražite savjete o aktivnostima vezanim uz javno zagovaranje. Pregledajte otvorene natječaje koje prikupljamo iz regije.

Pozivamo Vas da se povežete s nama, da postanete član, da sudjelujete, da podijelite i naučite, kako biste učinili ovu zajednicu prakse još jačom i još utjecajnijom u ostvarivanju najbolje zaštite djece.

CHILD PROTECTION HUB
FOR SOUTH EAST EUROPE
WWW.CHILDHUB.ORG